

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

GROTE MARKT (DIKSMUIDE, WEST-VLAANDEREN)

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK VANUIT WETENSCHAPPELIJKE
VRAAGSTELLING. EINDVERSLAG.

PROJECTCODE: 2016I42

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: J. De Gryse, m.m.v. S. Eggermont

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2018

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

1 Inhoudstafel

1. Beschrijvend gedeelte	8
1.1 Administratieve gegevens	8
1.2 Inleiding	9
1.3 Historische voorkennis.....	10
1.3.1 Evolutie van pre-stedelijke nederzetting naar stad	10
1.3.2 WOI.....	15
1.4 Archeologische voorkennis.....	19
1.4.1 Memlingsite (Salons Saint Germain), IAP.....	19
1.4.2 Grote Markt, proefsleuf, IAP	20
1.4.3 Gouden Leeuwsite, opgraving, Ruben Willaert bvba	22
1.5 Onderzoeksoopdracht	23
1.5.1 Vraagstelling	23
1.5.2 Randvoorwaarden	23
1.5.3 Geplande werken	24
1.6 Werkwijze en strategie.....	26
1.6.1 Motivering onderzoeksstrategie.....	26
1.6.2 Gebruikt materiaal	27
1.6.3 Beschrijving en motivering eventuele afwijkende methodiek en bijstellingen van de oorspronkelijke strategie.....	27
1.6.4 Inbreng specialisten	27
1.6.5 Algemene wetenschappelijke advisering	27
2 Assessmentrapport.....	28
2.1 Beschrijving en motivering van de methoden, technieken en criteria	28
2.2 Assessment van de sporen	28
2.2.1 Beschrijving van de site aan het huidig oppervlak	28
2.2.2 Algemene bodemopbouw. Beschrijving van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren	28
2.2.3 Beschrijving van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren	29
2.3 Assessment van de vondsten	50
2.3.1 Assessment aardewerk	50
2.3.2 Assessment handverzamelde dierlijke resten.....	68

2.3.3	Assessment metaal	74
2.3.4	Assessment stalen palynologisch onderzoek	76
2.3.5	Assessment houtstalen	78
2.3.6	Assessment ongezeefde bulkmonsters (referentiestalen).....	79
2.3.7	Assessment zeefresten	81
2.4	Assessment onderzocht gebied.....	84
2.4.1	Landschappelijke ligging	84
2.4.2	Historische beschrijving.....	92
2.4.3	Onderzocht gebied in zijn archeologisch kader	92
2.4.4	Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	95
2.4.5	Confrontatie met de bevindingen van bureauonderzoek.....	99
2.4.6	Synthese	102
2.5	Potentieel op kennisvermeerdering	104
2.5.1	Aard van de potentiële kennis	104
2.5.2	Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	104
2.5.3	Kader voor exploitatie voor potentieel op kennisvermeerdering.....	106
3	Bibliografie.....	107
4	Bijlage.....	110
4.1	Allesporenplan	110
4.2	Geplande werken.....	111
4.3	Plannenlijst.....	117
4.4	Fotolijst.....	124
4.5	Sporenlijst.....	127
4.6	Dagrapporten.....	128

FIGURENLIJST (2016I42)

Figuur 1. Projectgebied weergegeven op de GBR basiskaart (bron: Geopunt)	8
Figuur 2. Ideaalreconstructie van een motte, met het cirkelvormige, sterk opgehoogde opperhof links en het lager gelegen neerhof dat er rechts op aansloot (DE MEULEMEESTER 1984, 7).	11
Figuur 3. Detail uit de Deventerkaart, ca. 1555-1565 (Bron: KBR).....	11
Figuur 4. Detail uit de Deventerkaart, ca. 1555-1565. Aanduiding van het ommuurde perceel ter hoogte van het voormalige mottekasteel (Bron: KBR)	11
Figuur 5. Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadasterkaart van Popp (DEWILDE 1986, 134-157). De resultaten van de huidige prospectie werden hierin nog niet geïntegreerd.	14
Figuur 6. Detail uit de kadasterkaart van Popp (met dank aan het stadsarchief van Diksmuide)	14
Figuur 7. 1914-1918. Grote Markt Diksmuide (Collectie Stadsarchief Diksmuide)	15
Figuur 8. 1914-1918. Grote Markt Diksmuide (Collectie Stadsarchief Diksmuide)	15
Figuur 9. Grote Markt Diksmuide tijdens de wederopbouw (Collectie Stadsarchief Diksmuide)	16
Figuur 10. Aanduiding van de 4 <i>abris de protection</i> (Francart 1988, 249).....	16
Figuur 11. Plan opgemaakt door Studiebureau Lobelle, met aanduiding van de deksels die in verband te brengen zijn met schuilplaatsen. Deksel 2 en 3 situeren zich ter hoogte van het monument Generaal Baron Jacques de Dixmude; 4 en 5 ter hoogte van de oostzijde van de Grote Markt (Fotocollectie Stadsarchief Diksmuide).	17
Figuur 12. Aanduiding van de in-en uitgangen van 2 schuilkelders (Fotocollectie Stadsarchief Diksmuide).	17
Figuur 13. Overzichtskaart met lokalisering van archeologisch onderzoek, uitgevoerd rond de Grote Markt. Enkel de onderzoeken relevant voor het huidig onderzoek werden hier opgenomen.	19
Figuur 14. Analoge profieltekening proefsleuf IAP (met dank aan M. Dewilde en F. Wyffels)	21
Figuur 15. Lokalisatie gracht, aangetroffen tussen de Generaal Baron Jacquesstraat (links) en de Reuzemolenstraat (rechts) (PYPE, BONCQUET & DE GRYSSE 2011, fig. 18)	22
Figuur 16. Projectgebied met aanduiding van de verstoorde zones	24
Figuur 17. Lokalisatie van de proefsleuven op de Grote Markt	26
Figuur 18. Aanduiding van de profielen, segmenten en sonderingen.....	26
Figuur 19. Aanduiding van de boringen	26
Figuur 20. Proefsleuf met aanduiding van de TAW-hoogtes van de huidige verharding	28
Figuur 21. Overzichtsfoto van WP1/segment 1	29
Figuur 22. Overzichtsfoto van WP1/segment 2 met sondering 1 (links) en sondering 2 (rechts)	29
Figuur 23. Profieltekening WP1	30
Figuur 24. WP1-sondering 1, met aanduiding van het slibpakket	31
Figuur 25. WP1-sondering 1 (detail), met aanduiding van het slibpakket.....	32
Figuur 26. WP1-sondering 2 (detail), met aanduiding van het slibpakket.....	32
Figuur 27. Detail van S2	33
Figuur 28. Aanduiding van het dempingspakket	34

Figuur 29. Aanduiding van (de insnijding van) het dempingspakket.....	34
Figuur 30. Paal S1.....	35
Figuur 31. Overzichtsfoto van het zuidelijke segment van WP1/segment 2, met aanduiding van het zandige pakket	36
Figuur 32. Profieltekening WP2	37
Figuur 33. Detailfoto kuil S5, met aanduiding van het zwarte kleiige pakket	38
Figuur 34. Aanduiding van de zuidelijke insnijding van kuil S5	38
Figuur 35. Overzichtsfoto van S6.....	40
Figuur 36. Overzichtsfoto van de bodemopbouw ter hoogte van S6 (aangeduid)	40
Figuur 37. Aanduiding van het zandpakket.....	41
Figuur 38. Aanduiding van kuil S9 in de sondering	41
Figuur 39. Kuil S9 in grondvlak, met aanduiding van het slibpakket ten zuiden hiervan.....	42
Figuur 40. Overzichtsfoto segment 1 (zuiden)	44
Figuur 41. Overzichtsfoto segment 2 (noorden). De sondering links kon niet geregistreerd worden.	44
Figuur 42. Detailfoto sondering ter hoogte van segment 1, met aanduiding van het grachtslib	45
Figuur 43. Overzichtsfoto segment 2 (vanaf zuidelijke zijde)	46
Figuur 44. Overzichtsfoto noordelijke sondering in segment 2.....	46
Figuur 45. Segment 1. Aanduiding van de kleiige dempingspakketten, die de organische pakketten afdekken.....	47
Figuur 46. Overzichtsfoto van S4. Het zuidelijke uiteinde kon in grondvlak niet geregistreerd worden door de trapsgewijze aanleg van segment 2.....	48
Figuur 47. Overzichtsfoto met aanduiding van het zandige pakket L19	49
Figuur 48. WP1, diagnostisch aardewerk	51
Figuur 49. Hoogversierd aardewerk: afkomstig uit Noord-Frankrijk (links)	53
Figuur 50. Steun van een tuit, Andennewaar	55
Figuur 51. Wandfragment hoogversierd aardewerk, gekenmerkt door ingedrukte malversiering	64
Figuur 52. Veranderingen in de bouw van het rund, doorheen de tijd. Boven: stieren; onder: koeien (ERVYNCK 1998, fig. 1).....	70
Figuur 53. Evolutie van de gemiddelde schofthoogte van het rund doorheen de tijd (ERVYNCK 1998, fig. 3)	70
Figuur 54. Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).....	84
Figuur 55. Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	85
Figuur 56. Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	86
Figuur 57. Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).	87
Figuur 58. Projectgebied weergegeven op de erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten (bron: Geopunt).	88
Figuur 59. Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).	90
Figuur 60. Hoogteverloop (van west naar oost) van het projectgebied volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).....	90

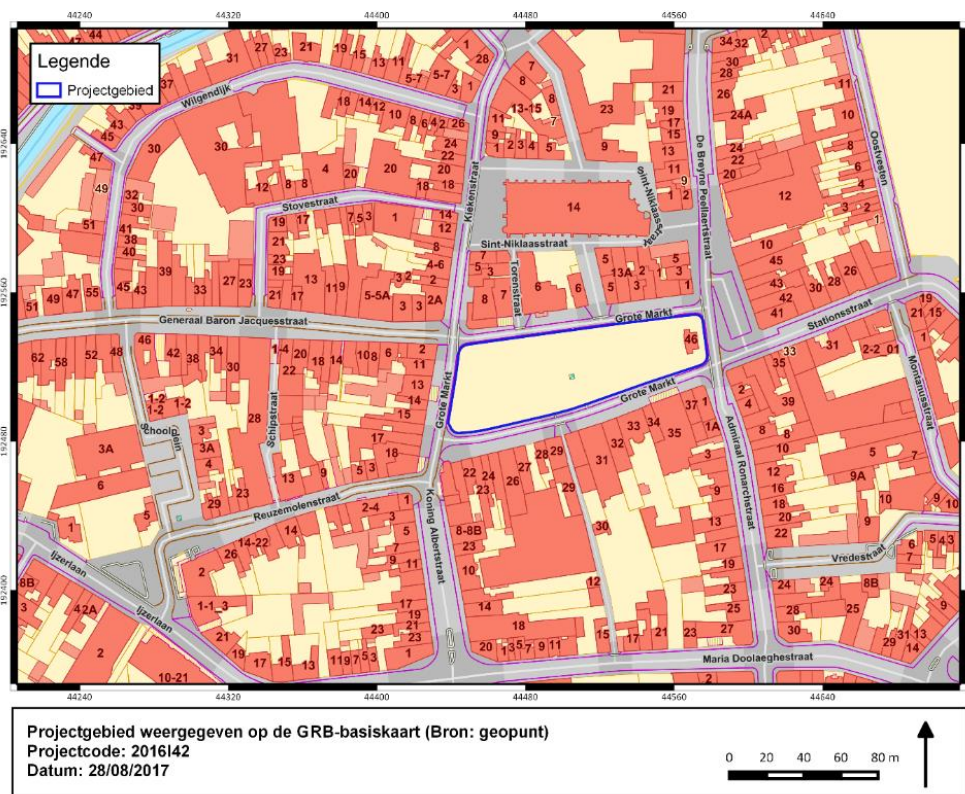
Figuur 61. Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen (bron: Geopunt).....	91
Figuur 62. Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).....	92
Figuur 63. Synthesekaart m.b.t. de pre-stedelijke nederzetting, geprojecteerd op de DHM-kaart	95
Figuur 64. Synthesekaart m.b.t. de pre-stedelijke nederzetting, geprojecteerd op de DHM-kaart, met aanduiding van de Gouden Leeuw-site	95
Figuur 65. Reconstructie van de stadsontwikkeling van Diksmuide t.e.m. de 14 ^{de} eeuw, geprojecteerd op de kadasterkaart van Popp.....	99
Figuur 66. Pre-stedelijke nederzetting op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen.....	100
Figuur 67. Toestand Handzamevallei in de 11 ^{de} eeuw (TERMOTE 2011, 27)	100
Figuur 68. Allesporenplan.....	110
Figuur 69. Bestaande toestand wegenis en riolering	111
Figuur 70. Ontworpen toestand	112
Figuur 71. Lengteprofielen Grote Markt	113
Figuur 72. Lengteprofiel Grote Markt en Konijnenstraat.....	114
Figuur 73. Ontworpen toestand wegenis Grote Markt.....	115
Figuur 74. Type dwarsprofielen FF en GG.....	116

TABELLENLIJST (2016I42)

Tabel 1. Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	8
Tabel 2. Proefsleuven Grote Markt Diksmuide.....	23
Tabel 3. Overzicht van het aardewerk afkomstig uit WP1.	54
Tabel 4. verdeling van het aardewerk uit de ontstaans- en evolutiefase van de Grote Markt.....	56
Tabel 6. Overzicht van het aardewerk afkomstig uit WP2.	59
Tabel 6. Overzicht van het aardewerk afkomstig uit WP3.	66
Tabel 7. Overzicht van het handverzameld botmateriaal	72
Tabel 8. Overzicht van de metaalvondsten.....	75
Tabel 9. Overzicht van de pollenmonsters.....	77
Tabel 10. Overzicht van de houtstalen	78
Tabel 11. Overzicht van de zeefstalen.....	82
Tabel 12. Overzicht van de aanwezige CAI.	93

1. Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Figuur 1. Projectgebied weergegeven op de GBR basiskaart (bron: Geopunt).

Tabel 1. Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) Projectcode	2016142	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiëk De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt Diksmuide
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt); Figuur 1.	
f) Begin – en einddatum	15/06/2016-30/06/2016	
g) relevante termen	Wetenschappelijke vraagstelling, proefsleuven, eindverslag	

1.2 Inleiding

De archeologische prospectie die uitgevoerd werd op de Grote Markt van Diksmuide kadert binnen de geplande herinrichting van het marktplein. Omdat de geplande werken eventueel aanwezige archeologische sporen kunnen vernietigen, werd voorafgaandelijk een archeologische prospectie vanuit wetenschappelijke vraagstelling uitgevoerd¹. Dit onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, in opdracht van Stad Diksmuide.

Het archeologisch vooronderzoek vormde de basis voor een waardebeoordeling. Doel was het bepalen van de noodzaak, omvang en opzet van een vervolgonderzoek ten behoeve van de documentatie en berging van eventuele sporen en vondsten. Daarbij was het verzamelen van gegevens m.b.t. de diepteligging van de archeologische niveaus met het oog op de verdere planuitvoering cruciaal.

Het onderzoek werd uitgevoerd volgens het Onroerenderfgoeddecreet, het Onroerenderfgoedbesluit en de Code van Goede Praktijk.

De prospectie werd uitgevoerd tussen 15 juni en 30 juni 2016. Het veldteam bestond uit J. De Gryse (erkend archeoloog), I. Vanhecke (archeoloog) en H. Van Crombrugge (archeoloog). De geografische opmetingen werden uitgevoerd door I. Vanhecke (Ruben Willaert bvba). De basisverwerking werd uitgevoerd door J. De Gryse en S. Eggermont. M. Dewilde (Agentschap Onroerend Erfgoed) stond in voor de wetenschappelijke begeleiding.

Dit rapport betreft een basisrapport: in dit rapport worden de resultaten van het onderzoek voorgesteld, waarna de eerste conclusies volgen. De basisuitwerking bestaat uit het beschrijven van de aangetroffen sporen, structuren en vondsten per periode of fasering. De materiaalstudies richten zich voornamelijk op het dateren en faseren van sporen en structuren. De archeologische resultaten worden vergeleken met de opgravingdata uit voorgaand archeologisch onderzoek in de directe omgeving en worden in een breder archeologisch kader geplaatst. Dit onderzoek vormt geen eindstation, maar eerder een basis van waaruit verder synthetiserend onderzoek kan voortvloeien.

¹ De aanvraag kadert binnen de overgangsregeling van het archeologiedecreet naar het onroerenderfgoeddecreet. De stedenbouwkundige vergunning is aangevraagd voor 1 juni 2016 en was op het ogenblik van de aanvraag van de vergunning nog niet toegekend. Vooronderzoek voorafgaandelijk aan het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning kan in deze situatie enkel via de procedure toelating vooronderzoek met ingreep in de bodem vanuit wetenschappelijke vraagstelling.

1.3 Historische voorkennis

1.3.1 Evolutie van pre-stedelijke nederzetting naar stad

In het verleden werd de hypothese geformuleerd dat in Diksmuide, net zoals bijvoorbeeld in Veurne, Souburg en Middelburg, in de 9de eeuw een ronde vluchtburcht opgericht werd als onderdeel van de zgn. *castella recens facta*². Deze burchten (*castella*) maakten volgens deze hypothese deel uit van een verdedigingslinie tegen de invallen van de Noormannen. Ze waren ingeplant langs de krekken, die gebruikt werden om het land binnen te dringen. In Diksmuide werd de burcht ten westen van de Grote Markt gelokaliseerd, op basis van littekens in het straten- en perceleringspatroon op de Popp-kaart uit het midden van de 19de eeuw (Figuur 5)³. De Karolingische oorsprong van Diksmuide kon echter tot op de dag van vandaag op geen enkele manier bevestigd worden⁴.

Na de grote overstromingen van 1014 en 1042 ontstond in de loop van de 11de eeuw een kleine nederzetting op de rand van het overstromingsgebied, ter hoogte van de monding van enkele krekken⁵. Voor meer details m.b.t. de strategische inplanting van de 11de-eeuwse nederzetting, kan verwezen worden naar 2.4.5.1.2. Algemeen kan gesteld worden dat de eerste bewoners zich zo dicht mogelijk bij het overstromingsgebied vestigden, ter hoogte van de uitloper van de Midden-West-Vlaamse heuvelrug (cfr. 2.4.1.4)⁶. Waarschijnlijk is de huidige Vismarkt het centrale marktplein in deze pre-stedelijke nederzetting. Verdere informatie m.b.t. de omvang, de begrenzing of de inrichting van de nederzetting ontbrak, tot het huidig proefsleuvenonderzoek een tipje van de sluier lichtte.

De nederzetting treedt pas op het einde van de 11de en het begin van de 12de eeuw echt op het voorplan⁷. Vanaf het einde van de 11de eeuw heeft Diksmuide een zeehaven aan de IJzergolf⁸. De monding van de IJzer drong op dat ogenblik nog zeer diep het binnenland in⁹. Het belang van deze haven nam reeds op het einde van de 12de eeuw af door inpoldering en verzanding. In 1163 werd iets verder stroomafwaarts een nieuwe haven gesticht op initiatief van de graaf van Vlaanderen: Nieuwpoort¹⁰.

² VAN WERVEKE 1965; DE MEULEMEESTER 1986; Veurne: DE MEULEMEESTER 1979B; DE MEULEMEESTER 1980; DE MEULEMEESTER 1981; DE MEULEMEESTER 1982; Oost-Souburg: TRIMPE BURGER 1975; Middelburg: TRIMPE BURGER 1964; Diksmuide: DE MEULEMEESTER 1981.

³ DE MEULEMEESTER 1981, 56-57; DE MEULEMEESTER 1986, 82-83. Op de kadasterkaart van Popp lijken bepaalde perceleringsvormen (Wilgendijk, Schoolplein) een circulaire structuur te begrenzen.

⁴ J. Termote schreef in het artikel *Dankzij de dijken. De bedijkinggeschiedenis en de inname van de Westelijke kustvlakte van Vlaanderen: Tegen de hypothese van de circulaire versterking in Diksmuide kunnen we toch enkele bedenkingen formuleren. Het litteken beperkt zich tot een kwart van een cirkel en deze is dan nog bepaald door de loop van de Handzamevaart, die hier de zandleem rondt. Er zijn ook geen sterke aanwijzingen voor een kruisstraat, die dergelijke ronde burgen gewoonlijk onderverdeelt en waarvan het voorkomen hier kunnen veronderstellen, gezien het prestedelijke karakter van de nederzetting. Anderzijds valt de strategische ligging van de plaats in de toenmalige IJzergolf niet te ontkennen... maar ook hier kunnen andere, meer landinwaarts gelegen versterkingen de rol hebben vervuld of overgenomen. We denken hier aan Werken-site hogen Andjoen- en Woumen-versterking rond de kerk-waar wel aanwijzingen zijn voor nederzettingen in deze periode van de 2de helft van de 9de eeuw* (TERMOTE 2008, noot 16).

⁵ DE MEULEMEESTER 1986, 83; DEWILDE 1986, 135-137.

⁶ De hypothese dat het ontstaan van de nederzetting in verband te brengen is met de ontginning van de uitgestrekte boscomplexen op de rand van het overstromingsgebied (DEWILDE 1986, 137), wordt tegenwoordig iets genuanceerd (mondelinge mededeling M. Dewilde).

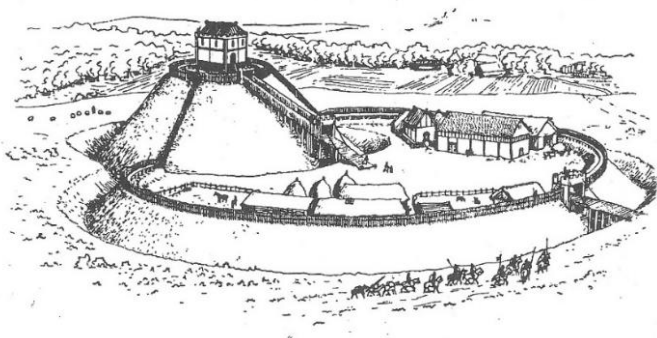
⁷ Voor de socio-economische dynamiek die een invloed had op het ontstaan van de steden kan verwezen worden naar VERHULST 1999, 68-118 en 119-156.

⁸ DEGRYSE 1947. Reeds in het begin van de 12de eeuw geeft Graaf Robrecht II van Jeruzalem aan de abdij van Broekburg uit Noord-Frankrijk het tiende op de nieuw gevormde schorren langs de IJzer te Diksmuide. De abdij zal vanuit dit punt de IJzermonding strooksgewijs bedijken (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

⁹ Diksmuide vormt naast Gistel het uiterste punt van het IJzerestuarius.

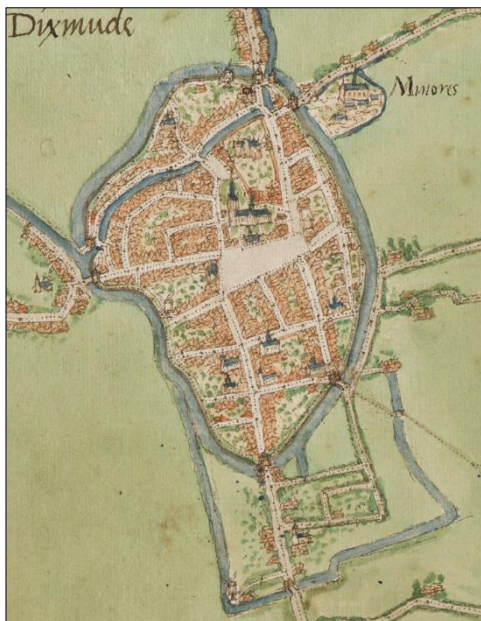
¹⁰ DEGRYSE 1947, 15-36.

De evolutie van kleine, agrarische nederzetting naar pre-stedelijke kern blijkt o.a. ook uit het feit dat in 1089 een kapel voor de lokale bevolking werd opgericht, afhankelijk van de moederkerk te Esen¹¹. Deze datum is volgens de meeste onderzoekers de eerste vermelding van Diksmuide in de historische bronnen. Ook de installatie van de heren van Esen als burggraven van Diksmuide op het einde van de 11de eeuw door de graaf van Vlaanderen getuigt van de toenemende status van de nederzetting¹². Na de moord op Karel de Goede in 1127 komt de nederzetting in handen van de heren van Beveren-Waas¹³.

Op basis van de historische bronnen en de huidige percelering wordt ten noorden van de Sint-Niklaaskerk en ten oosten van de bewoning een tweeledige mottestructuur gesitueerd. Er wordt aangenomen dat deze op het einde van de 11de eeuw opgericht werd door de heren van Esen (Ingelram I) en na de moord op Karel de Goede overging op de heren van Beveren-Waas¹⁴.

Figuur 2. Ideaalreconstructie van een motte, met het cirkelvormige, sterk opgehoogde opperhof links en het lager gelegen neerhof dat er rechts op aansloot (DE MEULEMEESTER 1984, 7).

Figuur 3. Detail uit de Deventerkaart, ca. 1555-1565 (Bron: KBR)

Figuur 4. Detail uit de Deventerkaart, ca. 1555-1565. Aanduiding van het ommuurde perceel ter hoogte van het voormalige mottekasteel (Bron: KBR)

¹¹ DE MEULEMEESTER 1984, 6. Esen was de moederparochie. Op basis van de kadasterkaarten kan aangetoond worden dat het territorium van Diksmuide weggesneden werd uit dat van Esen (DE MEULEMEESTER 1986, 83; DEWILDE 1986, 138).

¹² DEWILDE 1986, 140. De vestiging van de heren van Esen te Diksmuide ligt in de lijn van de oprichting van de kasselrijen en de aanduiding van de burggraven ("castellani") onder de graven Boudewijn IV (988-1035) en Boudewijn V (1035-1067) (DE MEULEMEESTER 1984, 7).

¹³ Sommige onderzoekers gaan ervan uit dat de nederzetting tussen 1191 tot 1429 in handen van de heren van Beveren-Waas was. Anderen plaatsen dit iets vroeger, nl. vanaf het midden van de 12de eeuw ((<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121990>)).

¹⁴ De oprichting van de motte werd in het verleden ook gelinkt aan de heren van Beveren-Waas (DE MEULEMEESTER 1984, 8). De eerste heer van Beveren, Diederik (1120-1148) wiens zoon Jordaen, burggraaf van Diksmuide wordt, liet een motte opwerpen in Beveren (de Singelberg) (DE MEULEMEESTER 1978; DE MEULEMEESTER 1979A). Vermits motteversterkingen in deze periode in tal van Vlaamse steden opgericht werden en vermits de heren van Beveren vasthouden aan de mottetraditie, lijkt het aannemelijk dat ze ook in Diksmuide een mottekasteel hebben opgericht (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

De Deventerkaart uit het midden van de 16de eeuw lijkt de hypothese dat er zich ten noorden van de Sint-Niklaaskerk een motte situeerde, te ondersteunen. Terwijl de stad binnen de omwalling van 1359 (zie verder) nagenoeg volledig volgebouwd is, blijft het perceel ten noorden van de Sint-Niklaaskerk grotendeels onbebouwd (Figuur 4). Binnen dit ommuurde domein komt een verhevenheid voor, gekenmerkt door bebouwing met leien bedaking. Op basis van de proporties die de schilder aan deze gebouwen toekende, kan afgeleid worden dat de bebouwing een bepaalde status had. De blauwe bedaking suggereert bovendien een openbare functie. De stadsrekeningen vermelden dat het domein van de heren van Diksmuide zich situeert bij de Noordstraat¹⁵ (huidige De Breyne Peelaaertstraat) en aan noordelijke zijde begrensd wordt door de Handzamevaart¹⁶. Verder wordt vermeld dat in 1530 in het midden van de oostelijk muur een poort voorkwam, die voorzien was van de wapenschilden van de keizer, de stad en de heer van Diksmuide¹⁷. Het geknikte tracé van de Kwadestraat lijkt een bijkomend argument voor de lokalisering van de motte op deze locatie. Mogelijk is de knik het gevolg van de aanleg van de straat op de gedempte gracht rond het opperhof.

Ondanks het feit dat Nieuwpoort de plaats van Diksmuide ingenomen had als havenstad, groeide de bewoningskern in de 12de en 13de eeuw toch verder uit tot een bloeiende stad. Dit wordt o.a. geïllustreerd door de toekenning van stadsrechten rond het midden van de 12de eeuw¹⁸. De evolutie van de status van Diksmuide wordt volgens J. De Meulemeester weerspiegeld in de terminologie die in de historische bronnen wordt gehanteerd¹⁹. In een oorkonde van 1120 wordt Diksmuide nog omschreven als *oppidum* (versterking). In een oorkonde van 1127 wordt Diksmuide omschreven als *portus* (stad)²⁰. Ook de onafhankelijkheid van de parochie Diksmuide in 1144 wijst op het stedelijk aanzien van de bewoningskern²¹.

Wanneer het stadsareaal voor het eerst versterkt werd, daarover bestaat nog heel wat onenigheid. Sommige onderzoekers plaatsen de aanleg van de eerste laatmiddeleeuwse stadsversterking in het begin van de 13de eeuw. In deze periode liep de spanning tussen Vlaanderen (Ferrand van Portugal) en Frankrijk (Filips II August) hoog op en werden de steden van het westkwartier in 1213-1214 in staat van verdediging gebracht²². Anderen situeren de versterking van de stad eerder op het einde van de 13de eeuw, meer bepaald tussen 1270 en 1299²³.

Waarschijnlijk waren de eerste stadsversterkingen eerder 'primitief' van aard en moet gedacht worden aan een versterkingsgracht en een aarden wal met een palissade en/of een doornhaag eerder dan een stenen weermuur²⁴. Waarschijnlijk waren de stadspoorten enkel een onderbreking in de wal en een brug over de gracht. De contouren van de eerste stadsversterking corresponderen vermoedelijk min of meer met de tweede omwalling, aangelegd in 1359 (Figuur 4). De versterking vertoont enkel aan westelijke zijde enkele onregelmatigheden. Deze zijn waarschijnlijk het gevolg van natuurlijke elementen, bijvoorbeeld geulrestanten.

¹⁵ DEWILDE 1986, 142. Stadsrekening 1446-1447.

¹⁶ DEWILDE 1986, 142. Stadsrekening 1461-1462.

¹⁷ DEWILDE 1986, 142. Stadsrekening 1530-1531.

¹⁸ In 1163 verleent graaf Filips van de Elzas in een keure aan de nieuwe havenstad Nieuwpoort 'dezelfde' vrijheden als Diksmuide (DEGRYSE 1947, 16). *Terwijl de stadsrechtverlening voor gestichte steden vaak het begin van de stadswording markeert, is zij voor de langzaam gegroeide stedelijke nederzettingen eerder de afsluiting van een ontwikkeling* (RENES 2008, 19).

¹⁹ DE MEULEMEESTER 1984, 6.

²⁰ In een oorkonde uit 1273 wordt Vlaardingen (NL) *oppidum* genoemd, wat volgens P. Henderikx verwijst naar 'stad' (HENDERIKX 2008, 52).

²¹ De kerk wordt als zelfstandige parochiekerk gewijd door de bisschop Milo van Terwaan en onder de bescherming van Sint-Niklaas geplaatst (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121990>). Het zelfstandig worden van de parochie in 1144 wijst enerzijds op een toename van mensen en anderzijds van het belang van de nederzetting (DE MEULEMEESTER 1986, 83).

²² TERMOTE 2000, 80.

²³ De aanleg van de versterking moet mogelijk gezien worden in het licht van de onenigheden tussen de graaf en Philips de Schone, de koning van Frankrijk. De vrees bestond immers dat de Fransen gewapenderhand zouden optreden. De inname van Diksmuide in 1299 door de Fransen toont aan dat deze vrees niet volledig ongegrond was (DEWILDE 1986, 144).

²⁴ DEWILDE 1986, 144.

Binnen deze 13de-eeuwse versterking werd de Grote Markt het nieuwe centrale marktplein. Aan oostzijde van dit marktplein ontstonden op het einde van de 13de eeuw heel wat belangrijke gebouwen, zoals de lakenhalle/schepenhuis)²⁵. Ook het nieuwe stadsdeel ten zuiden van de Grote Markt werd binnen de 13de-eeuwse omwalling opgenomen. Het regelmatige dambordpatroon ten zuiden van de Grote Markt is duidelijk het gevolg van een rationele planning.

De stichting van het begijnhof (1273) en de vermelding van de Huidevettersdijk wijzen erop dat de bewoning in de 13de eeuw ook aan de overzijde van de Handzamevaart voorkwam.

In de 14de eeuw nam het belang van Diksmuide af. Dit is onder andere af te leiden uit het feit dat de stadsversterking van 1359 na de plundering van de stad door de Engelsen en de Gentenaren in 1380 niet onmiddellijk werd hersteld²⁶. Het verval is onlosmakelijk verbonden met de teloorgang van de lakenindustrie in deze periode en de algemene economische malaise²⁷.

Desondanks wordt in het begin van de 15de eeuw de voorbereiding gestart voor de aanleg van een nieuwe stadsversterking. Deze sloot in de vorm van een rechthoek aan op de oost- en westzijde van de stad. Dankzij deze heraanleg zou het stadsareaal met 1/3 uitgebreid worden. De uitbreiding was een poging om de lakennijverheid nieuw leven in te blazen en nieuwe arbeiders aan te trekken binnen een nieuwe, omwalde nederzetting. De stadsrekeningen maken tussen 1404 en 1414 melding van ingrepen, die verbonden zijn met de aanleg van de nieuwe stadsversterking. Daarna beperkt men zich tot het consolideren van de versterking van 1359. Vermoedelijk is dit te verklaren door de slechte financiële situatie van de stad en het feit dat de verwachte bevolkingstoename in realiteit veel minder groot was.

De historische bronnen vermelden dat de heer van Diksmuide in het begin van de 15de eeuw een kasteel liet bouwen op de eigenlijke samenvloeiing van de IJzer en Handzamevaart. Het betreft een omgracht, vermoedelijk vierkant complex²⁸. De huidige benaming Kasteelstraat verwijst nog steeds naar deze versterking. De iconografische bronnen tonen dat het om een tweeledig domein gaat. Het hoofdgebouw kon gedeeltelijk onderzocht worden tijdens archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het toenmalige IAP in 2003. De archeologische data lijken de datering te ondersteunen.

²⁵ Ca. 1271. Andere auteurs situeren de lakenhalle op de toenmalige Zwijnmarkt, nu het Invalidenplein (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

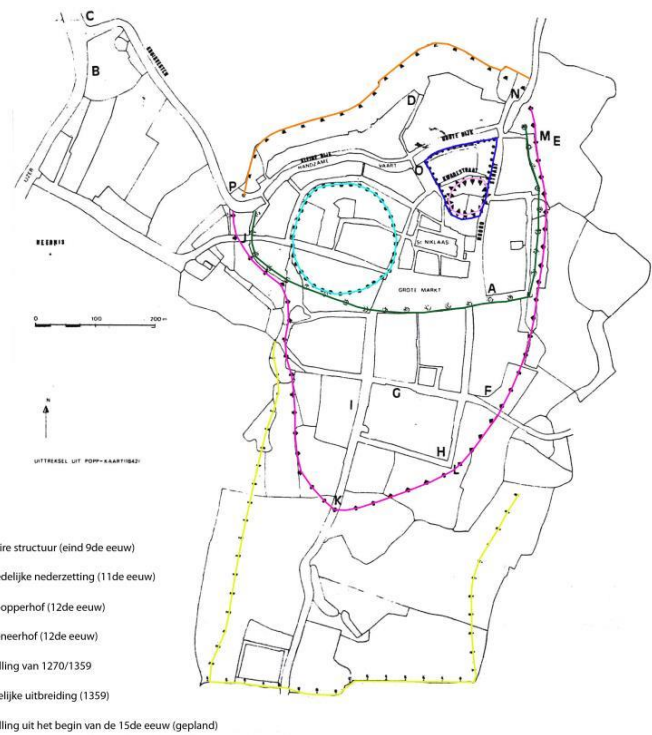
²⁶ DEWILDE 1986, 145.

²⁷ T.g.v. de honderdjarige oorlog werd de aanvoer van Engelse wol en de export van Vlaams laken sterk bemoeilijkt of zelfs onmogelijk gemaakt. Bovendien vonden de handelaars steeds vaker goedkopere arbeidskrachten buiten de stadsmuren (DEWILDE 1986, 145).

²⁸ DEWILDE, PYPE & WYFFELS 2004, 84.

Figuur 6. Detail uit de kadasterkaart van Popp (met dank aan het stadsarchief van Diksmuide)

Figuur 5. Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadasterkaart van Popp (DEWILDE 1986, 134-157). De resultaten van de huidige prospectie werden hierin nog niet geïntegreerd.

1.3.2 WO²⁹

Tijdens de Eerste Wereldoorlog - voor de val van Diksmuide op 10 november 1914 - was de Grote Markt een belangrijk geallieerd militair punt. In het stadhuis bevond zich aanvankelijk het hoofdkwartier van Generaal Baron Alphonse Jacques de Dixmude. Omwille van deze reden werd de Grote Markt sterk getroffen door vijandelijk geschut. Het gevolg was dan ook een totale verwoesting, geïllustreerd door de foto's hieronder. De inventaris Bouwkundig Erfgoed (Grote Markt Diksmuide, ID: 110691) meldt dat de vooroorlogse perceelsgrenzen tijdens de wederopbouw grotendeels gerespecteerd werden³⁰

Figuur 7. 1914-1918. Grote Markt Diksmuide (Collectie Stadsarchief Diksmuide)

Figuur 8. 1914-1918. Grote Markt Diksmuide (Collectie Stadsarchief Diksmuide)

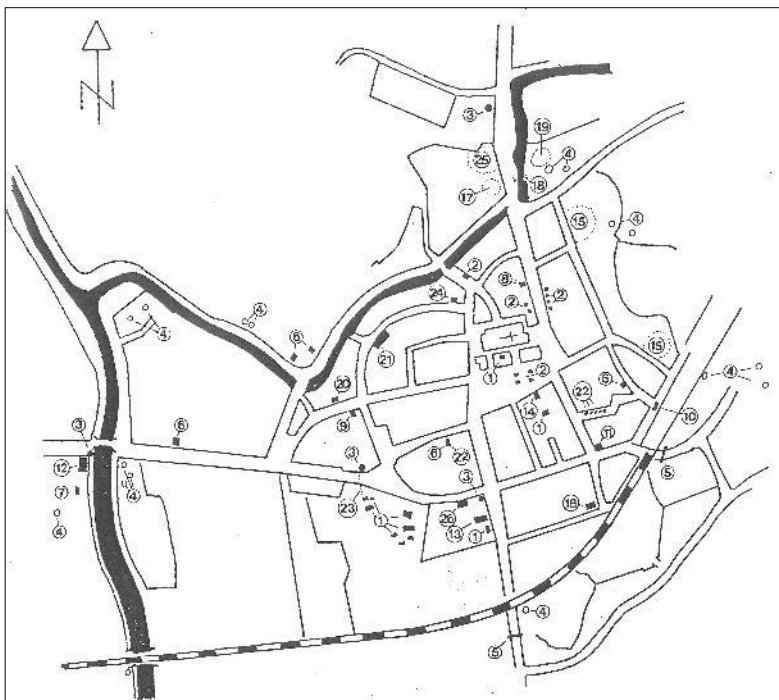
²⁹ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/110691>

³⁰ <https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/110691>

Figuur 9. Grote Markt Diksmuide tijdens de wederopbouw (Collectie Stadsarchief Diksmuide)

C. WOII

Figuur 10. Aanduiding van de 4 abris de protection (Francart 1988, 249)

In de publicatie *La Côte Belge 1940/44. Le Mur de l'Atlantique* worden 4 abris de protection gesitueerd op de Grote Markt (Figuur 10-2). Het lastenboek *lastenkohier K/181*, dat een oplijsting geeft van de aannemingswerken voor het bouwen van schuilplaatsen voor de burgerlijke bevolking in Diksmuide, maakt melding van 3 schuilloopgrachten op de Grote Markt. Daarbij wordt verwezen naar plannen 1288 en 1289c.

Op een plan van Studiebureau Lobelle, opgemaakt in 1960 n.a.v. de renovatie van de Grote Markt en de omgeving van het stadhuis en de kerk, worden 5 deksels aangeduid, die volgens de legende van het plan in verband te brengen zijn met schuilplaatsen (Figuur 11). N.a.v. de renovatie van het toeristisch centrum van stad Diksmuide (Markt-Omgeving Sint-Niklaaskerk-Vismarkt) maakte studiebureau Lobelle tevens een grondplan en een doorsnede van de schuilkelder aan oostelijke zijde van de Grote Markt, waarvan de toegang momenteel nog zichtbaar is.

Figuur 11. Plan opgemaakt door Studiebureau Lobelle, met aanduiding van de deksels die in verband te brengen zijn met schuilplaatsen. Deksel 2 en 3 situeren zich ter hoogte van het monument Generaal Baron Jacques de Dixmude; 4 en 5 ter hoogte van de oostzijde van de Grote Markt (Fotocollectie Stadsarchief Diksmuide).

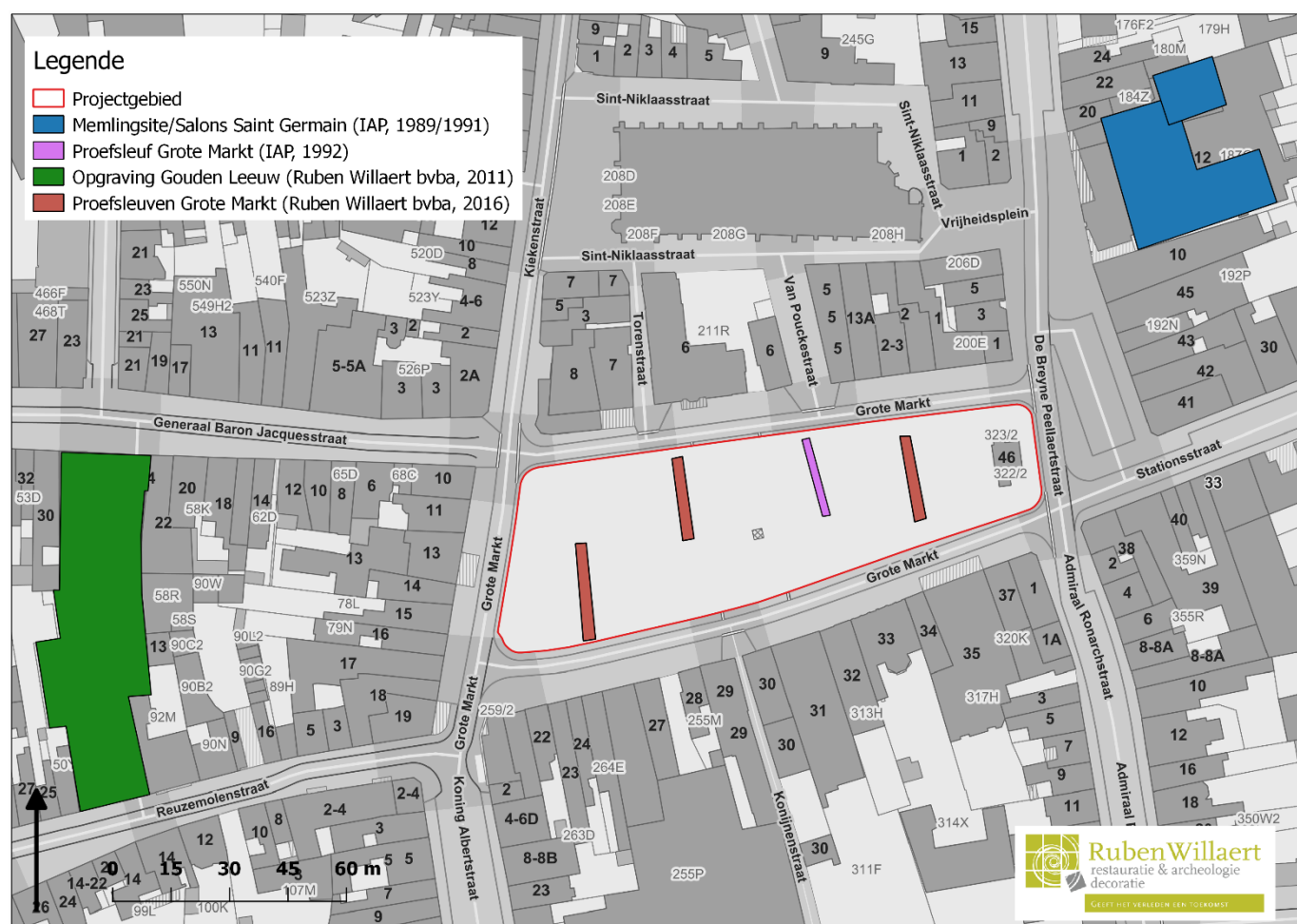

Figuur 12. Aanduiding van de in-en uitgangen van 2 schuilkelders (Fotocollectie Stadsarchief Diksmuide).

Verder zijn we over de locatie van de schuilplaatsen geïnformeerd door een foto, genomen in augustus 1946 n.a.v. een manifestatie van eerherstel (Figuur 12). Op deze foto zijn de toegangen van verschillende schuilkelders zichtbaar. De toegang van 1 van de schuilkelders, afgebeeld op de foto, is bij aanvang van de prospectie nog steeds zichtbaar op de zuidoostelijke hoek van de Grote Markt. Deze toegang is zichtbaar gemaakt d.m.v. een afgesloten venster met opschrift 'Veiligheid van luchtalarm' 'Pol.Regl.23-4-'41'31.

³¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/woi/relict/94381>

1.4 Archeologische voorkennis

Figuur 13. Overzichtskaart met lokalisering van archeologisch onderzoek, uitgevoerd rond de Grote Markt. Enkel de onderzoeken relevant voor het huidig onderzoek werden hier opgenomen.

1.4.1 Memlingsite (Salons Saint Germain), IAP

In 1986/1991 werd door het toenmalige IAP een beperkt archeologisch onderzoek uitgevoerd op de Memlingsite n.a.v. de bouw van de ondergrondse keuken van feestzaal Salons Saint Germain³². Het archeologisch onderzoek was vrij beperkt: 1/3 van de bouwput was reeds bedekt met beton bij aanvang van het archeologisch onderzoek. Behalve enkele muren en een uitbraakspoor kon in de noordoosthoek van de bouwput een mestvaalt, begrensd door palen, vastgesteld worden. Op basis van archiefonderzoek werd bevestigd dat de stadsmestvaalt zich situeerde bij het Bordeelstraatje en de stadshalle³³.

De mestvaalt bevatte heel wat archeologische vondsten, o.a. aardewerk uit de 12de en 13de eeuw. Het ensemble vertoont volgens M. Dewilde heel wat overeenkomsten met het aardewerk dat door B. Hillewaert en Y. Hollevoet beschreven werd in het artikel *Huisvuil onder het wegdek. Een vroeg-13de-eeuws aardewerkcomplex uit de Marktstraat te Oudenburg (prov. West-Vlaanderen)*³⁴.

³² DEWILDE 1987, 118-122.

³³ Het Bordeelstraatje vormt de huidige verbinding tussen de Bryne-Peellaertstraat nr. 18 en de Oostvesten nr. 10 (DEWILDE 1987, 120).

³⁴ Mondelinge mededeling M. Dewilde; HILLEWAERT & HOLLEVOET 1995.

1.4.2 Grote Markt, proefsleuf, IAP

In 1992 voerde het toenmalige IAP, n.a.v. de heraanleg van het marktplein, archeologisch onderzoek uit ter hoogte van de Grote Markt (Figuur 14). Behalve de funderingsblok van de belforttoren, ter hoogte van het stadhuis, en een rioolrestant, ter hoogte van de Van Pouckestraat, gaf het onderzoek een eerste inzicht in de stratigrafie van de Grote Markt.

De pleistocene, grijsgroene klei was afgedekt door een 0,7m dik pakket stadsafval, te dateren in het midden van de 13de eeuw. Bovenop dit pakket stadsafval kwam een 0,3m dikke kleilaag voor. Daarboven werden 4 accumulatiehorizonten vastgesteld, die in verband te brengen zijn met de evolutie van de Grote Markt. De dikte van dit pakket schommelde tussen 0,8 en 1,1m. De onderste pakketten zijn te dateren in de tweede helft van de 13de eeuw.

In de zuidelijke helft van de sleuf werd een 4m brede greppel aangesneden, gekenmerkt door een grote hoeveelheid organisch materiaal, die op basis van het aardewerk gedateerd werd in de 13de /14de eeuw. Het onderzoek bracht ook een funderingsrestant aan het licht, die op basis van de baksteenformaten gedateerd werd in de 16de eeuw.

Aanvullende informatie werd verkregen dankzij een sondering in het zuidoostelijke deel van de Markt. Hier werd op de pleistocene klei een sterk doorworteld pakket kleilig zand aangetroffen. In dit zandpakket werden half-ingegraven rioleringsbuizen aangetroffen, afgedekt door stadsafval. Deze vaststelling wijst erop dat de locatie van de Grote Markt aanvankelijk toch vrij drassig was en drainage noodzakelijk was.

Algemeen werd geconcludeerd dat het ontstaan van de Grote Markt teruggaat tot de tweede helft van de 13de eeuw. De vaststelling impliceert dat het marktplein van de pre-stedelijke nederzetting op een andere locatie gezocht dient te worden, mogelijk ter hoogte van de huidige Vismarkt.

1.4.3 Gouden Leeuwsite, opgraving, Ruben Willaert bvba

In 2011 voerde Ruben Willaert bvba een opgraving uit tussen de Reuzemolenstraat en de Generaal Baron Jacquesstraat (Gouden Leeuw-site)³⁵. Tot de oudste sporen behoort een brede, oost-west georiënteerde gracht (Figuur 15), die in het noordelijke deel van het plangebied aangesneden. Rekening houdende met de historisch-topografische gegevens, werd de grachtstructuur in verband gebracht met de pre-stedelijke kern uit de 11de eeuw of de 9de-eeuwse “burcht”-gracht.

De gracht en de kuilen werden tijdens fase 2 gedempt en genivelleerd. Over het volledige opgravingsareaal werd net boven de moederbodem een ophogingspakket vastgesteld, dat aan de hand van het aangetroffen vondstenmateriaal te dateren is in de late 12de/vroeg 13de eeuw. Deze resultaten zijn gelijkaardig aan de waarnemingen die tijdens de huidige prospectie op de Grote Markt gedaan werden.

Figuur 15. Lokalisatie gracht, aangetroffen tussen de Generaal Baron Jacquesstraat (links) en de Reuzemolenstraat (rechts) (PYPE, BONCQUET & DE GRYSSE 2011, fig. 18)

³⁵ PYPE, BONCQUET & DE GRYSSE 2011.

1.5 Onderzoeksopdracht

1.5.1 Vraagstelling

Volgende onderzoeksvragen dienen minimaal beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
- In welke mate is er verstoring van het terrein te verwachten?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefsleuven? En hoe zijn die over de verschillende sleuven heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?
- Zijn er sporen te linken aan de middeleeuwse of vroegere bewoning op deze locatie?
- Zijn er indicaties voor oudere (pre-middeleeuwse) aanwezigheid en zo ja, hoe uiteten deze zich?
- Zijn er archeologische sporen die het beeld uit de iconografie tegenspreken, zijnde een terrein dat sinds de late middeleeuwen onbebouwd is?
- Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte en functie?
- Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen/ van de verschillende afbakeningen / van de vindplaats in zijn geheel?
- Wat is de waarde van de verschillende afbakeningen / van de archeologische vindplaats in zijn geheel?
- Wat was de invloed van de bestaande verhardingen op het archeologisch erfgoed?
- Waar bevinden zich de schuilkelders?
- Kunnen er maatregelen genomen worden om de archeologische waarden in situ te behouden? Welke?
- Indien behoud *in situ* niet kan: Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones waar een vervolgonderzoek nodig is? Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden? Wat is de te volgen opgravingsstrategie en welke andere aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een vervolgonderzoek?

1.5.2 Randvoorwaarden

Bij de aanleg van de sleuven werd op enkele punten afgeweken van het vooropgestelde plan van aanpak.

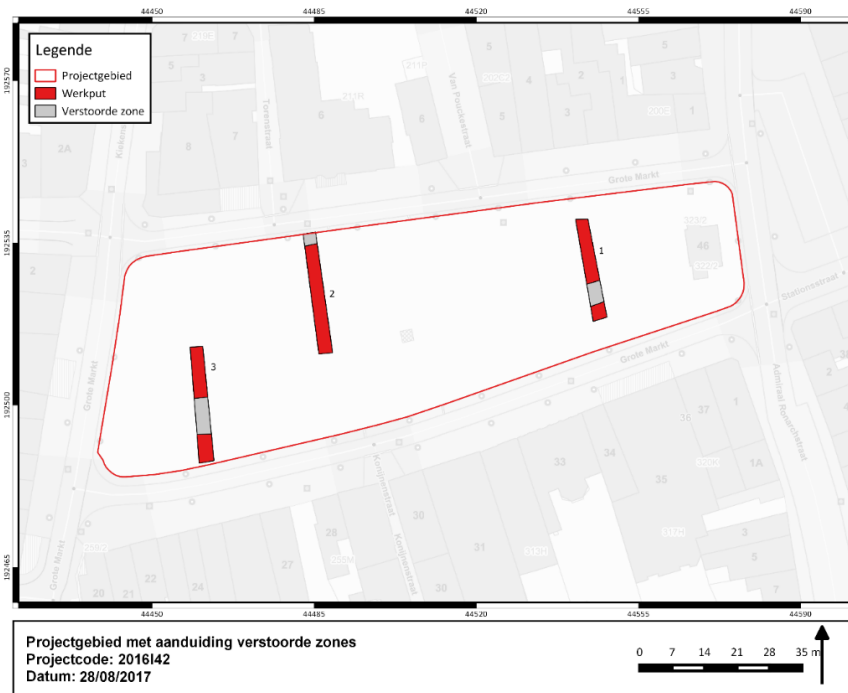
- Afmetingen van de proefsleuven: sleuf 1 kon niet over de volledige lengte aangelegd worden, t.g.v. de aanwezigheid van de bushalte aan noordelijke zijde.

Tabel 2. Proefsleuven Grote Markt Diksmuide

	Lengte (m)	Opp. (m ²)	Opp. Verstoring (m ²)
SL1	22,33	62,63	14,21
SL2	26,27	74,77	7
SL3	25,1	72,5	21,6

- Recente verstoringen:

In alle proefsleuven kwamen nutsleidingen voor; deze zones konden bijgevolg niet archeologisch onderzocht worden. De verstoorde zones worden aangeduid op Figuur 16.

Figuur 16. Projectgebied met aanduiding van de verstoorde zones

- Aanlegdiepte proefsleuven:

Zoals eerder vermeld, werd de dikte van het bodemarchief op basis van eerder onderzoek geschat op gemiddeld 1,5m tot 2m. Deze diepte was enkel van toepassing op sleuf 2.

Volgende randvoorwaarden bleven wel van toepassing:

- De sleuven werden haaks op de Grote Markt aangelegd
- De breedte van de sleuven bedroeg 3m

1.5.3 Geplande werken

- Cfr. bijlage 2
- Rond de Grote Markt wordt de bestaande riolering opgebroken en worden twee nieuwe rioleringen voorzien. De RWA-leiding (Regenwaterafvoer, blauw) heeft een diameter van 700mm; de DWA-leiding (Droog Weer Afvoer, rood) een diameter van 250 mm. Volgens het lengteprofiel van de geplande rioleringen aan de noordzijde van het marktplein (Lengteprofielen Grote Markt, plan 7.2.2/7) varieert de TAW van de bodem van de DWA-leiding van 4,8m TAW (ter hoogte van de Kiekenstraat) tot 5,33m TAW (ter hoogte van de kruising met de N369). De TAW van de bodem van de RWA-leiding varieert van 5,84m TAW (ter hoogte van de Kiekenstraat) tot 5,96m TAW (ter hoogte van de kruising met de N369). Verder volgens dit lengteprofiel varieert de TAW van de DWA-leiding ten oosten van de N369 van 5,44 tot 5,55m TAW. De bodem van de RWA-leiding situeert zich in deze sector op 7,35/ 7,37m TAW.

Volgens de lengteprofielen van de geplande ingrepen ten zuiden van het markplein (Lengteprofielen Grote Markt en Konijnenstraat, plan 7.2.6/7) varieert de TAW van de DWA-leiding van 5,02 ter hoogte van de Kiekenstraat tot 5,62m (ter hoogte van de N369). De TAW van de bodem van de RWA-leiding varieert van 5,88m TAW (ter hoogte van de Kiekenstraat) tot 6,02m TAW (ter hoogte van de N369). Verder volgens dit lengteprofiel varieert de TAW van de DWA-leiding ten oosten van de N369 van 6,35m TAW tot 6,42m TAW. De bodem van de RWA-leiding varieert van 6,92m TAW tot 6,95m TAW.

- De Grote Markt zelf wordt ook volledig opgewaardeerd. Deze ingrepen zijn gepland:
 - nieuwe kasseiverharding
Voor de uitgraafdiepte kan verwezen worden naar dwarsprofiel FF (bijlage 2) Volgens dit profiel bedraagt de uitgraafdiepte voor de nieuwe verharding ca. 65cm. De onderkant van de uitgraving situeert zich in het noorden van de sectie op ca. 8m TAW; net ten zuiden van de waterpartij op 8,25m TAW en in het zuiden van de sectie op ca. 8m TAW.
 - aanplanting bomen (linden) in de westelijke en oostelijke sector van de Grote Markt, alsook ten zuiden van de rijweg
Voor de uitgraafdiepte kan verwezen worden naar dwarsprofiel FF. Ter hoogte van de bomen worden zones van 4x4m uitgegraven; de boomroosters zelf bedragen 2x2m. De uitgraafdiepte bedraagt 1,15m.
 - waterpartij (fonteintjes) in de westelijke sector
Voor de uitgraafdiepte kan verwezen worden naar dwarsprofiel FF. Uitgraafdiepte: 70cm tot op 8,1m TAW.
 - Voorzieningen fontein: regenwater citerne van 20 000L, een technische ruimte met een oppervlakte van 15,75m², riolering rond de fontein. Verdere gegevens ontbreken.

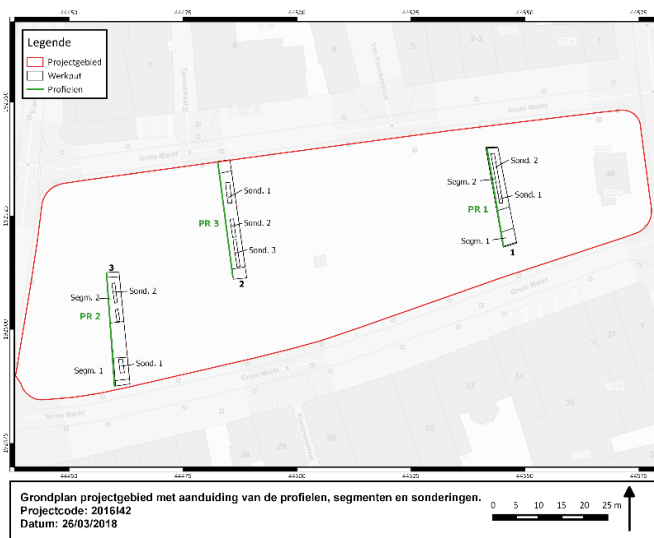
1.6 Werkwijze en strategie

1.6.1 Motivering onderzoeksstrategie

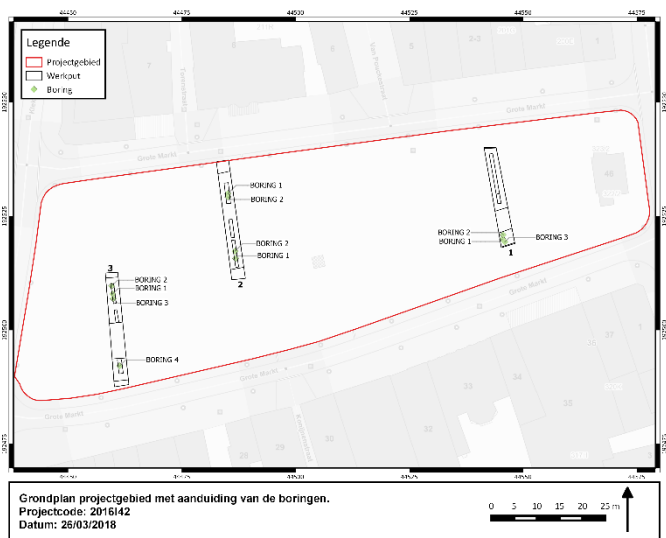

Het hoofddoel van de prospectie is het verschaffen van duidelijke data m.b.t. de diepteligging van de archeologische niveaus, opdat het element archeologie maximaal in de geplande werken kan geïntegreerd worden. In functie van deze vraagstelling werden 3 noordzuid georiënteerde proefsleuven aangelegd.

Figuur 17. Lokalisatie van de proefsleuven op de Grote Markt

Figuur 18. Aanduiding van de profielen, segmenten en sondingen

Figuur 19. Aanduiding van de boringen

WP1 en WP3 werden t.g.v. de aanwezigheid van nutsleidingen gefaseerd aangelegd (segmenten 1 en 2). De proefsleuven werden aangelegd door een graafmachine met een tandenloze bak, steeds onder toezicht van de erkend archeoloog. De sleuven werden omwille van veiligheidsredenen trapsgewijs aangelegd. De onderste niveaus werden geregistreerd d.m.v. sondingen, aangevuld met controleboringen (Figuur 18, Figuur 19).

Telkens werd de volledige stratigrafische sequentie onderzocht. De vlakken werden steeds gelinkt aan de profielen en in elke proefsleuf werd de westelijke profielwand geregistreerd in functie van de stratigrafische opbouw.

De stratigrafische eenheden werden zoveel mogelijk onderzocht op de aanwezigheid van vondstmateriaal om een chronologisch inzicht in de site te krijgen. In functie van natuurwetenschappelijk onderzoek werden in totaal 42 stalen genomen (cfr. 2.3.).

Tijdens de verwerking werden de digitale data tot grondplannen verwerkt en werden de analoge tekeningen gedigitaliseerd. Het gerecupereerde aardewerk werd gedetermineerd door K. De Groote (Agentschap Onroerend Erfgoed); een selectie van diagnostische fragmenten werd getekend³⁶. Alle verzamelde data werden uiteindelijk verwerkt tot een basisrapport.

1.6.2 Gebruikt materiaal

De sleuven werden in aanwezigheid van de erkend archeoloog aangelegd met een rupskraan met een tandenloze graafbak van 1,8m breed. De sleuf en de archeologische sporen en structuren werden digitaal ingemeten met een RTS (Robotic Total Station), op basis van vaste punten uitgezet door een landmeter-expert. Telkens werden zowel de X, Y als de Z -waarden bepaald. De foto's werden genomen met een Nikon COOLPIX AW120.

1.6.3 Beschrijving en motivering eventuele afwijkende methodiek en bijstellingen van de oorspronkelijke strategie

Cfr. 1.5.2

1.6.4 Inbreng specialisten

De naam van alle personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering;

- Vandewalle Chris (Stads- en OCMW-archivaris)
- Marc Dewilde (Agentschap Onroerend Erfgoed)
- Koen de Groote (Agentschap Onroerend Erfgoed)
- Anton Ervynck (Agentschap Onroerend Erfgoed)

1.6.5 Algemene wetenschappelijke advisering

Marc Dewilde (Agentschap Onroerend Erfgoed)

³⁶ Omwille van de regionale vormkenmerken van het aardewerk, werd de determinatie uitgevoerd in aanwezigheid van M. Dewilde (Agentschap Onroerend Erfgoed). Met dank aan K. De Groote en M. Dewilde.

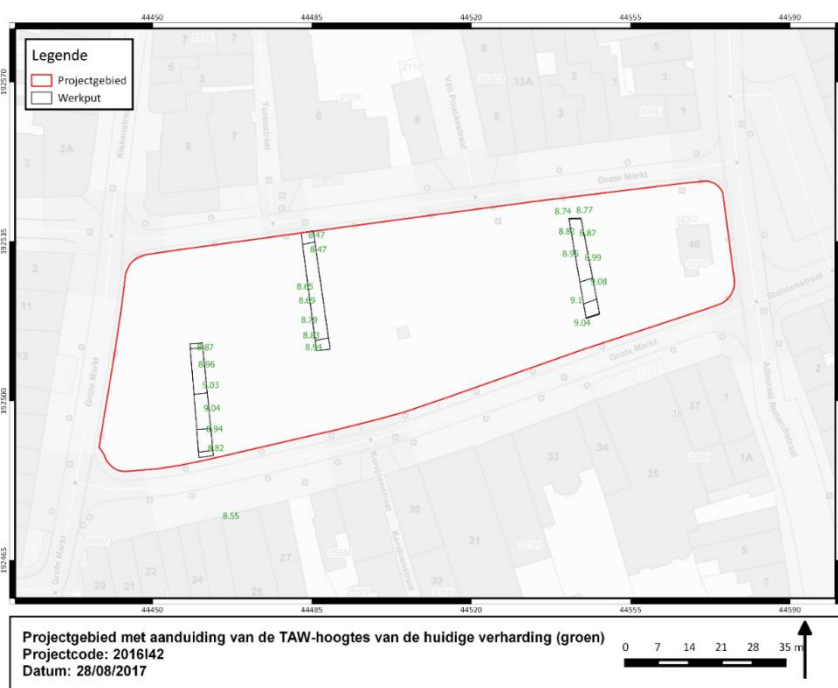
2 Assessmentrapport

2.1 Beschrijving en motivering van de methoden, technieken en criteria

De interpretatie van de aangetroffen sporen en structuren is gebaseerd op de beschrijving, gekoppeld aan de algemene bodemopbouw en de datering van de vondsten.

2.2 Assessment van de sporen

2.2.1 Beschrijving van de site aan het huidig oppervlak

De proefsleuven werden aangelegd ter hoogte van het verharde marktplein. De hoogte van het onderzoeksgebied varieert van 8,47m TAW in het noorden tot 9,04m TAW in het zuiden (Figuur 20).

Figuur 20. Proefsleuf met aanduiding van de TAW-hoogtes van de huidige verharding

2.2.2 Algemene bodemopbouw. Beschrijving van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

Wat het niveau van de natuurlijke bodem betreft, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen WP2 enerzijds en WP1 en 3 anderzijds. WP2 vertegenwoordigt een ophogingssequentie vanaf de natuurlijke bodem, die in deze zone voorkomt van 6,96m TAW tot 6,82m TAW.

In WP1 situeert de onderkant van de gracht -en dus de moederbodem- zich op ca. 5,95m TAW. Dit werd zowel in de boringen in segment 1 als in de sonderingen in segment 2 vastgesteld. De moederbodem in WP3 varieert van 4,13 tot 3,91m TAW.

2.2.3 Beschrijving van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

Voor het allesporenplan kan verwezen worden naar bijlage 1.

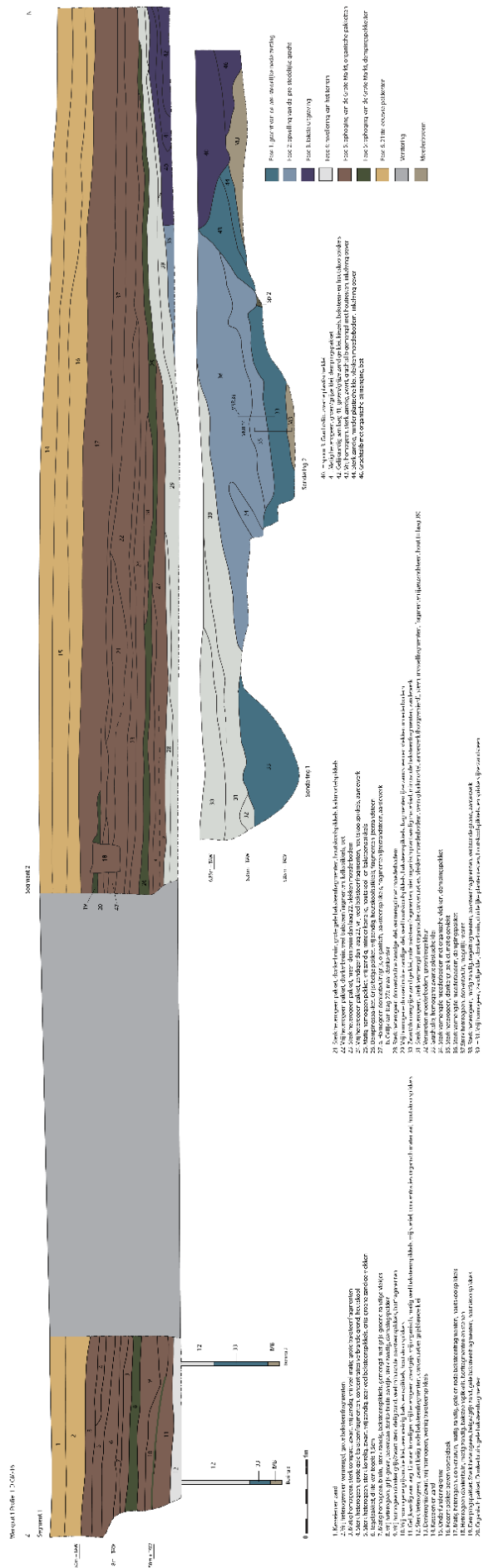
2.2.3.1 WP1

Figuur 21. Overzichtsfoto van WP1/segment 1

Figuur 22. Overzichtsfoto van WP1/segment 2 met sondering 1 (links) en sondering 2 (rechts)

Figuur 23. Profieltekening WP1

2.2.3.1.1 Fase 1: Omwalling van de pre-stedelijke nederzetting

In WP1 werd onder de pakketten die in verband te brengen zijn met het ontstaan en de ophoging van de Grote Markt een brede grachtstructuur aangesneden. Gezien de stratigrafische positie en de datering van de dempingspakketten (zie verder), is het zeer waarschijnlijk dat het hier gaat om de walgracht van de pre-stedelijke nederzetting. In WP1 kon een vrij goed beeld verkregen worden van het profiel en de vullingsgeschiedenis van deze gracht.

Figuur 24. WP1-sondering 1, met aanduiding van het slibpakket

De gracht wordt gekenmerkt door een vrij vlakke bodem (5,91m TAW). Over een afstand van ca. 17m werd op de bodem van de gracht een zwart, steriel slibpakket vastgesteld. Het niveau waarop dit pakket zich manifesteert, varieert van 6,57m TAW in het zuidelijke segment tot 6,45m TAW in het noordelijke segment. Dit kleiige pakket, waarvan de dikte varieerde van 28cm (sondering 2) tot 74cm (boring 2), kwam tot stand door accumulatie van fijn organisch materiaal in nagenoeg stilstaand water. Dit pakket vertegenwoordigt m.a.w. een stabilisatiefase tijdens het langdurig openliggen van de gracht.

Pakketten L43 en L44 (Figuur 23) zijn op basis van de textuur en de inclusies wellicht in verband te brengen met het afkalven van de noordelijke oever. Door de erosie van de oever is het oorspronkelijke profiel van de gracht aan stadszijde niet meer te reconstrueren³⁷.

³⁷ Ter vergelijking: tijdens het onderzoek van de oudste stadsversterking van Aalst kon vastgesteld worden dat de schuin oplopende wanden van de walgracht aan stadszijde minder steil waren dan aan landzijde (DE GROOTE & MOENS 1994, 100).

Figuur 25. WP1-sondering 1 (detail), met aanduiding van het slibpakket

Figuur 26. WP1-sondering 2 (detail), met aanduiding van het slibpakket

Op 1 locatie werden op 6,33m TAW houtrestanten in associatie met het slibpakket vastgesteld (S2). De restanten komen voor ter hoogte van de aanzet naar de noordelijke oever. De restanten, die slechts gedeeltelijk onderzocht konden worden, werden bemonsterd voor eventueel verder onderzoek³⁸. Hoe deze houtrestanten precies te interpreteren zijn, is niet helemaal duidelijk. Mogelijk zijn de houtresten eerder te interpreteren als verspoelde oevervegetatie dan (de aanzet van een) oeverversterking.

Figuur 27. Detail van S2

2.2.3.1.2 Fase 2: Demping van de gracht

Bovenop het grachtslib kwam een dik pakket (ca. 60cm) met verplaatste moederbodem voor (L34, L35 en L36). De bovenkant van deze dempingspakketten situeert zich op 7,62m TAW en correspondeert met de bovenkant van de lokale uitgraving (cfr. 2.2.3.1.3). De dempingspakketten werden duidelijk aangevoerd vanaf de stadzijde.

Het is aanlokkelijk om deze pakketten, op basis van hun textuur, in verband te brengen met een wallichaam, dat zich in dat geval aan de binnenzijde van de versterking bevond en na de opgave ten dele in de gracht werd geschoven. Dit fenomeen werd bijvoorbeeld ook vastgesteld bij de demping van de prestedelijke gracht in Aalst³⁹. De basis van het wallichaam zou zich binnen deze hypothese onmiddellijk op de noordelijke oever situeren.

De hypothese van een wal aan stadszijde doet echter ook heel wat vragen rijzen. Noch in WP2 noch in de proefsleuf die in 1992 onderzocht werd door het toenmalige IAP werden pakketten geregistreerd die te associëren zijn met (de basis van) een wallichaam. Zelfs indien uitgegaan zou worden van de hypothese dat het wallichaam na de opgave volledig genivelleerd is, valt te verwachten dat de aanwezigheid toch vastgesteld kan worden door de compactie van de onderliggende lagen⁴⁰. Ook dit kon nergens vastgesteld worden.

³⁸ V38.

³⁹ DE GROOTE & MOENS 1994, 100.

⁴⁰ Mondelinge mededeling J. Termote.

Figuur 28. Aanduiding van het dempingspakket

Figuur 29. Aanduiding van (de insnijding van) het dempingspakket

2.2.3.1.3 Fase 3: Lokale uitgraving

Aan noordelijke zijde van WP1 werd het dempingspakket van de gracht oversneden door een spoor, dat zich in grondvlak vrij lineair aftekende (S3). In doorsnede wordt het spoor gekenmerkt door een onregelmatig profiel. De onderkant kon niet bepaald worden; de onderzochte diepte bedraagt ca. 125cm. Net zoals bij de oudere gracht bestaat het onderste vullingspakket uit zwart, steriel slib. Het vullingspakket van S3 was geassocieerd met houtresten. Op 7,44m TAW kwam de onderkant van een paal (S1) aan het licht. De paal had een diameter van 26cm en was amper 14cm bewaard. Het restant werd gerecupereerd voor eventueel verder natuurwetenschappelijk onderzoek. Het is niet helemaal duidelijk hoe S3 te interpreteren is. Gaat het om een lokale heruitgraving van de gracht?

Figuur 30. Paal S1

2.2.3.1.4 Fase 4: Nivellering

Na de opgave van S3 werd het terrein volledig genivelleerd. Dit proces is te kaderen binnen de uitbreiding van de stad en het ontstaan van de Grote Markt als het nieuwe centrale marktplaats. In het noorden bedroeg de dikte van het nivelleringspakket amper 10cm; in het zuiden 1,01m.

2.2.3.1.5 Fase 5: Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

De horizontale pakketten die onder de recente niveaus voorkomen, zijn in verband te brengen met het ophogen van de Grote Markt. Concreet bedraagt de dikte van dit pakket ca. 1,16m. Het onderste niveau situeert zich op 7,33m TAW, ca. 1,7m onder de pleinverharding voor de herinrichtingswerken. De ophogingspakketten variëren sterk qua textuur en inclusies. Heel wat pakketten worden gekenmerkt door een sterk organische component en worden afgedekt door een kleiig dempingspakket.

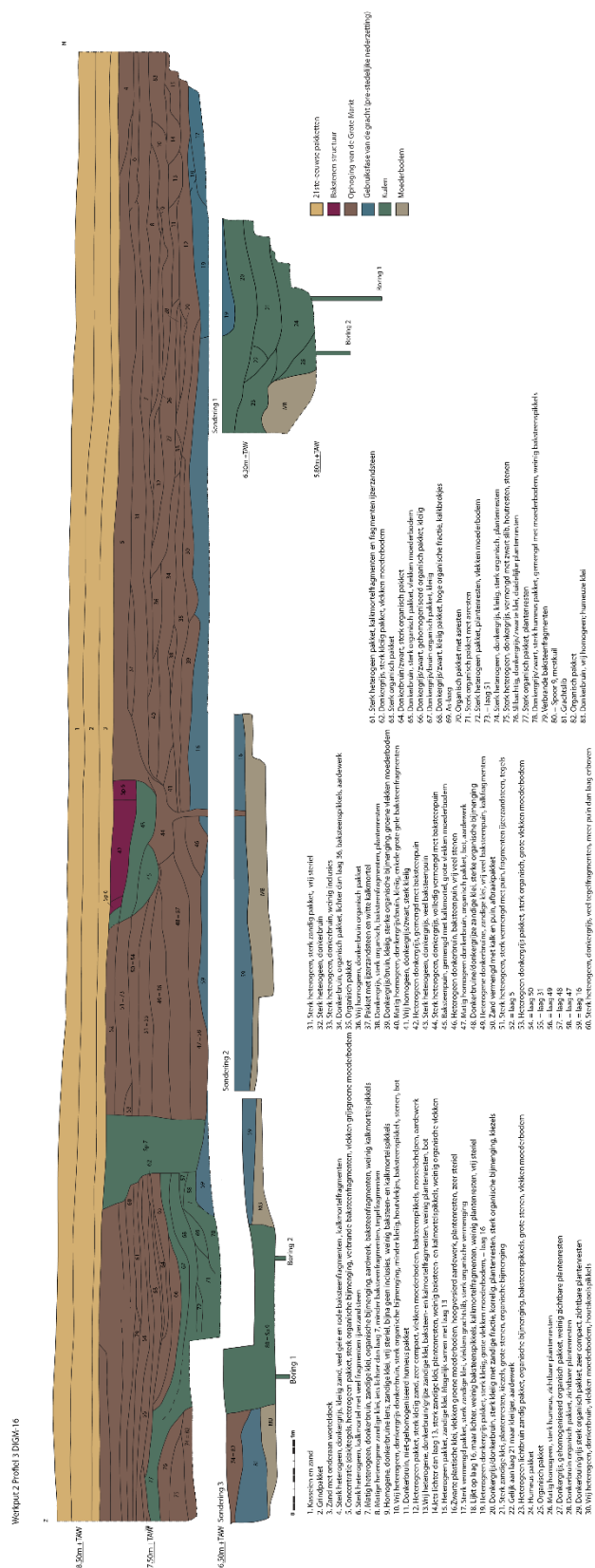
De pakketten tonen aan dat de Grote Markt laagsgewijs opgehoogd werd; het marktplaats werd m.a.w. niet in 1 beweging opgehoogd. De sequentie ophogingspakketten impliceert bovendien dat de Grote Markt lange tijd onverhard was. Het jongste ophogingspakket situeert zich op 8,51m TAW.

Figuur 31. Overzichtsfoto van het zuidelijke segment van WP1/segment 2, met aanduiding van het zandige pakket

Binnen de sequentie ophogingspakketten is het interessant om te wijzen op L25. Dit pakket kon over de volledige lengte van WP1, zowel in segment 1 als in segment 2 vastgesteld worden. De onderkant situeert zich op 7,56m TAW. Het gaat om een grijsgroen heterogeen pakket, dat een sterk zandige samenstelling kent. Dit pakket vertoont zowel qua textuur als qua stratigrafische positie heel wat overeenkomsten met de heterogene, grijsgroene zandige laag binnen de ophogingspakketten in WP2 en 3. De laag in WP2 en 3 lijkt enkel iets dikker te zijn. De laag markeert 2 subfasen binnen de evolutie van de Grote Markt. De pakketten onder deze laag zijn in vergelijking met de lagen erboven beduidend humeuzer. De pakketten boven deze laag worden gekenmerkt door een opmerkelijke toename aan antropogene inclusies.

2.2.3.2 WP2

Figuur 32. Profieltekening WP2

Figuur 34. Aanduiding van de zuidelijke insnijding van kuil S5

Figuur 33. Detailfoto kuil S5, met aanduiding van het zwarte kleiige pakket

In 2.2.2. werd reeds vermeld dat in WP2 een ophogingssequentie met een dikte van 1,3m vastgesteld kon worden vanaf de natuurlijke bodem. Het niveau van de moederbodem varieert van 6,96m TAW tot 6,82m TAW.

2.2.3.2.1 Fase 1: Gebruiksfase van een gracht

Over nagenoeg de volledige lengte van de sleuf werd op de moederbodem een pakket zwarte plastische klei vastgesteld, lokaal gekenmerkt door de aanwezigheid van concentraties moederbodem, zichtbare plantenresten en vrij veel aardewerk (L59 en 16-19). Het gaat om een pakket met een sterk schommelende bovengrens en een max. dikte van 48cm. Qua textuur vertoont dit pakket overeenkomsten met het grachtslib dat vastgesteld kon worden in WP1. Ook de stratigrafische positie is min of meer gelijkaardig: het pakket situeert zich in WP2 een 30-tal cm hoger dan in WP1, nl. op 6,78m TAW (bovenkant van het pakket). Afwijkend evenwel is de hoeveelheid aardewerk en de zichtbare plantenresten in dit pakket. Enkel ten zuiden van kuil S9 is sprake van een echt steriel slibpakket (L81), dat eventueel met de gebruiksfase van de gracht in verband te brengen is. Is het pakket ten noorden van kuil S9 in verband te brengen met het uitdiepen/onderhouden van de pre-stedelijke gracht? Gaat het m.a.w. om verplaatste grachtvulling, die op korte afstand van de oever uitgespreid werd? Deze hypothese lijkt enigszins tegenstrijdig met de afwezigheid van ingekalfde oeverpakketten of restanten van de oever in het algemeen.

2.2.3.2.2 Fase 2: Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

Bovenop dit slibpakket kwamen verschillende horizontale lagen voor, die geassocieerd zijn met de marktfunctie. Net zoals in WP1 worden de onderste pakketten gekenmerkt door een sterke organische component en neemt de aanwezigheid van antropogene inclusies toe in de bovenste niveaus van de sequentie. Op 1,1m t.o.v. de pleinverharding, meer bepaald op ca. 7,56m TAW, komt over de volledige lengte van de proefsleuf een steriel zandig pakket met een dikte van ca. 22cm voor (L31/L55). De onderkant van dit pakket situeert zich op 7,63m TAW. In het noordelijke deel van de sleuf wordt dit pakket afgedekt door een niveau met daktegelfragmenten (L5); in het zuidelijke deel door een zandpakket, vermengd met kalk en puin (L50/L54). Het voorkomen van dit pakket wijst erop dat de zone op een bepaald ogenblik over een vrij grote oppervlakte genivelleerd is.

De ophogingspakketten zijn te associëren met een beperkt aantal kuilen. Het stratigrafisch verband tussen het slibpakket en kuil S5 kon niet met absolute zekerheid bepaald worden. Deze kuil kwam aan het licht bij het maken van sondering 1 en kon bijgevolg slechts gedeeltelijk onderzocht worden. Het stratigrafisch onderzoek suggereert dat de kuil -als enige in WP2- afgedekt wordt door het slibpakket. Dit lijkt eerder onwaarschijnlijk. Het vullingspakket bestaat in grote mate uit sterk organisch materiaal. Vermoedelijk is de kuil te beschouwen als een mestkuil. Uit het vullingspakket kon geen aardewerk gerecupereerd worden.

Kuil S9 oversnijdt het slibpakket en enkele hogerliggende ophogingspakketten. De breedte van de kuil bedraagt op het onderste niveau van sondering 2 2,5m. De noordelijke insnijding wordt vermoedelijk verstoord door kuil S8. Net zoals kuil S5, bestaat het vullingspakket in grote mate uit organische pakketten. Het profiel werd vervolledigd aan de hand van handmatige boringen.

2.2.3.2.3 Fossilisatie van de Grote Markt

Het voorkomen van het bakstenen restant S6, net onder de recente pakketten, is vermoedelijk te koppelen aan de fossilisatie van de Grote Markt. S6 (8,00m TAW) bestaat uit 1 rij bakstenen, die een cirkel met een diameter (buitenwerks) van 1,88m vormen. Het metselwerk, dat nog uit slechts 1 laag bestaat, is opgebouwd uit recuperatiemateriaal. Concreet werden gele en rode bakstenen vastgesteld met formaten 10,5x5cm; 10x5cm. Het geheel werd aangelegd op een grijsgroene kalkmortel. Het vullingspakket bestaat uit een heterogeen, donkergrijs pakket, gemengd met baksteenpuin. De bakstenen zijn aangelegd ter hoogte van een gedempte kuil. De onderkant van deze kuil situeert zich op 90cm t.o.v. de bovenkant van de bakstenen. De functie van deze bakstenen structuur is niet helemaal duidelijk.

Figuur 35. Overzichtsfoto van S6

Figuur 36. Overzichtsfoto van de bodemopbouw ter hoogte van S6 (aangeduid)

Figuur 37. Aanduiding van het zandpakket

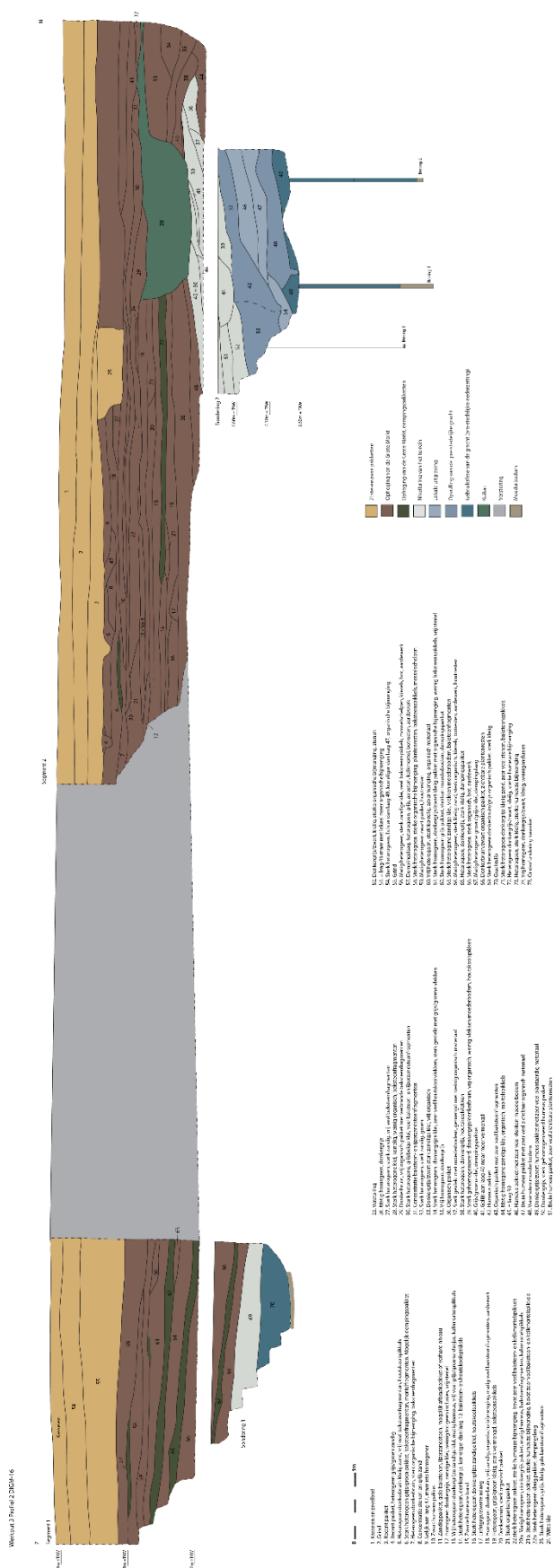

Figuur 38. Aanduiding van kuil S9 in de sondering

Figuur 39. Kuyl S9 in grondvlak, met aanduiding van het slibpakket ten zuiden hiervan

2.2.3.3 WP3

De interpretatie van de stratigrafische gegevens in WP3 wordt sterk bemoeilijkt door het feit dat slechts 1 van de 2 sonderingen in segment 2 door de slechte weersomstandigheden kon geregistreerd worden.

Figuur 40. Overzichtsfoto segment 1 (zuiden)

Figuur 41. Overzichtsfoto segment 2 (noorden). De sondering links kon niet geregistreerd worden.

2.2.3.3.1 Fase 1: Gebruiksfase van een gracht?

De sequentie wordt onderaan opnieuw gekenmerkt door de aanwezigheid van een steriel zwart kleipakket. In segment 1 werd dit pakket aangesneden op 7,27m TAW (bovenkant pakket); de dikte bedraagt 44cm. De onderkant van het pakket correspondeert met de onderkant van de sondering. Ter vergelijking: de bovenkant van het slibpakket in WP1 situeert zich op 6,57m TAW, m.a.w. 70cm dieper. De bovenkant van het slibpakket in WP2, ten zuiden van kuil S9, situeert zich op 6,78m TAW, m.a.w. ca. 0,5m dieper.

Figuur 42. Detailfoto sondering ter hoogte van segment 1, met aanduiding van het grachtslib

Figuur 43. Overzichtsfoto segment 2 (vanaf zuidelijke zijde)

Figuur 44. Overzichtsfoto noordelijke sondering in segment 2

Handmatige boringen ter hoogte van sondering 2 hebben aangetoond dat ook in segment 2 een slibpakket voorkomt. Het pakket situeert zich tussen 4,85m TAW en 3,89m TAW; de dikte van het pakket bedraagt m.a.w. 94cm. De onderkant van het slib situeert zich 2,03m dieper dan in WP1 en 2,93m dieper dan in WP2. Het pakket wordt onder meer door 2 dempingspakketten afgedekt, die in meer of mindere mate bestaan uit verplaatste moederbodem. Hoewel minder uitgesproken dan in WP1, kan gesteld worden dat deze pakketten gekenmerkt door een diagonaal verloop. De bodemopbouw is volledig afwijkend in vergelijking met de sequentie die op een hoger niveau voorkomt. De systematische horizontale gelaagdheid die het hogere niveau kenmerkt, ontbreekt hier.

T.g.v. het feit dat de zuidelijke sondering in dit segment niet geregistreerd kon worden, is de aard van de gedempte structuur moeilijk te achterhalen. Het is duidelijk dat het om een vrij diep ingegraven structuur gaat, die net zoals de gracht in WP1 gekenmerkt werd door stilstaand water. Gaat het hier om de gracht die in WP1 werd aangesneden? Indien ja, gaat het om een grachtsegment dat langer is blijven openliggen, terwijl de rest van de gracht reeds gedempt was? Of dient eerder in de richting van een poel/vatevijver gedacht te worden? T.g.v. de beperkingen die gepaard gaan met de uitvoering van een prospectie, kunnen deze vragen voorlopig niet beantwoord worden.

2.2.3.3.2 Fase 2: Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

Figuur 45. Segment 1. Aanduiding van de kleiige dempingspakketten, die de organische pakketten afdekken.

De profieltekening van WP3 illustreert dat de pakketten ter hoogte van segment 1 licht dalen in noordelijke richting. Deze waarneming is enkel beperkt tot segment 1 (onderzochte afstand: 4,5m); ter hoogte van segment 2 vertonen de pakketten een horizontaal verloop.

Wat de samenstelling van de ophogingspakketten betreft, kon vooral in segment 1 een systematische afwisseling van organische lagen en kleiige dempingspakketten vastgesteld worden.

Segment 2 bestaat uit een sequentie van horizontale ophogingspakketten. De bodemopbouw is ter hoogte van dit segment vrij onverstoord. Slechts op 1 locatie zijn de pakketten vergraven door de aanleg van een kuil (L28).

De oudste pakketten worden gekenmerkt door een sterk organische component. Wat de jongere pakketten betreft, dient gewezen te worden op een sterk heterogeen, vrij zandig grijsgroen pakket (L19), dat voorkomt op 7,69m TAW. Dit pakket kon over een afstand van meer dan 7m geregistreerd worden. Aan noordelijke zijde wordt het pakket verstoord door de kuil die omschreven wordt als L28. Zowel qua samenstelling als qua dikte vertoont dit pakket heel wat overeenkomsten met L31/L55 in WP2. De stratigrafische positie is bovendien identiek. Deze waarneming wijst er opnieuw op dat de (een groot areaal van de) Grote Markt volledig genivelleerd werd.

Bovenop dit zandige pakket kwamen over een afstand van 3m fragmenten van gele bakstenen en ijzerzandsteen voor (S4; 7,84m TAW). Het is niet helemaal duidelijk of het hier om een afbraakpakket gaat of om een verhard niveau dat *in situ* bewaard gebleven is. De hypothese van verharding is misschien minder voor de hand liggend, vermits S4 afgedekt wordt door een sequentie ophogingspakketten met een dikte van 0,5m. In deze werkput lijkt S4, in tegenstelling tot bijvoorbeeld WP2/S6, niet te vereenzelvigen met de fossilisatie van het marktplein. Nochtans situeren beide structuren zich wel min of meer op dezelfde hoogte.

Net zoals voordien, gebeurde deze jongere ophoging sterk gefaseerd en werd er o.a. sterk organisch materiaal aangewend om de zone op te hogen. Het is opvallend dat in de pakketten die L19 en S4 afdekken, opvallend meer antropogene inclusies voorkomen dan in de onderliggende lagen.

Figuur 46. Overzichtsfoto van S4. Het zuidelijke uiteinde kon in grondvlak niet geregistreerd worden door de trapsgewijze aanleg van segment 2.

Figuur 47. Overzichtsfoto met aanduiding van het zandige pakket L19

2.3 Assessment van de vondsten

2.3.1 Assessment aardewerk

2.3.1.1 Administratieve gegevens

a) Projectcode	2016I42	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt)	

2.3.1.2 Doel

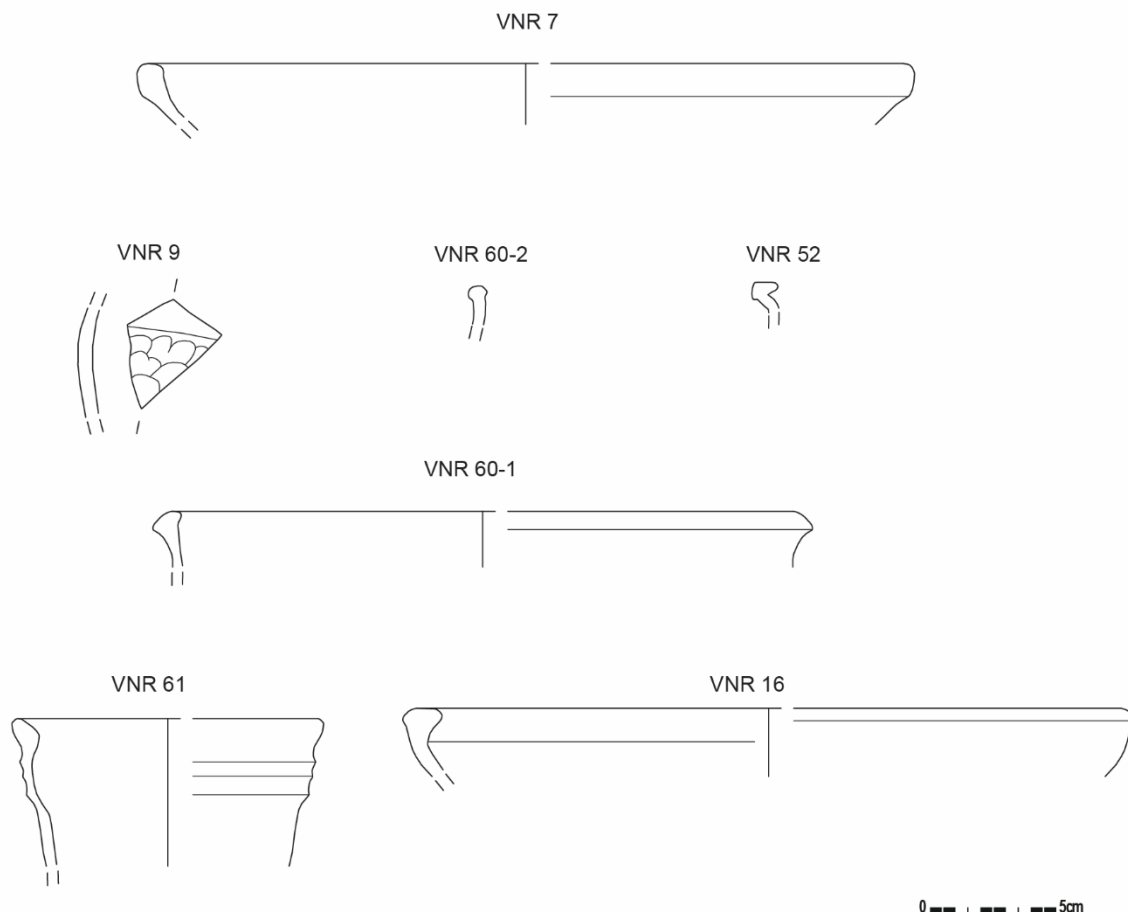
Het doel van dit assessment is om een algemene datering te geven voor het aardewerk verzameld in WP1, 2 en 3, een inschatting te maken van hun wetenschappelijk potentieel en te bepalen of ze in aanmerking komen voor verder onderzoek.

2.3.1.3 Methodiek

Alle aardewerkfragmenten werden op tafels uitgelegd. De beschrijving gebeurde op detailniveau, per stratigrafische context. Per vondstnummer werd een eerste indeling gemaakt op basis van het soort aardewerk (grijs, rood, steengoed, hoogversierd aardewerk etc.). Vervolgens werd per aardewerksoort het totaal aantal scherven geteld alsook het aantal rand-, wand- of bodemfragmenten. Daarnaast werd ook telkens het minimum aantal individuen (=MAI) bepaald en indien mogelijk toegewezen aan een bepaald vormtype (kogelpot, pan, kom...). Tenslotte werden belangrijke kenmerken genoteerd (aanwezigheid van versiering, roetaanslag...) en werd een datering toegevoegd. Van diagnostische stukken werd een tekening gemaakt.

2.3.1.4 WP1

In totaal konden tijdens het stratigrafisch onderzoek van WP1 61 scherven gerecupereerd worden. Alle diagnostische fragmenten van WP1 werden getekend.

Figuur 48. WP1, diagnostisch aardewerk

2.3.1.4.1 Fase 1: Gebruiksfase van een gracht

Uit de onderste grachtvulling (WP1/L33) konden 7 aardewerkfragmenten gerecupereerd worden⁴¹. Het gaat om 3 wandfragmenten en 1 bodemfragment van een kan/kruik met aanzet van een standvin in grijs aardewerk. Daarnaast werden 2 wandfragmenten in rood aardewerk vastgesteld. Uit een zandig pakket tegen S2, het houtrestant op de overgang van de grachtvulling naar de noordelijke oever, werd 1 wandfragment in grijs aardewerk aangetroffen⁴². Algemeen kan gesteld worden dat het aardewerk uit de onderste grachtvulling weinig diagnostisch is en slechts ruim in de late middeleeuwen gedateerd kan worden.

Het pakket dat wellicht in verband te brengen is met het inkalven van de oever (WP1/L44) bevatte 1 wandfragment in grijs aardewerk⁴³.

⁴¹ V23.

⁴² V54.

⁴³ V39.

2.3.1.4.2 Fase 2: Damping van de gracht

Uit het pakket sterk vermengde moederbodem dat het grachtslib afdekt, konden 5 fragmenten aardewerk gerecupereerd worden⁴⁴. Het aardewerkensemble bestaat uit 3 wandfragmenten en 1 randfragment van een kogelpot in grijs aardewerk en 1 wandfragment in rood aardewerk. De aanwezigheid van de kogelpot binnen dit ensemble dateert de damping van de gracht in de 13de eeuw⁴⁵.

De stratigrafische gegevens tonen aan dat de damping van de gracht in WP1 te situeren is voor het ontstaan van de Grote Markt. Op basis van bovenstaande datering van het dempingspakket is het dan ook vrij waarschijnlijk dat de aanleg van de gracht en de eerste gebruiksfase in de volle middeleeuwen te dateren is.

2.3.1.4.3 Fase 3: Lokale heruitgraving

De damping van de gracht wordt gevolgd door een lokale heruitgraving (S3, L40 t.e.m. 42 en L46). S3 vormt een *terminus ante quem* voor de damping van de gracht. Uit het vullingspakket van S3 kon slechts 1 wandfragment in grijs aardewerk gerecupereerd worden⁴⁶.

2.3.1.4.4 Fase 4: Damping

Na de opgave van S3 werd het voormalige grachtareaal genivelleerd. Wat segment 1 betreft, worden op basis van de aard van de textuur en de inclusies pakket L12 tot deze fase gerekend. Dit pakket bevatte 1 wandscherf in grijs aardewerk⁴⁷, 1 wandscherf in rood aardewerk met dekkende glazuur⁴⁸ en 1 wandscherf hoogversierd aardewerk⁴⁹. Het fragment hoogversierd aardewerk wordt gekenmerkt door de toepassing van dekkend slib in lood/koperglazuur en slibdecoratie in zogenaamd schubbenpatroon. Dit fragment is te dateren tussen 1200 en 1325⁵⁰.

Wat segment 2 betreft, worden pakketten L28 t.e.m. L32 en L39 tot deze fase gerekend. In totaal konden uit deze pakketten 25 fragmenten ingezameld worden. Het gaat om 18 fragmenten in grijs aardewerk, waarvan 16 wandfragmenten en 2 randen van kogelpotten (V60)⁵¹. De kogelpotten zijn te dateren in de 13de eeuw⁵². Daarnaast bestaat het ensemble uit 2 wandfragmenten in rood aardewerk, waaronder 1 met loodglazuurspikkels, en 5 fragmenten (3 wandfragmenten, 1 randfragment en 1 bodemfragment) hoogversierd aardewerk⁵³.

⁴⁴ V52.

⁴⁵ DE GROOTE 2008, 221. Gewone kogelpotten komen in de latere 14de eeuw niet meer voor.

⁴⁶ V373.

⁴⁷ V11.

⁴⁸ V9.

⁴⁹ V9.

⁵⁰ DE GROOTE 2018, 192.

⁵¹ V44, 45, 56, 60, 61.

⁵² DE GROOTE 2008, 221.

⁵³ V60/61 (rood aardewerk) en V60/61 (hoogversierd aardewerk)

Figuur 49. Hoogversierd aardewerk: afkomstig uit Noord-Frankrijk (links)

Het randfragment in hoogversierd aardewerk is afkomstig van een kan, waarbij er aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een dekselgeul (Figuur 49-rechts)⁵⁴. Dit fragment is te dateren in de eerste helft tot midden 13de eeuw.

Eén wandfragment hoogversierd aardewerk is afkomstig uit Noord-Frankrijk (Figuur 49-links)⁵⁵. Het fragment wordt gekenmerkt door de toepassing van geradstempelde sliblijnen. Het fragment is te dateren in de eerste helft tot het midden van de 13de eeuw⁵⁶.

Het laatste fragment hoogversierd aardewerk dat tot deze fase gerekend wordt, wordt gekenmerkt door een interne toepassing van *slip wash* en is te dateren in de 13de eeuw⁵⁷.

Algemeen kan gesteld worden dat de nivellering van het terrein op basis van het aardewerk te situeren is in de eerste helft tot het midden van de 13de eeuw.

2.3.1.4.5 Fase 5: Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

19 scherven zijn in verband te brengen met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt⁵⁸. Daarvan zijn 14 fragmenten vervaardigd in grijs aardewerk, namelijk 12 wanden, 1 oor en 1 randen. Eén rand kan worden toegeschreven aan een pan⁵⁹. Daarnaast bestaat het ensemble uit 3 fragmenten rood aardewerk: 2 wandfragmenten en 1 bodemfragment van een pan⁶⁰. Laatstgenoemde is te dateren in de 13de/eerste helft van de 14de eeuw; dit fragment situeert zich in de onderste ophogingspakketten van de Grote Markt. Tot de groep van het steengoed behoren 2 fragmenten: 1 randfragment en 1 wandfragment (Langerwehe, zoutglazuur) met radstempelpersiering (Chevron)⁶¹. Beide fragmenten zijn te dateren in de 14de eeuw; laatstgenoemde fragment is iets nauwer te dateren in het midden tot de tweede helft van de 14^e eeuw⁶². Deze fragmenten zijn afkomstig uit de jongere ophogingspakketten.

⁵⁴ V61.

⁵⁵ V61.

⁵⁶ V61. Cfr. DE GROOTE 2018, figuur 112. Het fragment is niet afkomstig van Rouen; de productieplaats situeert zich noordelijker.

⁵⁷ V45. DE GROOTE 2018, 192.

⁵⁸ V1, 3, 12, 16, 19, 24, 26, 28, 49, 50, 62.

⁵⁹ V16.

⁶⁰ V4 (bodemfragment pan).

⁶¹ Respectievelijk V28 en V1.

⁶² DE GROOTE 2008, 372.

Tabel 3. Overzicht van het aardewerk afkomstig uit WP1.

VONDSTNR	PUTNR	VLAKNR	SPOORNR	VULLINGNR	INHOUD	AW SOORT	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
1	1	1	6001	5	AWG	STG	1	24,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, langerwehe, radstempel (chevron)	MELA; 14e eeuw
3	1	1	6001	89	AWG	GRS	1	136,00	MAI: 1, onbepaald	1 oofragment	MELA
4	1	1	6001	10	AWG	ROODPAN	1	2,00	MAI: 1, pan	1 bodemfragment, glazuur	13e 1ste helft 14e
9	1	1	6001	12	AWG	HOOGV	1	10,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, decoratie (met schubben)	13e 1ste helft 14e
9	1	1	6001	12	AWG	ROOD	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
11	1	1	6001	12	AWG	GRS	1	42,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	13e 1ste helft 14e
12	1	1	6001	9	AWG	GRS	2	4,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
16	1	1	6001	11	AWG	GRSPAN	2	28,00	MAI: 1, pan	1 randfragment, 1 wandfragment	MELA
19	1	1	6001	10	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
23	1	1	6001	33	AWG	GRS	1	24,00	MAI: 1, kan/kruik	1 bodemfragment, aanzet standvin + kalkaanslag binnenzijde	MELA
23	1	1	6001	33	AWG	GRS	3	40,00	MAI: 1, onbepaald	3 wandfragmenten, 1 fragment beroet	MELA
23	1	1	6001	33	AWG	ROOD	2	10,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
24	1	1	6001	8	AWG	GRS	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
26	1	1	6001	5	AWG	ROOD	1	10,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur	MELA
28	1	1	6001	7	AWG	GRS	2	4,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
28	1	1	6001	7	AWG	STG	1	0,50	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	14e
39	1	1	6001	44	AWG	GRS	1	10,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
44	1	1	6001	30	AWG	GRS	8	70,00	MAI: 1, onbepaald	10 wandfragmenten	MELA
45	1	1	6001	29	AWG	GRS	2	10,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
45	1	1	6001	29	AWG	HOOGV	1	0,50	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, slibwash aan binnenzijde	13e
49	1	1	6001	27	AWG	GRS	2	4,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
50	1	1	6001	25	AWG	GRS	2	14,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
50	1	1	6001	25	AWG	ROOD	1	1,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
52	1	1	6001	35	AWG	GRSKOGEL	4	24,00	MAI: 1, kogelpot	3 wandfragment, 1 randfragment	MELA
52	1	1	6001	35	AWG	ROOD	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
54	1	1	6001	33	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
56	1	1	6001	39	AWG	GRS	2	12,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
60	1	1	6001	31	AWG	HOOGV	2	34,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, 1 bodemfragment, decoratie wandfragment	13e eeuw
60	1	1	6001	31	AWG	GRS	4	36,00	MAI: 2, onbepaald	2 wandfragmenten, 2 randfragmenten	MELA; 13e eeuw
60	1	1	6001	31	AWG	ROOD	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
61	1	1	6001	31	AWG	HOOGV	1	32,00	MAI: 1, kruik	1 randfragment, aanwijzing aanwezigheid deksel, glazuur	1e helft tot midden 13e eeuw; 13e eeuw
61	1	1	6001	31	AWG	ROOD	2	8,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, sporen van glazuur	MELA
61	1	1	6001	31	AWG	GRS	1	14,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, beroet	MELA
61	1	1	6001	31	AWG	HOOGV	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, decoratie, echte Noord-Frans hoogversierd aardewerk, beige baksel, noordelijker dan Rouen, radstempels op verticale band	1ste helft 13de; laatste decennium 12de eeuw
62	1	1	6001	22	AWG	GRS	1	8,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
373	1	1	3		AWG	GRS	1	5,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	

2.3.1.5 WP2

In totaal konden tijdens het stratigrafisch onderzoek van WP2 354 scherven gerecupereerd worden. Alle diagnostische fragmenten uit de lagen 5/52, 31/55, 48/57, 16, 59 en 81 uit WP2 werden getekend.

2.3.1.5.1 Fase 1: Gebruiksfase van een gracht?

Uit het steriele slibpakket ten zuiden van kuil S9 kon geen aardewerk gerecupereerd worden. Uit het slibpakket ten noorden van kuil S9 daarentegen, dat mogelijk in verband te brengen is met het onderhoud van de gracht, konden 32 fragmenten ingezameld worden. Tot de groep van het grijs aardewerk behoren 15 fragmenten: 14 wandfragmenten en 1 randfragment van een kogelpot. De kogelpot is te dateren in de 13de/begin 14de eeuw. Tot het rood aardewerk behoren 11 fragmenten. Drie fragmenten behoren tot de categorie van het vroegrood aardewerk. Het gaat om een bodemfragment met standvinnen en 2 wandfragmenten. Dit aardewerk is te dateren in de late 12de/vroeg 13de eeuw⁶³. Wat het gewone lokaal rood aardewerk betreft, konden volgende vormen onderscheiden worden: kogelpot, pan en kan.

Tot de groep van het hoogversierd aardewerk behoren 5 aardewerkfragmenten. Het gaat om 5 wandfragmenten, waarvan 2 fragmenten van hetzelfde individu. Het gaat om imitatie van Noord-Frans hoogversierd aardewerk, te dateren in de late 12de-eerste helft van de 13de eeuw⁶⁴.

Figuur 50. Steun van een tuit, Andennewaar

Tenslotte is tevens 1 fragment, afkomstig uit het Maasland, met de gebruiksfase van de gracht te associëren⁶⁵. Het gaat om de tuit van een tuitkan, met de aanzet van een steun die ter versteviging bevestigd werd tussen de lange tuit en de hals⁶⁶. Het fragment werd aanvankelijk in de late 12de of 13de eeuw gedateerd, maar vermoedelijk is de datering op basis van de tuitkan eerder te verschuiven naar de 13de en eerste helft 14de eeuw⁶⁷.

Algemeen kan gesteld worden dat het 13de-eeuws aardewerk dominant aanwezig is binnen dit ensemble.

⁶³ DE GROOTE 2008, 107.

⁶⁴ Mondelinge mededeling K. De Grootte.

⁶⁵ V202.

⁶⁶ Determinatie door K. De Grootte.

⁶⁷ Op de opgraving van Herkenrode werd een tuitkan uit het Maasland aangetroffen, waarvan de tuit niet meer bewaard was. De tuitkan is vervaardigd in orangerood aardewerk en niet, zoals in het geval van Diksmuide, in witbakkend aardewerk. De tuitkan van Herkenrode werd gedateerd in het midden van de 13de eeuw (DE GROOTE 2015, fig. 20: 2). De voorbeelden in BORREMANS & WARGINAIRE 1966 dateren eveneens voornamelijk uit de 13de eeuw. Vermoedelijk is de tuit met steunaanzet onder te verdelen in periode IIIa (1225-1300) of periode IIIb (1300-1350).

2.3.1.5.2 Fase 2: Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

Tabel 4. verdeling van het aardewerk uit de ontstaans- en evolutiefase van de Grote Markt

	Aantal (n)	Procent
Grijs	192	74,40%
Rood	42	16,30%
Hoogversierd	20	7,80%
Steengoed	4	1,60%

In totaal zijn 258 scherven te associëren met de ontstaans- en evolutiefase van de Grote Markt. Het merendeel, namelijk 192 scherven of 74,40% van het geheel, bestaat uit fragmenten in grijs aardewerk. Daarnaast zijn er 42 scherven in rood aardewerk aanwezig (16,30%), 20 fragmenten in hoogversierd aardewerk (7,80%) en 4 fragmenten in steengoed (1,60%).

	MAI
Kan	1
Kan/kruik	1
Kogelpot	8
Kom	2
Kom/teil	1
Kruik	2
Pan	3
Schouwpot	1
Teil	1
Vetvanger	1
Voorraadpot	4
Onbepaald	34

Binnen het grijs aardewerk komen minimum 59 individuen voor. Het gaat hierbij om 1 kan, 1 kan of kruik, 8 kogelpotten, 2 kommen, 1 kom of teil, 2 kruiken, 3 pannen, 1 schouwpot, 1 teil, 1 vetvanger en 4 voorraadpotten. 34 individuen blijven onbepaald.

	MAI
Bord	1
Kom	1
Kan/kruik	2
Grape	1
Pan	7
Vetvanger	2
Kom/grape	1
Onbepaald	13

Binnen het rood aardewerk werd het Minimum Aantal Individuen (=MAI) bepaald op 28. 7 individuen konden toegeschreven worden aan pannen; daarnaast werden eveneens 1 bord, 1 kom, 2 kannen/kruiken, 2 vetvangers, 1 grape en 1 vorm waarvan het niet duidelijk is of het gaat om een kom of een grape vastgesteld. Van 13 individuen kon niet worden bepaald om welk vormtype het ging.

	MAI
Kan	2
Onbepaald	1

Voor het steengoed werd het minimum aantal individuen vastgelegd op 3. Het gaat om 2 kannen en 1 individu dat niet aan een bepaald vormtype kon worden toegeschreven.

	MAI
Kan	12
Onbepaald	4

Het hoogversierd aardewerk bestaat uit minstens 16 individuen. Van 12 individuen kon met zekerheid worden vastgesteld dat het ging om kannen. 4 individuen blijven onbepaald.

Het ontstaan van de Grote Markt is op basis van het aardewerk te situeren tussen 1200 en 1250. De ophoging gebeurde niet in 1 beweging: uit de analyse kan afgeleid worden dat er een duidelijke chronologie is binnen de sequentie. In het aardewerk dat uit de onderste ophogingspakketten dateert, is de 13de eeuw dominant aanwezig. In de jongere pakketten is er een evolutie naar de vroege 14de eeuw zichtbaar. De fossilisatie van de markt is te situeren in de 14de eeuw. Jonger materiaal komt binnen het ensemble niet voor.

WP 2 L5/52

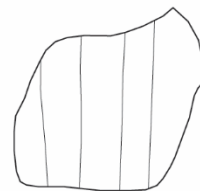
VNR 187

VNR 181

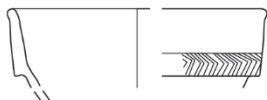

VNR 181

WP 2 L31/55

VNR 212

VNR 178

WP 2 L48/57

VNR 275-1

VNR 275

VNR 213

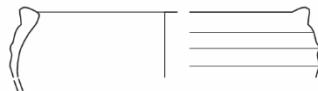

WP 2 L16-59-81

VNR 180

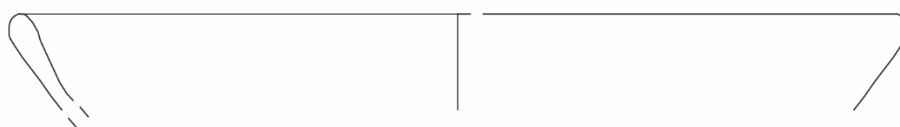
VNR 258

VNR 226

VNR 241

VNR 245

0 5cm

De ophogingspakketten worden doorsneden door een beperkt aantal kuilen. Uit het vullingspakket van kuil S9 konden 19 aardewerkfragmenten ingezameld worden: 5 in rood aardewerk, 13 in grijs aardewerk en 1 tuitfragment in Andennewaar. Bij het rood aardewerk gaat het om een bodemfragment en een randfragment van borden, 2 randen en 1 bodemfragment van pannen. Binnen het grijs aardewerk gaat het steeds om wandfragmenten, met uitzondering van 1 randfragment van een pan. Vermeldenswaardig binnen de grijze wandfragmenten zijn 4 fragmenten grijs, handgevormd aardewerk⁶⁸. De fragmenten zijn dikwandig; hun functie is onbekend. Misschien kan in de richting van bierproductie gedacht worden. Algemeen kan gesteld worden dat de opvulling van de kuil op basis van het vondstmateriaal te dateren is in het tweede kwart van de 14de eeuw/ten laatste midden 14de eeuw. Het fragment in Andenne-aardewerk betreft verspit materiaal.

Kuil S8 bevatte 5 fragmenten aardewerk. 4 grijze wandscherven en een wandfragment in hoogversierd aardewerk met zogenaamde schubbendecoratie. Dit fragment is te dateren tussen 1200 en 1325.

Kuil S7 behoort tot de jongste fase. De insnijding situeert zich immers net onder de recente pakketten. Deze kuil bevat heel wat opspit uit de 13de eeuw waaronder een wandfragment in hoogversierd aardewerk. Het vullingspakket is te situeren in de 14de eeuw.

De stratigrafie m.b.t. kuil S5 kon niet met zekerheid bepaald worden. Het gerecupereerde aardewerk bestaat uit 2 fragmenten in rood aardewerk, namelijk een bodem- en wandfragment en 1 oorfragment in grijs aardewerk. Dit aardewerk is dus weinig diagnostisch.

⁶⁸ V273. Ook in L20 kwam 1 fragment technisch aardewerk met gelijkaardige kenmerken voor (V233).

Tabel 5. Overzicht van het aardewerk afkomstig uit WP2.

VONDSTNR	PUT	VLAK	SPOOR	VULLING	INHOUD	AW SOORT	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
85	2	1	6002	83	AWG	GRS	1	8,00	MAI: 1, kan	1 randfragment, geblokte rand, kenmerkend voor 13de eeuw	MELA; 13e
137	2	1	6002	7	AWG	GRS	1	92,00	MAI: 1, onbepaald	1 oorfragment	MELA
139	2	1	6002	7	AWG	GRS	1	14,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
139	2	1	6002	7	AWG	ROOD	3	28,00	MAI: 1, pan	3 bodemfragmenten, glazuur	MELA
139	2	1	6002	7	AWG	ROOD	2	38,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, glazuur	MELA
140	2	1	6002	6	AWG	GRS	2	152,00	MAI: 1, onbepaald	1 randfragment met aanzet oor, 1 oorfragment, passend, misbaksel, pottenbakkersafval	MELA
140	2	1	6002	6	AWG	ROODBORD	1	18,00	MAI: 1, bord	1 randfragment, bord (kom)	MELA
143	2	1	6002	83	AWG	GRS	4	134,00	MAI: 1, onbepaald	4 wandfragmenten	MELA
144	2	1	5	1	AWG	GRS	1	68,00	MAI: 1, onbepaald	1 oorfragment	MELA
144	2	1	5	1	AWG	ROOD	2	26,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, 1 bodemfragment, glazuur	MELA
145	2	1	6002	83	AWG	GRSVOORRAAD	2	92,00	MAI: 1, voorraadpot	1 wandfragment, 1 randfragment	MELA; 13e-14e
145	2	1	6002	83	AWG	GRSPAN	3	60,00	MAI: 1, pan	2 wandfragmenten, 1 randfragment, beroet	MELA; 13e-14e
145	2	1	6002	83	AWG	ROOD	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
147	2	1	6002	14	AWG	GRS	3	26,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, 1 randfragment, blokrand	MELA
150	2	1	6002	10	AWG	GRS	1	10,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
152	2	1	6002	7	AWG	GRS	3	24,00	MAI: 1, onbepaald	3 wandfragmenten	MELA
152	2	1	6002	7	AWG	ROOD	1	16,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, mogelijk aanzet decoratie	MELA
153	2	1	6002	7	AWG	GRS	1	12,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
153	2	1	6002	7	AWG	HOOGV	2	64,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, 1 bodemfragment	tot begin 14e
155	2	1	6002	10	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
155	2	1	6002	10	AWG	HOOGV	2	4,00	MAI: 1, kan	2 randfragmenten, zelfde individu, niet passend	13e; vroege 14e eeuw
155	2	1	6002	10	AWG	ROOD	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur	MELA
162	2	1	6002	12	AWG	HOOGV	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, mogelijk decoratie	13e; vroege 14e eeuw
163	2	1	6002	10	AWG	GRS	1	10,00	MAI: 1, kom/teil	1 randfragment, vroege teil	MELA
164	2	1	6002	15	AWG	HOOGV	1	2,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, decoratie (schubben)	13e; vroege 14e eeuw
166	2	1	6002	14	AWG	GRS	1	32,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
167	2	1	6002	14	AWG	GRSKOGEL	2	38,00	MAI: 1, kogelpot	2 randfragmenten, passend, buitenzijde sterk beroet	MELA; 13e, vroege 14e
168	2	1	6002	83	AWG	ROODPAN	1	26,00	MAI: 1, pan	1 randfragment, glazuur, beroet	MELA; 13e-14e
173	2	1	6002	10	AWG	GRS	4	56,00	MAI: 1, onbepaald	4 wandfragmenten	MELA
173	2	1	6002	10	AWG	ROOD	3	36,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, 1 oorfragment, glazuur	MELA
174	2	1	6002	27	AWG	GRS	13	180,00	MAI: 1, kogelpot	11 wandfragmenten, 2 randfragmenten	MELA
175	2	1	6002	27	AWG	GRS	2	6,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
178	2	1	6002	55	AWG	GRS	1	11,00	MAI: 1, kogelpot	1 randfragment	MELA
178	2	1	6002	55	AWG	ROOD	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur	MELA
179	2	1	6002	10	AWG	GRS	1	16,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
179	2	1	6002	10	AWG	ROODPAN	1	14,00	MAI: 1, pan	1 bodemfragment, glazuur	MELA
180	2	1	6002	16	AWG	HOOGV	2	10,00	MAI: 1, kan	2 wandfragmenten, zelfde individu, decoratie (dekkend slijb in geel + slingerende verticale lijn+slijb aan de binnenzijde), Franse imitatie	late 12de; eerste helft 13de
181	2	1	6002	5	AWG	GRSSCHOEW	4	78,00	MAI: 1, schouwpot	1 wandfragment, 3 randfragmenten, passend, schouwpot?	MELA
182	2	1	6002	27	AWG	ROOD	1	24,00	MAI: 1, kom	1 randfragment, glazuur, beroet	MELA
182	2	1	6002	27	AWG	HOOGV	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	13e; vroege 14e eeuw
183	2	1	6002	7	AWG	GRS	4	30,00	MAI: 1, kom	1 randfragment, 3 wandfragmenten	MELA
185	2	1	6002	27	AWG	ROOD	1	8,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur	MELA
186	2	1	6002	5	AWG	ROOD	1	16,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur	MELA
187	2	1	6002	5	AWG	ROOD	1	8,00	MAI: 1, pan	1 randfragment, glazuur (initieel rood bedoeld)	
188	2	1	6002	7	AWG	STG	1	74,00	MAI: 1, kan	1 bodemfragment, langerwehe, bijna-steengoed	MELA; ten vroegste laatste kwart 13e; eerste helft 14e; niet vroeger dan 1275
188	2	1	6002	7	AWG	GRS	17	108,00	MAI: 1, onbepaald	17 wandfragmenten, enkele beroet	MELA
191	2	1	6002	5	AWG	STG	2	14,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, Langerwege, ijzerengobe	14e
191	2	1	6002	5	AWG	ROOD	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
194	2	1	6002	17	AWG	ROOD	1	16,00	MAI: 1, onbepaald	1 bodemfragment, glazuur	MELA
195	2	1	6002	17	AWG	HOOGV	2	20,00	MAI: 1, kan	2 wandfragmenten	13e; vroege 14e eeuw
196	2	1	6002	55	AWG	GRS	14	64,00	MAI: 1, onbepaald	14 wandfragmenten, enkele beroet	MELA
198	2	1	6002	12	AWG	GRSKOM	1	118,00	MAI: 1, kom	1 randfragment	MELA; 13e-14e
199	2	1	6002	15	AWG	GRSVOORRAAD	1	34,00	MAI: 1, voorraadpot	1 randfragment, versierd	MELA; mogelijk late 12e, 13e
200	2	1	6002	83	AWG	HOOGV	1	4,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment	13e; vroege 14e eeuw

VONDSTNR	PUT	VLAK	SPOOR	VULLING	INHOUD	AW SOORT	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
200	2	1	6002	83	AWG	HOOGV	1	4,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment	13e; vroege 14e eeuw
202	2	1	6002	16	AWG	ANDTUIT	1	66,00	MAI: 1, tuitpot	1 tuit met aanzet steun, maaslands	MELA; late 12e; 13e
202	2	1	6002	16	AWG	GRS	1	10,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
204	2	1	6002	12	AWG	ROOD	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur	MELA
207	2	1	8	1	AWG	HOOGV	1	8,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, decoratie (met schubben)	13e; vroege 14e eeuw
207	2	1	8	1	AWG	GRS	2	48,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
208	2	1	7	1	AWG	ROOD	1	16,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, vroegrood	MELA
209	2	1	6002	59	AWG	ROOD	1	8,00	MAI: 1, vetvanger	1 wandfragment, glazuur	MELA
210	2	1	6002	59	AWG	GRS	1	10,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
211	2	1	6002	29	AWG	GRSKOGEL	13	392,00	MAI: 1, kogelpot	11 wandfragmenten, 2 randfragmenten, zelfde individu, niet passend, enkele beroet	MELA; 13e
211	2	1	6002	29	AWG	HOOGV	1	6,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, decoratie (schubben)	13e
211	2	1	6002	29	AWG	ROODPAN	5	166,00	MAI: 1, pan	1 wandfragment, 2 bodemfragmenten, 2 randfragmenten, glazuur, beroet	MELA; 13e
212	2	1	6002	55	AWG	STG	1	4,00	MAI: 1, kan	1 randfragment, langerwehe	MELA; 1e helft 14e
213	2	1	6002	48	AWG	GRS	3	15,00	MAI: 1, kogelpot	2 wandfragmenten, 1 randfragment, blokrand	MELA; 13e; associatie met hoogversierd
213	2	1	6002	48	AWG	HOOGV	1	4,00	MAI: 1, kan		13de eeuw; 1ste kwart 14de eeuw
213	2	1	6002	48	AWG	ROOD	1	3,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA; 13de eeuw
215	2	1	6002	47	AWG	HOOGV	1	6,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, decoratie	13de; 14de eeuw
215	2	1	6002	47	AWG	GRS	1	3,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
222	2	1	6002	39	AWG	GRS	3	48,00	MAI: 1, onbepaald	3 wandfragmenten	MELA
223	2	1	6002	16	AWG	GRS	1	30,00	MAI: 1, pot	1 wandfragment	MELA
224	2	1	6002	35	AWG	HOOGV	1	18,00	MAI: 1, kan	1 bodemfragment, klassiek hoogversierd met aanzet standvin, decoratie (schubben)	13de; 14de eeuw
225	2	1	6002	37	AWG	ROOD	1	6,00	MAI: 1, kom/grape	1randfragment, kom of 1 orige-grape, beroet, dik glazuur, mogelijk iets jonger	MELA
226	2	1	6002	16	AWG	ROODKOGEL	1	8,00	MAI: 1, kogelpot	1 randfragment	MELA
226	2	1	6002	16	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
227	2	1	6002	47	AWG	HOOGV	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 randfragment	dominantie 13de eeuw
227	2	1	6002	47	AWG	GRS	6	85,00	MAI: 1, onbepaald	6 wandfragmenten, enkele beroet	MELA; dominantie 13de eeuw
228	2	1	6002	52	AWG	GRS	3	155,00	MAI: 1, vetvanger	3 bodemfragmenten, standvin	MELA; 13e; 14e; dominantie 13de eeuw
230	2	1	6002	30	AWG	GRS	1	12,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
231	2	1	6002	35	AWG	HOOGV	1	26,00	MAI: 1, kan	1 bodemfragment, verkleurd (ten gevolge van humeuze pakketten)	13e; vroege 14e eeuw
231	2	1	6002	35	AWG	GRS	2	31,00	MAI: 1, voorraadpot	1 randfragment, 1 wandfragment	MELA
233	2	1	6002	20	AWG	GRS	1	180,00	MAI: 1, onbepaald	1 wand, functie onbekend, associatie met mestkuil	MELA
234	2	1	6002	35	AWG	GRS	6	142,00	MAI: 1, onbepaald	6 wandfragmenten, enkele beroet	MELA
235	2	1	6002	34	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
235	2	1	6002	34	AWG	ROOD	2	18,00	MAI: 1, onbepaald	2wandfragmenten, overbakken, initieel rood bedoeld	MELA
236	2	1	6002	16	AWG	HOOGV	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	13e; vroege 14e eeuw
236	2	1	6002	16	AWG	ROOD	1	12,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur	MELA
237	2	1	6002	38	AWG	GRS	1	14,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
238	2	1	6002	40	AWG	GRS	9	256,00	MAI: 1, kruik	4 wandfragmenten, 2 bodemfragmenten, 3 oorfragmenten waarvan 2 passend	MELA; late 13e; vroege 14e
238	2	1	6002	40	AWG	ROOD	1	6,00	MAI: 1, onbepaald	1 bodemfragment, glazuur	MELA; late 13e; vroege 14e
239	2	1	6002	16	AWG	ROOD	1	16,00	MAI: 1, onbepaald	1 bodemfragment, glazuur	MELA
240	2	1	6002	16	AWG	GRS	4	48,00	MAI: 1, onbepaald	4 wandfragmenten	MELA; late 12de eeuw; vroege 13de eeuw
240	2	1	6002	16	AWG	ROOD	1	12,00	MAI: 1, kan/kruik	1 bodemfragment, vroegrood (bruinrood), standvinnen	MELA; late 12; vroege 13e
241	2	1	6002	12	AWG	GRSPAN	5	110,00	MAI: 1, pan	4 wandfragmenten, 1 randfragment, beroet	MELA
242	2	1	6002	30	AWG	GRS	1	22,00	MAI: 1, kogelpot	1 wandfragment, beroet	MELA
242	2	1	6002	30	AWG	GRS	1	12,00	MAI: 1, kan/kruik	1 randfragment	MELA
243	2	1	6002	30	AWG	GRSTEIL	1	140,00	MAI: 1, teil	1 randfragment, binnenzijde beroet	MELA; late 12e; eventueel 13e
243	2	1	6002	30	AWG	GRSPAN	2	54,00	MAI: 1, pan	2 randfragmenten, zelfde individu, maar niet passend	MELA
245	2	1	6002	16	AWG	GRS	3	99,00	MAI: 1, kogelpotten	2 wandfragmenten, 1 randfragment	MELA
245	2	1	6002	16	AWG	ROODPAN	2	52,00	MAI: 1, pan	2 bodemfragmenten	MELA
246	2	2	6002	20	AWG	GRSKOGEL	5	219,00	MAI: 1, kogelpot	4 wandfragmenten, 1randfragment	MELA; 13e
247	2	1	6002	19	AWG	ROODKAN	2	24,00	MAI: 1, kan	2 wandfragmenten, enkele spikkels glazuur, vroegrood	MELA
248	2	1	6002	20	AWG	GRS	1	6,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA

VONDSTNR	PUT	VLAK	SPOOR	VULLING	INHOUD	AW SOORT	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
250	2	1	6002	12	AWG	GRSVUUR	1	108,00	MAI: 1, vuurklok?	1 randfragment, beroet	MELA
250	2	1	6002	12	AWG	GRS	15	212,00	MAI: 2, kogelpot	12 wand, 3 randfragmenten, waarvan 2 passend	MELA
251	2	1	6002	16	AWG	GRS	1	18,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
258	2	1	6002	16	AWG	GRS	3	54,00	MAI: 1, onbepaald	3 wandfragmenten, beroet	MELA; 13de eeuw; vroeg 14de eeuw; dominantie 13de eeuw
258	2	1	6002	16	AWG	ROODKAN	2	22,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, 1 randfragment	MELA; 13de eeuw; vroeg 14de eeuw; dominantie 13de eeuw
260	2	1	6002	30	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
261	2	1	7	1	AWG	GRS	2	14,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
262	2	1	6002	34	AWG	HOOGV	2	8,00	MAI: 1, kan	2 wandfragmenten, decoratie, jongere fase in de productie	2e helft 13e
263	2	1	9	80	AWG	ROOD	1	12,00	MAI: 1, bord	1 bodemfragment, glazuur, techniek hoogversierd	1e helft 14e eeuw
263	2	1	9	80	AWG	GRSPAN	4	56,00	MAI: 1, pan	3 wandfragmenten, 1 randfragment	1e helft 14e eeuw
264	2	1	6002	82	AWG	GRS	3	18,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, 1 randfragment	waarschijnlijk nog 13e eeuw
265	2	1	6002	66	AWG	GRS	2	6,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
266	2	1	6002	77	AWG	GRS	9	59,00	MAI: 1, onbepaald	1 randfragment, 8 wandfragmenten	MELA
273	2	1	9	80	AWG	GRS	4	1366,00	MAI: 1, onbepaald	4 wandfragmenten, functie onbekend (biercontainer), associatie mestkuil, bierproductie?, handgevormd, dikwandig, geen gewone productie	MELA
274	2	1	6002	74	AWG	ROOD	1	14,00	MAI: 1, kan/kruik	1 bodemfragment, glazuur buitenzijde, standvin	waarschijnlijk nog 13e eeuw
274	2	1	6002	74	AWG	GRS	3	18,00	MAI: 1, onbepaald	3 wandfragmenten, beroet	waarschijnlijk nog 13e eeuw
275	2	1	6002	48	AWG	ROOD	3	312,00	MAI: 1, vetvanger	2 bodemfragmenten, 1 oorfragment, 2 passend, glazuur binnenzijde, beroet	MELA; dominantie 13de eeuw
275	2	1	6002	48	AWG	HOOGV	1	8,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, decoratie	dominantie 13de eeuw
276	2	1	9	80	AWG	ANDTUIT	1	30,00	MAI: 1, tuitpot	1 wandfragment, maaslands, geel glazuur, tuit	MELA
278	2	1	7	1	AWG	GRS	3	39,00	MAI: 1, kogelpot	1 randfragment, 2 wandfragmenten, aanslag binnenzijde, blokvormige rand	dominantie 13e
278	2	1	7	1	AWG	HOOGV	1	6,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, decoratie	13e; vroeg 14e eeuw
279	2	1	9	80	AWG	ROODPAN	2	186,00	MAI: 1, PAN	2 randfragmenten, passend, roetaanslag buitenzijde	MELA
279	2	1	9	80	AWG	ROODBOR D	1	12,00	MAI: 1, BORD	1 randfragmenten, bord met kleilaag aan binnenkant	MELA; 2e kwart 14e eeuw; ten laatste midden 14e
279	2	1	9	80	AWG	GRS	3	62,00	MAI: 1, ONBEPAALED	3 wandfragmenten, roetaanslag buitenzijde	MELA
280	2	1	6002	76	AWG	ROOD	1	128,00	MAI: 1, vetvanger	1 randfragment, glazuur binnenzijde, beroet	MELA
281	2	1	6002	77	AWG	HOOGV	2	8,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	13e; vroeg 14e eeuw
281	2	1	6002	77	AWG	ROOD	3	12,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, 1 randfragment, randfragment beroet?, kommetje, slibversiering	MELA
282	2	1	6002	76	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
283	2	1	6002	44	AWG	ROOD	1	28,00	MAI: 1, kan/kruik	1 bodemfragment, glazuur aan onderkant	13e; vroeg 14e eeuw
283	2	1	6002	44	AWG	HOOGV	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment?	13e; vroeg 14e eeuw
284	2	1	6002	75	AWG	HOOGV	2	4,00	MAI: 1, kan	2 wandfragmenten, passend	13e; vroeg 14de eeuw
284	2	1	6002	75	AWG	ROODPAN	2	48,00	MAI: 1, pan	2 wandfragmenten, geglaazuurd	13e; vroeg 14e eeuw
286	2	1	8	1	AWG	GRS	2	46,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
288	2	1	7	1	AWG	ROODBKR	3	22,00	MAI: 1, beker	3 bodemfragmenten, passend, glazuur binnenzijde, standvinnen	MELA; dominantie 13de eeuw
288	2	1	7	1	AWG	ROOD	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur binnenzijde, beroet	MELA; dominantie 13de eeuw
288	2	1	7	1	AWG	GRS	2	74,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
288	2	1	7	1	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, vroegrood?	MELA
288	2	1	7	1	AWG	ROODKAN	1	22,00	MAI: 1, kan	1 bodemfragment, glazuur binnenzijde	MELA; dominantie 13de eeuw
289	2	1	6002	14	AWG	GRS	1	8,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
292	2	1	6002	16	AWG	GRS	1	6,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
294	2	1	6002	7	AWG	ROODGRA P	1	38,00	MAI: 1, grape	1 bodemfragment, pootje	MELA; 14e
294	2	1	6002	7	AWG	GRS	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
335	2	1	6002	10	AWG	GRS	2	29,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	
356	2	1	6002	83	AWG	GRS	1	15,00	MAI: 1; kruik	1 bodemfragment	
356	2	1	6002	83	AWG	GRS	3	66,00	MAI: 1; voorraadpot	2 wandfragmenten, 1 randfragment	
357	2	1	9000	21	AWG	GRS	1	37,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	
358	2	1	6002	12	AWG	GRS	1	5,00	MAI: 1; onbepaald	1 wandfragment	
358	2	1	6002	12	AWG	ROOD	2	60,00	MAI: 1; pan	2 bodemfragmenten, glazuur, roet	
359	2	1	6002	10	AWG	GRS	6	28,00	MAI: 1; onbepaald	6 wandfragmenten	
360	2	1	6002	10	AWG	GRS	2	40,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	
361	2	1	6002	14	AWG	GRS	1	3,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	
263	2	1	9	80	AWG	ROOD	1	14,00	MAI: 1, pan	1 bodemfragment	1e helft 14e eeuw

2.3.1.6 WP3

In totaal konden tijdens het onderzoek van WP3 195 scherven gerecupereerd worden. Alle diagnostische fragmenten van WP3 werden getekend.

2.3.1.6.1 *Fase 1: Gebruiksfase van een gracht*

Slechts 2 wandscherven zijn te associëren met de gebruiksfase van de gracht/poel⁶⁹. V95 betreft een wandscherf van een kogelpot. Het ensemble is op basis van deze vondst in de 13de/ten laatste begin 14de eeuw te situeren.

2.3.1.6.2 *Fase 2: Damping*

Net zoals in WP1 kon vastgesteld worden dat de gracht/poel afgedekt werd door verschillende dempingspakketten. Uit het bovenste dempingspakket konden 14 scherven gerecupereerd worden⁷⁰. Het grijs aardewerk is vertegenwoordigd door 1 rand van een vuurklok, 1 oorfragment en 10 wandscherven. Daarnaast bevat het ensemble 1 oorfragment van een kan of een grape en 1 wandfragment in rood aardewerk. Dit materiaal is globaal in de late middeleeuwen te dateren.

2.3.1.6.3 *Fase 3: Nivellering*

In totaal zijn 32 fragmenten geassocieerd met deze fase⁷¹. Tot de groep van het grijs aardewerk behoren 28 fragmenten⁷². Het gaat om 25 wandfragmenten, 2 randfragmenten⁷³ en 1 bodemfragment (standvin)⁷⁴. Tot de groep van het rood aardewerk behoren 3 fragmenten: 1 wandfragment⁷⁵, 1 randfragment van een voorraadpot⁷⁶ en 1 rand van een vetvanger met glazuur aan de binnenzijde en decoratie bestaande uit een golvende lijn op de rand⁷⁷. Tenslotte werd 1 schilfer hoogversierd aardewerk aangetroffen, te dateren tussen 1200 en 1325⁷⁸.

⁶⁹ V95 en 375.

⁷⁰ V74, 105, 334, 353. Ook V92 en 93 worden tot deze fase gerekend.

⁷¹ Mogelijk behoort ook V301 tot deze fase. Het gaat om 6 fragmenten in grijs aardewerk, waaronder 1 rand. Vermoedelijk betreft het hier een regionale productie. Deze vondsten werden niet meegerekend in de totale vondstaantallen.

⁷² V72, 73, 75, 101, 130, 329, 350, 352, 376

⁷³ V376, V329.

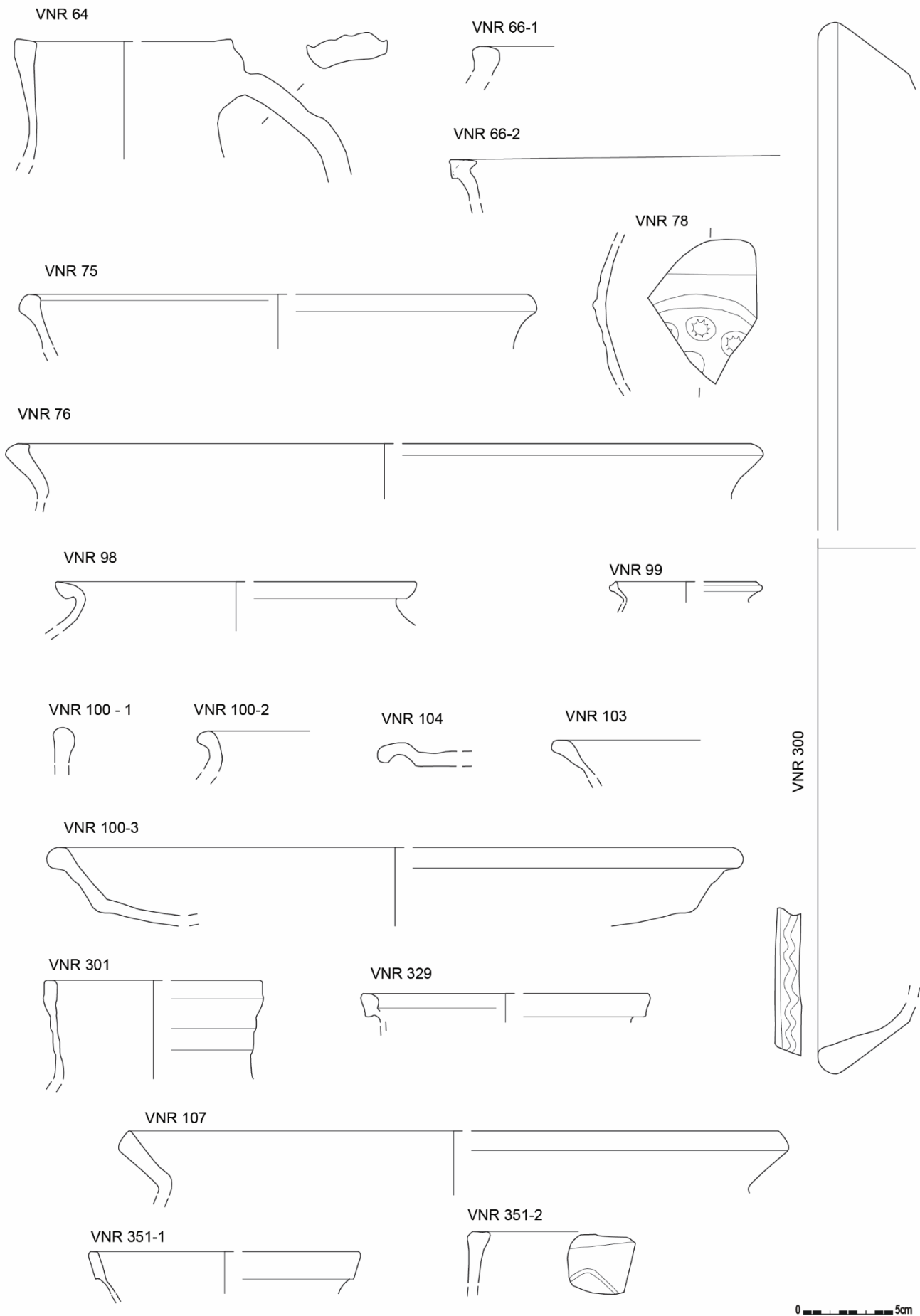
⁷⁴ V352.

⁷⁵ V101.

⁷⁶ V75.

⁷⁷ V300.

⁷⁸ V305.

2.3.1.6.4 Fase 4: ontstaan en evolutie van de Grote Markt

2.3.1.6.4.1 Segment 1

Segment 1 wordt gekenmerkt door een sequentie van (organische) ophogingspakketten en kleiige dempingspakketten. In totaal zijn 100 scherven in verband te brengen met deze sequentie⁷⁹. Het grijs aardewerk wordt vertegenwoordigd door 83 fragmenten, het rood aardewerk door 13 fragmenten, het hoogversierd aardewerk door 3 fragmenten en het steengoed door 1 fragment.

Wat de datering betreft, is het aardewerk uit de onderste ophogingspakketten globaal in de late middeleeuwen te dateren. Dempingspakket L62 bevat een wandscherf in hoogversierd aardewerk, te dateren tussen 1200 en 1325⁸⁰. Het pakket daarboven bevat weinig diagnostisch materiaal, met uitzondering van een blokrand van een kogelpot, te dateren in de 13de/vroeg 14de eeuw, en een wandscherf hoogversierd aardewerk, te dateren tussen 1200 en 1325.

Laag 59, die reeds tot de jongere ophogingspakketten behoort, bevat een blokrand van een kogelpot⁸¹. Deze is te dateren in de 13de eeuw/vroeg 14de eeuw⁸².

Eén van de jongste ophogingspakketten in deze sequentie bevat een wandscherf in hoogversierd aardewerk, afkomstig uit Noord-Frankrijk⁸³. Het fragment wordt gekenmerkt door een ingedrukte malversiering (rosetten). Het fragment is te dateren in de tweede helft van de 13de/vroeg 14de eeuw⁸⁴. Het fragment is sterk verweerd, wat er mogelijk op wijst dat het om een residueel fragment gaat. Hetzelfde pakket bevatte 1 randfragment met gedeeltelijk bewaard oor in protosteengoed⁸⁵. Het fragment is afkomstig van een kruik en is te dateren in het tweede kwart tot eind 13de eeuw⁸⁶.

Figuur 51. Wandfragment hoogversierd aardewerk, gekenmerkt door ingedrukte malversiering

Het jongste dempingspakket (L57) bevat een randfragment van een pan in rood aardewerk⁸⁷. Het fragment is beroet aan de buitenzijde en wordt zowel aan de binnen- als buitenzijde gekenmerkt door de aanwezigheid van loodspikkels. Dit fragment is te dateren in de 13de eeuw.

2.3.1.6.4.2 Segment 2

De oudste vondsten zijn afkomstig uit de noordelijke sector van WP3. Ze zijn afkomstig uit de pakketten net boven de lagen, die in verband gebracht zijn met de nivellering van het terrein nadat de gracht/poel gedempt is. Het gaat concreet om V96 en V98. V96 betreft een wandfragment hoogversierd aardewerk, voorzien van sliblijnen. Het betreft een imitatie van Noord-Frans hoogversierd aardewerk. Dit aardewerk is ten laatste te dateren in het midden van de 13de eeuw⁸⁸. V98 bevat, naast een wandfragment in grijs aardewerk, ook een rand van een kogelpot. Het gaat om een licht sikkelvormige rand, die eerder te dateren is in de 13de eeuw⁸⁹. Waarschijnlijk zijn beide fragmenten te beschouwen als verspit materiaal. Het niveau, waaruit beide scherven afkomstig zijn, bevat immers tevens 2 bodem- en 2 wandfragmenten van een 1-

⁷⁹ V63, 64, 66, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 88, 94, 328, 331, 351, 354.

⁸⁰ V88.

⁸¹ V82.

⁸² DE GROOTE 2008, 196-205.

⁸³ V78.

⁸⁴ Mondelinge mededeling K. De Groote.

⁸⁵ V64.

⁸⁶ DE GROOTE 2008, 354.

⁸⁷ V76.

⁸⁸ Schriftelijke mededeling K. De Groote.

⁸⁹ DE GROOTE 2008, 196-205.

orige grape met standvin in rood aardewerk, te dateren in de 14de eeuw⁹⁰. Hetzelfde vondstnummer bevat daarnaast een randfragment van een teil en een wandfragment, beide in grijs aardewerk.

De ophogingspakketten onder het eerste dempingspakket bevatten aardewerk, dat mogelijk iets jonger is. Tot dit aardewerk behoort een rand van een kogelpot in grijs aardewerk⁹¹. De rand behoort niet meer tot de traditie van de zware blokranden en lijkt bijgevolg iets jonger. Het is vrij waarschijnlijk dat dit fragment niet meer in (het begin van) de 13de eeuw te situeren is. Naast deze kogelpotrand werd tevens een bodemfragment en een rand van een grape in rood aardewerk, gekenmerkt door glazuur aan de binnenzijde, aangetroffen⁹². Beide fragmenten zijn te dateren in de 14de eeuw⁹³.

In het pakket dat het onderste dempingspakket afdekt, komen verschillende fragmenten voor die tot de panvorm behoren. Het gaat om 3 randfragmenten, 1 oor met massieve steel en 5 wandfragmenten⁹⁴. De fragmenten behoren tot de groep van het rood aardewerk en zijn te dateren in de 14de eeuw⁹⁵. Daarnaast bevat het ensemble een randfragment van een bord met dekkend glazuur, mogelijk in hoogversierd aardewerk en te dateren in de 14de eeuw, en een wandfragment grijs aardewerk. Hetzelfde niveau bevat een (gefacetteerd) oor van een kan/kruik in steengoed. Het fragment is ten vroegste in de 14de, mogelijk zelfs in de 15de eeuw te dateren⁹⁶.

De onderste pakketten worden oversneden door een kuil met vullingspakket L28. Uit de vulling kon slechts weinig aardewerk gerecupereerd worden. Tot de vondsten behoort een wandfragment in grijs aardewerk⁹⁷, een bodemfragment van een pan in rood aardewerk⁹⁸ en een bodemfragment van een kan in steengoed met ijzerengobe (Langerwehe)⁹⁹. Dit aardewerk is te dateren in de 14de eeuw¹⁰⁰. Deze datering vormt een *terminus ante quem* voor het ontstaan van zandpakket L19, die in verband te brengen is met een grootschalige nivellering.

Eén van de jongste ophogingspakketten, L10, bevat een randfragment van een bord met volledig dekkend glazuur aan de binnen- en buitenzijde, te dateren in de 14de eeuw¹⁰¹.

Binnen de horizontale sequentie onder het zandige pakket L19, is het 14de-eeuws aardewerk dominant aanwezig. Deze vaststelling is opvallend, vermits in de overige 2 werkputten het 13de-eeuws aardewerk een duidelijk overwicht had binnen de onderste ophogingspakketten. De verklaring hiervoor dient vermoedelijk gezocht te worden in het ontstaan van bewoning rond dit deel van de Grote Markt.

⁹⁰ V69.

⁹¹ V99. Het ensemble bevat daarnaast 3 wandscherven in grijs aardewerk en een wandscherf in rood aardewerk, gekenmerkt door de aanwezigheid van glazuur.

⁹² Respectievelijk V118 en V103. V118 bevat naast het bodemfragment in rood aardewerk tevens 5 wandfragmenten in grijs aardewerk.

⁹³ DE GROOTE 2008, 403.

⁹⁴ V100.

⁹⁵ Mondelinge mededeling K. De Grootte.

⁹⁶ DE GROOTE 2008, 377-378.

⁹⁷ V355.

⁹⁸ V97.

⁹⁹ V97.

¹⁰⁰ DE GROOTE 2008, 369.

¹⁰¹ DE GROOTE 2008, 149-152.

Tabel 6. Overzicht van het aardewerk afkomstig uit WP3.

VONDSNR	PUTNR	VLAKNR	SPOORN	VULLINGNR	INHOUD	AW SOORT	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
63	3	1	6003	5859	AWG	HOOGV	1	18,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	13e; vroege 14e eeuw
64	3	1	6003	58	AWG	STEENGOEDP OTO	1	216,00	MAI: 1, KRUIK	1 randfragment met oor, met een schijf en ingedrukte versiering	2e kwart tot eind 13e
66	3	1	6003	6162	AWG	ROODPAN	1	28,00	MAI: 1, PAN	1 randfragment, glazuur binnenzijde, roetaanslag buitenzijde	MELA
66	3	1	6003	6162	AWG	GRS	2	16,00	MAI: 1, ONBEPAALED	1 randfragment, 1 wandfragment	MELA
69	3	1	6003	35	AWG	ROOD	4	215,00	MAI: 1, grape	2 bodemfragmenten, 2 wandfragmenten, waarschijnlijk 1-orige grape, standvin, beroet	MELA
69	3	1	6003	35	AWG	GRSTEIL	2	59,00	MAI: 1, teil	1 randfragment, 1 wandfragment	MELA
72	3	2	6003	50	AWG	GRS	4	48,00	MAI: 1, onbepaald	4 wandfragmenten	MELA
73	3	2	6003	50	AWG	GRS	2	4,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
74	3	2	6003	47	AWG	GRS	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
75	3	2	6003	51	AWG	ROODVOORRA AD	1	12,00	MAI: 1, voorraadpot	1 randfragment	MELA
75	3	2	6003	51	AWG	GRS	2	26,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
76	3	1	6003	57	AWG	ROOD	1	38,00	MAI: 1, pan	1 randfragment, enkele spikkels glazuur	MELA; 13e; ?14e
77	3	1	6003	66	AWG	GRS	1	2,00	MAI: 1, ONBEPAALED	1 wandfragment	MELA
78	3	1	6003	1	AWG	HOOGV	1	28,00	MAI: 1, kan?	1 wandfragment, decoratie, Noord-Frans	2e helft 13e; vroege 14e eeuw
78	3	1	6003	1	AWG	GRS	2	19,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
78	3	1	6003	1	AWG	ROOD	1	14,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur, verbrand	MELA
79	3	1	6003	56	AWG	ROOD	2	9,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, glazuur	MELA
79	3	1	6003	56	AWG	GRS	3	8,00	MAI: 1, onbepaald	3 wandfragmenten	MELA
80	3	1	6003	61	AWG	ROOD	2	28,00	MAI: 1, ONBEPAALED	1 wandfragment, 1 bodemfragment, glazuur binnenzijde, roetaanslag buitenzijde	MELA
80	3	1	6003	61	AWG	GRS	4	26,00	MAI: 1, ONBEPAALED	3 wandfragmenten, 1 randfragment	MELA
81	3	1	6003	64	AWG	GRS	5	30,00	MAI: 1, onbepaald	5 wandfragmenten	MELA
82	3	1	6003	59	AWG	GRS	5	30,00	MAI: 1, KOGELPOT	1 randfragment, 4 wandfragmenten, blokrand kogelpot	MELA
88	3	1	6003	62	AWG	HOOGV	1	4,00	MAI: 1, ONBEPAALED	1 wandfragment	13e; vroege 14e eeuw
92	3	1	6003	1	AWG	GRS	1	2,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
93	3	1	6003	1	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
94	3	1	6003	68	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
95	3	1	6003	1	AWG	GRSKOGEL	1	34,00	MAI: 1, kogelpot	1 wandfragment	MELA
96	3	1	6003	3435	AWG	HOOGV	1	81,00	MAI: 1, kan	1 wandfragment, decoratie, Noord-Franse imitatie	ten laatste midden 13e
97	3	2	6003	28	AWG	STG	1	14,00	MAI: 1, kan	1 bodemfragment, ijzerengobe	MELA; 14de eeuw
97	3	2	6003	28	AWG	ROOD	1	10,00	MAI: 1, pan	1 bodemfragment, glazuur	MELA; 14de eeuw
98	3	1	6003	3538	AWG	GRSKOGEL	2	26,00	MAI: 1, kogelpot	1 wandfragment, 1 randfragment, lichte sikkelerand (oudere randvorm)	MELA; eerder 13e eeuw
99	3	2	6003	26	AWG	GRSKOGEL	4	36,00	MAI: 1, kogelpot	3 wandfragmenten, 1 randfragment, fijnere rand ipv zware blokrand (iets jonger?)	MELA
99	3	2	6003	26	AWG	ROOD	1	8,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment, glazuur, verbrand	MELA
100	3	2	6003	1526	AWG	ROODPAN	8	372,00	MAI: 1, pan	3 randfragmenten, 1 oorfragment, 4 wandfragmenten, pan met massieve steel	MELA; 14e
100	3	2	6003	1526	AWG	ROODBORD	1	12,00	MAI: 1, bord	1 randfragment, bord met dekkend glazuur, hoogversierd?	MELA; 14e eeuw
100	3	2	6003	1526	AWG	ROOD	1	2,00	MAI: 1, pan	1 wandfragment	MELA
100	3	2	6003	1526	AWG	GRS	1	8,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
101	3	1	6003	44	AWG	ROOD	1	4,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
101	3	1	6003	44	AWG	GRS	2	26,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
103	3	1	6003	1415	AWG	ROODGRAP	1	10,00	MAI: 1, grape	1 randfragment, glazuur	14e
104	3	1	6003	1320	AWG	ROODBORD	1	30,00	MAI: 1, bord	1 randfragment, groen glazuur	MELA; 14e
105	3	2	6003	45	AWG	ROOD	2	35,00	MAI: 1, kan/grape	1 oorfragment, kan of grape, 1 wandfragment	MELA
105	3	2	6003	45	AWG	GRS	1	8,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
106	3	1	6003	2022	AWG	STG	1	94,00	MAI: 1, kan/kruik	1 oorfragment, facetten op het oor (decoratief), bijgesneden	MELA; ten vroegste 14e; mogelijk 15e eeuw
107	3	1	6003	4653	AWG	GRSVUUR	1	38,00	MAI: 1, vuurklok	1 randfragment, wijde vorm, roet aan de binnenkant	MELA
107	3	1	6003	4653	AWG	GRS	1	44,00	MAI: 1, onbepaald	1 oorfragment	MELA

VONDSTNR	PUTNR	VLAKNR	SPOORN	VULLINGNR	INHOUD	AW SOORT	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
118	3	1	6003	26	AWG	ROODGRAP	1	10,00	MAI: 1, grape	1 bodemfragment	MELA
118	3	1	6003	26	AWG	GRS	5	28,00	MAI: 1, onbepaald	5 wandfragmenten	MELA
130	3	1	6003	51	AWG	GRS	2	0,50	MAI: 1; onbepaald	2 wandfragmenten	
299	3	2	6003	13	AWG	GRS	2	10,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
300	3	1	6003	3639	AWG	ROOD	1	110,00	MAI: 1, vetvanger	1 randfragment, glazuur binnenzijde, versiering bovenzijde	MELA
301	3	1	6003	3638	AWG	GRS	1	6,00	MAI: 1, onbepaald	wand, regionale productie	MELA; 2e helft 13e?; 1e helft 14?
301	3	1	6003	3638	AWG	GRS	5	60,00	MAI: 1, kruik	3 randfragmenten, 2 wandfragmenten, tussenvorm: tussen verdikte en eenvoudige rand, nog een beetje verdikt maar niet meer voldoende (vergelijken met Brugge Potterierei)	MELA
305	3	1	6003	50	AWG	HOOGV	1	0,50	MAI: 1, ONBEPaald	schilfer	13e; vroege 14e eeuw
328	3	0	9000	59	AWG	GRS	23	58,00	MAI: 1; onbepaald	23 wandfragmenten	
329	3	0	9000	51	AWG	GRS	9	75,00	MAI: 1, pot	8 wandfragmenten, 1 randfragment	
330	3	0	9000	15	AWG	GRS	1	4,00	MAI: 1; onbepaald	1 wandfragment	
331	3	0	9000	64	AWG	GRS	4	62,00	MAI: 1; onbepaald	3 wandfragmenten, 1 bodemfragment	
332	3	0	9000	15	AWG	GRS	6	20,00	MAI: 1; onbepaald	6 wandfragmenten, 2 verbrand?	
333	3	0	9000	10	AWG	GRS	1	3,00	MAI: 1; onbepaald	1 wandfragment, klinkend hard gebakken	
334	3	0	9000	47	AWG	GRS	4	12,00	MAI: 1, onbepaald	4 wandfragmenten	
350	3	1	9000	50	AWG	GRS	3	13,00	MAI: 1; onbepaald	3 wandfragmenten	
351	3	0	9000	59	AWG	GRS	16	48,00	MAI: 1; kruik	13 wandfragmenten, 2 randfragment, 1 bodemfragment	
352	3	0	9000	36	AWG	GRS	1	100,00	MAI: 1; onbepaald	1 bodemfragment	
353	3	0	9000	47	AWG	GRS	2	26,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten	MELA
354	3	0	9000	59	AWG	GRS	19	76,00	MAI: 1; onbepaald	18 wandfragmenten, 1 randfragment	
355	3	1	9000	28	AWG	GRS	1	3,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	MELA
375	3	1	9000	49	AWG	GRS	1	3,00	MAI: 1, onbepaald	1 wandfragment	
376	3	1	9000	39	AWG	AWG	3	7,00	MAI: 1, onbepaald	2 wandfragmenten, 1 randfragment	

2.3.1.7 Wetenschappelijk potentieel en belang voor verder onderzoek

Omwille van de homogeniteit van het ensemble, reconstrueerbare profielen en typische vormen van versiering is het materiaal bruikbaar voor verder onderzoek, meer bepaald lokale/regionale aardewerkproductie.

2.3.2 Assessment handverzamelde dierlijke resten

2.3.2.1 Administratieve gegevens

a) Projectcode	2016I42	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt)	

2.3.2.2 Terreinmethodiek

- Het gaat om dierlijk botmateriaal, handverzameld tijdens de aanleg van de proefsleuven. Het handverzameld botmateriaal is bruikbaar voor de studie van grote en middelgrote diersoorten.
- Uit verschillende stratigrafische pakketten werden stalen genomen, die nat werden gezeefd op 0,5mm. Deze inzameltechniek resulteert in een uitbreiding van het soortenspectrum, vooral de vissen.

2.3.2.3 Omgevingsfactoren

- Aard context: (demping) versterkingsgracht + ophogingspakketten die in verband te brengen zijn met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt.
- Datering: 13de-14de eeuw.
- Het betreft een goed in ruimte en tijd gedefinieerde context.
- De bewaringstoestand wordt o.a. bepaald door de snelheid waarmee de resten worden opgenomen in de bodem. Beenderen die lang aan het oppervlak liggen, worden blootgesteld aan externe factoren die een destructieve invloed hebben op het bot. De aard van de bodem waarin de resten zich bevinden heeft eveneens een invloed op hun bewaringstoestand. De bewaringstoestand lijkt goed te zijn.

2.3.2.4 Gehanteerde techniek

- Er werd een quick-scan van het gewassen materiaal uitgevoerd door A. Erynck (Agentschap Onroerend Erfgoed).

2.3.2.5 Resultaten van de snelle visuele inspectie:

- Het ensemble vertoont een vrij homogeen beeld.
- De resultaten van de quick-scan lijken de resultaten van het artikel *Beef, pork and mutton: An archaeological survey of meat consumption in medieval and postmedieval towns in the southern Low Countries (Flanders & Brussels, Belgium)* te bevestigen¹⁰². Net zoals in andere middeleeuwse steden waren ook in Diksmuide rund, schaap en varken de drie belangrijkste vleesleveranciers¹⁰³. Schelpdieren, vissen en vogels vormden slechts een aanvulling van het menu.
- De vleesconsumptie van de middeleeuwse steden is sterk beïnvloed door de geografie van het hinterland¹⁰⁴. Tijdens de 8ste-9de eeuw was de kustvlakte een schorrenlandschap met verschillende nog actieve geulen. Deze schorren, gekenmerkt door de aanwezigheid van zoutminnende planten, waren uitermate geschikt als schapenweiden (zgn. *marisci*). Deze weiden waren economisch erg belangrijk, vermits ze wol leverden voor de opkomende lakenindustrie.
- Omwille van economische en demografische redenen wordt reeds voor de 12de eeuw overgegaan tot de inpoldering van de kustvlakte. O.a. door de aanleg van dijken werd land gewonnen op de zee en kwamen nieuwe gronden vrij voor landbouw en bewoning. De inpoldering had een grote impact op het landschap in de kustvlakte: de zoute schorrenvlakten verdwenen en maakten plaats voor akkers en weiden die zich lenen tot runderteelt¹⁰⁵. Algemeen kan gesteld worden dat het ensemble van het dierlijk botmateriaal deze overgang van schapenteelt naar runderteelt illustreert.
- De slechte vertegenwoordiging van varkens is eveneens te verklaren door de specifieke geografische kenmerken van het hinterland van Diksmuide. Zoute schorrenvlaktes of ingepolderde gronden zijn immers geen ideale gronden om varkens te hoeden. Het beeld dat grote aantallen varkens gehoord werden binnen de muren van de middeleeuwse stad strookt niet (volledig) met de werkelijkheid¹⁰⁶.
- Binnen het ensemble komt heel wat afval voor, dat in verband te brengen is met het slachten van dieren. Tot deze tafonomische groep behoren veel opengekapte schedels + kanonbeenderen voor. Op basis van deze resultaten kan afgeleid worden dat zich vlakbij een slachtplaats moet bevonden hebben of dat de dieren op de Grote Markt geslacht werden in open lucht.
- Wat de koeien betreft, dient opgemerkt te worden dat de runderen tijdens de middeleeuwen aanzienlijk kleiner waren dan nu¹⁰⁷. Het grote runderras, dat door de Romeinen in onze streken geïntroduceerd was, verdween na 450 n. Chr. Tijdens de middeleeuwen werd het paard steeds vaker ingezet voor het zware werk, waardoor de nood aan grote koeien verdween. Tijdens de periode van de 11de tot de 14de - 15de eeuw hadden de koeien een schouderhoogte van 110 cm, net zoals tijdens de prehistorie. Die middeleeuwse runderen werden zowel voor de vlees- als voor de melkproductie gebruikt. Na 1500 werd de vleesproductie steeds belangrijker en neemt de grootte van de koeien opnieuw toe. Dit gebeurde door gerichte selectie bij het kweken en betere levensomstandigheden voor de dieren. Recente koeien hebben een schouderhoogte van ca. 140 cm.

¹⁰² ERVYNCK & VAN NEER 2017.

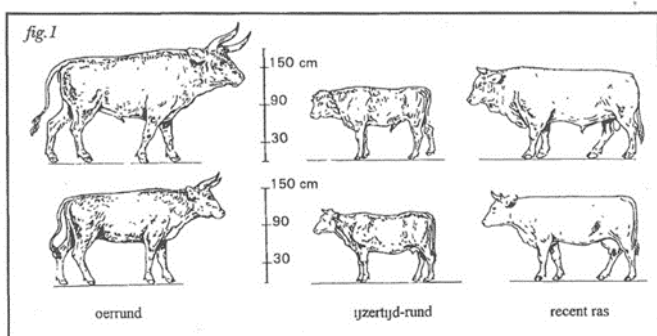
¹⁰³ De precieze frequenties van de diersoorten dienen bepaald te worden tijdens een vervolgonderzoek.

¹⁰⁴ ERVYNCK & VAN NEER 2017.

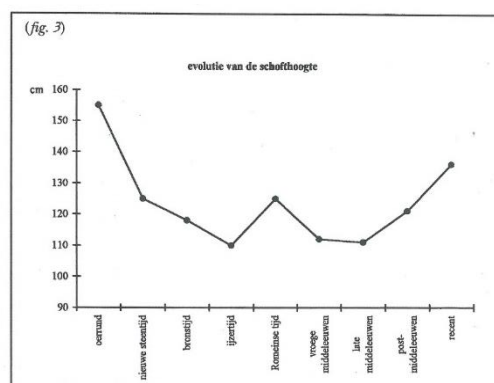
¹⁰⁵ VERHULST 1995, 90-94. in de eerste plaats gericht was op het creëren van nieuwe gronden in functie van landbouw en bewoning, dit t.g.v. de sterke bevolkingstoename in de steden en het platteland.

¹⁰⁶ ERVYNCK & VAN NEER 2017, 71.

¹⁰⁷ ERVYNCK 1998.

Figuur 52. Veranderingen in de bouw van het rund, doorheen de tijd. Boven: stieren; onder: koeien (ERVYNCK 1998, fig. 1)

Figuur 53. Evolutie van de gemiddelde schofthoogte van het rund doorheen de tijd (ERVYNCK 1998, fig. 3)

2.3.2.6 Potentieel op kenniswinst

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen het handverzameld botmateriaal dat te associëren is met de pre-stedelijke nederzetting (gebruiksfase, opvulling, nivellering) enerzijds en met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt anderzijds.

2.3.2.6.1 Pre-stedelijke nederzetting

De contexten die geassocieerd zijn met de pre-stedelijke gracht kunnen niet alleen meer inzicht geven in de voedselconsumptie, maar kunnen tevens aangewend worden voor ^{14}C -datering. In dit verband dient opgemerkt te worden dat vis- en varkensresten hiervoor niet in aanmerking komen (reservoir-effect).

2.3.2.6.2 Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

Het potentieel op kenniswinst m.b.t. deze fase werd o.a. gebaseerd op het archeozoologisch onderzoek dat uitgevoerd werd n.a.v. de opgraving op de Grote Markt van Lier¹⁰⁸.

Volgende onderzoeksvragen kunnen potentieel beantwoord worden:

- Wat is de bewaringstoestand van het ensemble vanuit archeozoologisch standpunt? Zijn er sporen van post-depositionele fragmentatie?
- Wat is het soortenspectrum? In welke grote groepen kunnen deze onderverdeeld worden? Zoogdieren, vogels, vissen, schelpdieren?
 - Wat betreft de zoogdieren: gaat het om gedomesticeerde soorten of komen ook wilde zoogdieren voor? Wat de gedomesticeerde soorten betreft, wat is de leeftijd bij overlijden? Gaat het om jongvolwassen dieren, volwassen individuen of eerder om oudere dieren? Is de leeftijd te koppelen aan de economische functie, bijvoorbeeld vleesproductie versus melkproductie of reproductie? Zijn er pathologieën zichtbaar en, indien ja, kunnen deze gekoppeld worden aan bijvoorbeeld zwarte werklust? Kan op basis van de metingen van de lange beenderen de schofthoogte van de runderen gereconstrueerd worden?
 - Wat betreft de vogels: gaat het om gedomesticeerde soorten, bijvoorbeeld kip, huiseend of gans, of komen ook wilde vogelsoorten voor?
 - Wat betreft de vissen: wat is het aandeel van de zeevissen? Komen er ook riviervissen voor? Komen er anadrome vissen voor? Laatstgenoemde zijn vissen die voornamelijk in

¹⁰⁸ BOFFIN 2015.

de zee leven, maar de rivieren optrekken om te paaieren. Kunnen er op basis van het soortenspectrum conclusies getrokken worden m.b.t. handel op langere afstand?

- Komen er sporen op het dierlijk botmateriaal voor? Er kan gedacht worden aan verbrandingssporen, slachtsproen (snijsproen, haksporen, schaafsporen, zaagsproen), kauw- en knaagsproen van carnivoren/knaagdieren. Komen andere sporen voor?
 - Sporen van verbranding: op welke soorten worden deze sporen vastgesteld? Wijzen de sporen op hoge verbrandingstemperaturen of lange verbrandingstijden? Zijn de sporen tot stand gekomen tijdens het bereiden van voedsel of zijn ze gedurende een langere periode aan vuur blootgesteld?
 - Slachtsproen: op welke soorten worden deze sporen vastgesteld? Op welke beenderen komen ze precies voor?
 - Kauw- en knaagsproen: op welke soorten worden deze sporen vastgesteld? Op welke beenderen komen ze precies voor? Welke conclusies kunnen hieruit getrokken worden. het voorkomen van kauw- en knaagsproen impliceert in elk geval dat sommige dieren, zoals honden en ratten, toegang hadden tot de resten.
- Kunnen de dierlijke resten in verschillende tafonomische groepen onderverdeeld worden? Kan binnen de consumptieresten een onderscheid gemaakt worden tussen slachtafval, beenhouwerijafval, keukenafval en tafelaafval? Bevat het ensemble producten van artisanale activiteiten? Bevat het ensemble sporen van dieren die niet gegeten zijn, zoals paarden, katten of honden? Zijn er sporen van dieren die intrusief op de site terecht gekomen zijn, zoals bijvoorbeeld muizen?
- Wat is de herkomst van het ensemble? Gaat het om botmateriaal dat afkomstig is van de huishoudens in de buurt van de Grote Markt of gaat het om botmateriaal dat op de markt achterbleef?
- Kunnen er op basis van het soortenspectrum conclusies getrokken worden m.b.t. sociale stratificatie? Werde de Grote Markt bezocht door alle geledingen van de middeleeuwse maatschappij, zowel rijk als arm?

M.b.t. dit ensemble dient opgemerkt te worden dat het (laat)middeleeuwse Diksmuide nooit eerder aan bod kwam in archeozoologische studies. Het huidige ensemble, dat nauw afgebakend is in tijd en ruimte, biedt de mogelijkheid om (nieuwe) gegevens te verkrijgen m.b.t. de laatmiddeleeuwse voedsel economie, handel, de economische activiteit op en rond de Grote Markt (slachten van de dieren enerzijds en het versnijden en verhandelen van het vlees anderzijds) etc.

De analyse van het ensemble van de Grote Markt kan dienen als referentiekader voor contexten uit Diksmuide, die in de toekomst nog uitgewerkt worden. In de eerste plaats kan hier gedacht worden aan het dierlijk botmateriaal afkomstig van de Memlingsite.

Het ensemble kan echter ook dienen als referentiekader voor contexten uit Ieper, gezien de nauwe link tussen Diksmuide en Ieper via de Ieperlee.

2.3.2.7 Inventaris

Tabel 7. Overzicht van het handverzameld botmateriaal

VONDSTNR	PUT	VLAK	SPOOR	VULLING	INHOUD	ARTEFACTTYPE	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
2	1	1	6001	89	ODB	BOT	1	10,00			MELA
5	1	1	6001	12	ODB	BOT	2	44,00			MELA
6	1	1	6001	12	ODB	BOT	1	6,00			MELA
8	1	1	6001	12	ODB	BOT	3	164,00			MELA
10	1	1	6001	1011	ODB	BOT	2	14,00			MELA
13	1	1	6001	10	ODB	BOT	1	2,00			MELA
15	1	1	6002	9	ODB	BOT	3	142,00			MELA
18	1	1	6001	11	ODB	BOT	3	50,00			MELA
21	1	1	6001	33	ODB	BOT	3	222,00			MELA
31	1	1	6001	36	ODB	BOT	1	64,00			MELA
41	1	1	6001	35	ODB	BOT	2	60,00			MELA
42	1	1	6001	22	ODB	BOT	5	80,00			MELA
43	1	1	6001	44	ODB	BOT	1	12,00			MELA
46	1	1	6001	30	ODB	BOT	10	70,00			MELA
47	1	1	6001	27	ODB	BOT	5	46,00			MELA
51	1	1	6001	26	ODB	BOT	4	42,00			MELA
53	1	1	2	1	ODB	BOT	1	60,00			MELA
57	1	1	6001	39	ODB	BOT	3	14,00			MELA
58	1	1	6001	31	ODB	BOT	9	56,00			MELA
65	3	1	6003	66	ODB	BOT	1	146,00			MELA
67	3	1	6003	6162	ODB	BOT	5	104,00			MELA
70	3	1	6003	28	ODB	BOT	2	48,00			MELA
71	3	1	6003	33	ODB	BOT	5	104,00			MELA
84	2	1	6002	46	ODB	BOT	10	750,00			MELA
86	2	1	6002	6	ODB	BOT	10	316,00			MELA
89	3	1	6003	13	ODB	BOT	5	90,00			MELA
90	3	1	6003	15	ODB	BOT	1	16,00			MELA
91	3	1	6003	26	ODB	BOT	1	104,00			MELA
102	3	1	6003	26	ODB	BOT	6	194,00			MELA
108	3	1	6003	68	ODB	BOT	1	4,00			MELA
109	3	1	6003	61	ODB	BOT	1	34,00			MELA
110	3	1	6003	66	ODB	BOT	2	2,00			MELA
111	3	1	6003	57	ODB	BOT	2	32,00			MELA
113	3	1	6003	56	ODB	BOT	5	124,00			MELA
114	3	1	6003	62	ODB	BOT	5	324,00			MELA
115	3	1	6003	44	ODB	BOT	6	444,00			MELA
116	3	1	6003	3538	ODB	BOT	5	162,00			MELA
138	2	1	6002	7	ODB	BOT	1	32,00			MELA
146	2	1	6002	8314	ODB	BOT	20	828,00			MELA
148	2	1	6002	1415	ODB	BOT	1	30,00			MELA
151	2	1	6002	7	ODB	BOT	24	470,00			MELA
161	2	1	6002	14	ODB	BOT	12	1016,00			MELA
169	2	1	6002	0	ODB	BOT	1	304,00			MELA
170	2	1	6002	2912	ODB	BOT	1	114,00			MELA
172	2	1	6002	2728	ODB	BOT	4	158,00			MELA
176	2	1	6002	1027	ODB	BOT	7	156,00			MELA
177	2	1	6002	2728	ODB	BOT	7	96,00			MELA
184	2	1	6002	27	ODB	BOT	7	130,00			MELA
189	2	1	6002	78	ODB	BOT	7	190,00			MELA
190	2	1	6002	17	ODB	BOT	4	276,00			MELA
192	2	1	6002	78	ODB	BOT	2	66,00			MELA
201	2	1	6002	17	ODB	BOT	2	262,00			MELA
203	2	1	6002	17	ODB	BOT	1	4,00			MELA
205	2	1	6002	12	ODB	BOT	2	138,00			MELA
229	2	1	6002	12	ODB	BOT	9	434,00			MELA
232	2	1	6002	23	ODB	BOT	1	64,00			MELA
244	2	1	6002	12	ODB	BOT	1	240,00			MELA
269	2	1	6002	56	ODB	BOT	4	160,00			MELA
285	2	1	6002	16	ODB	BOT	11	82,00	visbot		MELA
287	2	1	8	1	ODB	BOT	2	82,00			MELA
290	2	1	6002	0	ODB	BOT	1	18,00			MELA

VONDSTNR	PUT	VLAK	SPOOR	VULLING	INHOUD	ARTEFACTTYPE	AANTAL	GEWICHT (in gram)	SOORT	OPMERKING	PERIODE
291	2	1	6002	76	ODB	BOT	1	8,00			MELA
293	2	1	6002	7	ODB	BOT	4	108,00			MELA
295	2	1	6002	726	ODB	BOT	3	36,00			MELA
296	2	1	9	1	ODB	BOT	1	1,00			MELA
298	2	1	6002	39	ODB	BOT	1	6,00			MELA
302	3	1	6003	3638	ODB	BOT	6	496,00			MELA
304	3	1	6003	39	ODB	BOT	2	320,00			MELA
313	2	1	6002	55	ODB	BOT	1	6,00			MELA
317	1	1	6001	30	ODB	BOT	1	4,00			MELA
319	1	1	6001	22	ODB	BOT	2	14,00			MELA
322	1	1	6001	8	ODB	BOT	1	12,00			MELA
323	1	1	6001	12	ODB	BOT	1	12,00			MELA
324	1	1	6001	12	ODB	BOT	1	10,00			MELA
335	2	1	6002	10	ODB	BOT	17	276,00			MELA
336	3	0	9000	51	ODB	BOT	1	0,50			
337	2	1	9000	12	ODB	BOT	4	236,00			
338	2	1	9000	4	ODB	BOT	13	698,00			MELA
339	2	1	6002	83	ODB	BOT	22	109,00		2 schelpfragmenten	
340	2	1	6002	10	ODB	BOT	11	443,00			
341	3	1	9000	15	ODB	BOT	2	12,00			
342	3	1	9000	28	ODB	BOT	1	13,00			MELA
343	3	0	9000	59	ODB	BOT	10	113,00			
344	3	1	9000	15	ODB	BOT	1	0,50			
345	3	0	9000	59	ODB	BOT	13	196,00		4 schelpen	
346	2	1	6002	14	ODB	BOT	22	16,00		19 schelpfragmenten	
347	3	1	9000	59	ODB	BOT	1	10,00			
348	3	1	4		ODB	BOT	3	442,00			MELA
349	2	1	9		ODB	BOT	14	33,00			

2.3.3 Assessment metaal

2.3.3.1 Administratieve gegevens

a) Projectcode	2016I42	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt)	

2.3.3.2 Terreinmethodiek

Het gaat om metaalvondsten, handverzameld tijdens de aanleg van de proefsleuven.

2.3.3.3 Metaalsoort

De metaalsoort bestaat in hoofdzaak uit ijzer. Uitzondering vormt de bronzen grapepoot.

2.3.3.4 Functionele categorieën

- Spijkers: 5
- Slakken: 3
- Poot grape: 1
- Gesp: 1 (mogelijk)
- Hoefijzer: 1
- Onbepaald: 1

2.3.3.5 Datering

- 13de/14de eeuw

2.3.3.6 Fragmentatiegraad

- Nagels: volledig
- Poot grape: volledig
- Mogelijke gesp: angel niet bewaard, gebroken
- Hoefijzer: volledig

2.3.3.7 Bewaringstoestand

- Nagels: 2 sterk gecorrodeerd, 1 matig gecorrodeerd, 2 weinig gecorrodeerd.
- Poot grape: sterk gecorrodeerd
- Mogelijke gesp: weinig gecorrodeerd
- Hoefijzer: sterk gecorrodeerd.

2.3.3.8 Aanbeveling voor passieve conservatie

Luchtdichte verpakking met silicagel.

2.3.3.9 Conservatie

Enkel de bronzen grapepoot komt eventueel in aanmerking voor conservatie. In het bestek zijn er evenwel geen posten voorzien voor conservatie.

2.3.3.10 Wetenschappelijk potentieel en aanbevelingen voor verder onderzoek

Het ensemble heeft geen noemenswaardig wetenschappelijk potentieel. Het biedt geen toegevoegde waarde voor de interpretatie van de site.

2.3.3.11 Inventaris

Tabel 8. Overzicht van de metaalvondsten

VONDSTNR	PUTNR	VLAKNR	SPOORN	VULLINGNR	INHOUD	ARTEFACTTYPE	SOORT	AANTAL	GEWICHT (in gram)	OPMERKING	PERIODE
20	1	1	6001	2122	MXX	HOEFIJZER		1	274,00		MELA
59	1	1	6001	31	MXX	SPIJKER		2	7,00		MELA
193	2	1	6002	5	MXX	GRAPE	MAI: 1, grape	1	312,00	poot, brons	MELA; 13e tot 15e
268	2	1	6002	56	MXX	SPIJKER		1	6,00		MELA
321	1	1	6001	13	MXX	SLAK		1	4,00		MELA
364	2	1	9000	24	MXX	SLAK		1	93,00		
365	2	1	9000	25	MXX	XXX		1	7,00		
366	3	0	9000		MXX	SLAK		1	155,00		
367	3	10	9000		MXX	SPIJKER		2	23,00		
59	1	1	6001	31	MXX	GESP		1	8,00		

2.3.4 Assessment stalen palynologisch onderzoek

2.3.4.1 Administratieve gegevens

a) Projectcode	2016I42	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt)	

2.3.4.2 Terreinmethodiek

- Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden in totaal 4 pollenstalen genomen.
- Pollenstalen 33 en 34 (WP1) zijn gericht op het verzamelen van informatie over de walgracht van de pre-stedelijke nederzetting.
- Pollenstalen 216 en 217 (WP 2) zijn gericht op het verzamelen van informatie over het vullingsproces van een mestkuil.

2.3.4.3 Kennispotentieel

2.3.4.3.1 Algemeen

- Reconstructie van het landschap en de vegetatie
- Lokale economie (aanwezigheid cultuurgewassen, indicatie van handel)
- Gebruik van de locatie (marktfunctie)

2.3.4.3.2 WP1, V33 en 34

Laag 33 is te interpreteren als de gebruiksfase van de pre-stedelijke gracht.

De vraagstellingen zijn:

- In welk (biotisch) landschap is de nederzetting tot stand gekomen?
- Waarom is men zich hier gaan vestigen?
- Zijn er bewijzen voor akkerbouw/veeteelt?
- Welke gewassen speelden een rol in de lokale voedingseconomie?
- Door welke milieuomstandigheden werd de gracht gekarakteriseerd (mariene invloed, waterdiepte, trofisch niveau)?
- Indien er sprake is van mariene invloed, hoe verhoudt zich de invloed van de zee tot de bewoningschronologie?
- Is het op basis van het pollenonderzoek mogelijk te bepalen of er sprake is van een vergraven geul?

Laag 35 kan als eerste dempingsfase eveneens zinvol zijn om te inventariseren in functie van palynologisch onderzoek. Gezien de heterogeniteit van de laag kan zelfs geopteerd worden voor twee pollenstalen binnen deze laag.

De vraagstellingen zijn:

- Waarmee is de gracht gedempt?
- Welke gewassen speelden een rol in de lokale voedingseconomie?
- Zijn er aanwijzingen voor handelscontacten tussen Diksmuide en andere (haven)steden?
- Zijn er aanwijzingen voor artisanale activiteiten?
- Zijn er indicaties voor verschillende tafonomische assemblages?
- Komt de heterogeniteit van de laag ook tot uitdrukking in het pollenspectrum?

2.3.4.3.3 WP2, V216 en 217

Palynologisch onderzoek kan meer informatie geven over de aard van de vulling.

2.3.4.4 Inventaris

Tabel 9. Overzicht van de pollenmonsters

Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	Vulling	Monster	Verzamel	Opmerking
33	1	1		6001	36	MP	AANV	PROFIEL 1 - SEGMENT 2
34	1	1		6001	36	MP	AANV	PROFIEL 1 - SEGMENT 2LL
216	2	1		6002	7	MP	AFW	lagen 7-8-26-10-27-28-29
217	2	1		6002	67	MP	AFW	LAGEN 67-68-70-71

2.3.5 Assessment houtstalen

2.3.5.1 Administratieve gegevens

a) Projectcode	2016I42	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt)	

2.3.5.2 Terreinmethodiek

In WP1 werden in totaal 2 houtstalen genomen: V35 is afkomstig van S1; V38 is afkomstig van S2.

2.3.5.3 Bewaringstoestand

De stalen zijn vrij goed bewaard.

2.3.5.4 Kennispotentieel

V35 komt in aanmerking voor dendrochronologisch onderzoek. V38 lijkt hier minder geschikt voor.

2.3.5.5 Inventaris

Tabel 10. Overzicht van de houtstalen

Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	Vulling	Inhoud	Monster	Verzamel	Opmerking
35	1	1		1	1	---	MHT	AFW	
38	1	1		2	1	---	MHT	AFW	PROFIEL 1 - SEGMENT 2

2.3.6 Assessment ongezeefde bulkmonsters (referentiestalen)

2.3.6.1 Administratieve gegevens

a) Projectcode	2016I42	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt)	

2.3.6.2 Terreinmethodiek

- Selectie van bulkmonsters werd nat uitgezeefd op 0,5mm, residu gedroogd (cfr. 2.3.7)
- Selectie van bulkmonsters werd niet uitgezeefd en bleef bewaard als referentiemonsters (cfr. 2.3.6)

2.3.6.3 Omgevingsfactoren

- Aard context: demping versterkingsgracht + ophogingspakketten die in verband te brengen zijn met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt.
- Datering: 13de-14de eeuw.
- Het betreft een goed in ruimte en tijd gedefinieerde context.
- Bewaringstoestand: goed. Schijnbaar geen post-depositionele beïnvloeding of verstoring die heeft geleid tot een slechte bewaring

2.3.6.4 Kennispotentieel

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de referentiemonsters die te associëren zijn met de pre-stedelijke nederzetting enerzijds en met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt anderzijds.

2.3.6.4.1 Pre-stedelijke nederzetting

Er zijn referentiemonsters beschikbaar die te associëren zijn met de gebruiksfase van de gracht (WP1/L33), de jongere lokale uitgraving WP1/S3 en de nivellering van het terrein (WP1/L30, 31, 39).

- WP1/L33

Analyse van het referentiemonster vormt een aanvulling voor het macrorestenonderzoek van de zeefresidu's en eventueel uitgevoerd palynologisch onderzoek. Het macrorestenonderzoek van de referentiemonsters kan potentieel meer informatie opleveren over de lokale vegetatie, de aanwezigheid van graanakkers binnen de oudste nederzetting en de voedsleconomie. Wat de datering van deze context betreft, gaat de voorkeur uit naar plantenresten uit de pollenstalen in confrontatie met handverzameld botmateriaal (rund of schaap).

- WP1/S3:

Volgens de specialisten van BIAx kan pollenonderzoek op dit referentiemonster potentieel interessante informatie opleveren. Het pollenspectrum kan vergeleken worden met die van de overige stalen. Wellicht kan het pollenonderzoek meer inzicht geven in de aard van het vullingspakket. Verder kan macrorestenanalyse van het referentiemonster een aanvulling zijn voor het onderzoek van de zeefresidu's.

- WP1/L30 en L31/L39

De uitvoering van pollenonderzoek op deze referentiemonsters uit de nivelleringspakketten kan volgens de specialisten van BIAx potentieel aanvullende informatie opleveren. Het voordeel van pollenonderzoek op deze monsters is dat er een 1-op-1 relatie gelegd kan worden tussen de microscopische en macroscopische resten. Duidelijke verschillen of overeenkomsten tussen de pollenspectra van deze lagen kunnen licht werpen op de interpretatie van de spectra. Bovendien kunnen m.b.v. pollenonderzoek resten zoals darmparasieten, mestschimmels en algen opgespoord worden, die met macroresten-onderzoek niet aangetoond kunnen worden.

2.3.6.4.2 Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

Macrorestenonderzoek op de bulkstalen die met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt te associëren zijn, kunnen info geven over:

- De lokale vegetatie. Het macrorestenonderzoek vormt in dit geval een belangrijke aanvulling van het beeld, dat verkregen werd op basis van het palynologisch onderzoek. Het onderzoek kan bijvoorbeeld tred- en ruigte indicatoren aan het licht brengen of plantenresten die geassocieerd zijn met vochtige milieus.
- Het voorkomen van graanakkers in de onmiddellijke omgeving van de Grote Markt. Komen er granen voor in de referentiemonsters? Komen er akkeronkruiden voor?
- Reconstructie van de voedsleconomie. Indien er granen voorkomen, welke graansoorten kunnen onderscheiden worden? Komen andere sporen van groenten en fruit aan het licht? Welke aanvullende informatie leveren de referentiemonsters op vlak van vlees- en visconsumptie?

2.3.7 Assessment zeefresten

2.3.7.1 Administratieve gegevens

a) Projectcode	2016I42	
b) Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan	/	
c) De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog	Janiek De Gryse OE/ERK/Archeoloog/2015/00043	
d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Grote Markt
	Toponiem	Grote Markt
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44464 Y _{min} = 192507 X _{max} = 44509 Y _{max} = 192538
e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, afd. 1 sectie A en B, perceel openbaar domein (Grote Markt)	

2.3.7.2 Terreinmethodiek

- Zeefstalen nat uitgezeefd op 0,5mm, residu gedroogd
- Bruikbaar voor analyse van kleine dieren en (in mindere mate) plantenresten
- Enkele contexten bevatten vrij veel en goed bewaarde visresten

2.3.7.3 Omgevingsfactoren

- Aard context: demping versterkingsgracht + ophogingspakketten die in verband te brengen zijn met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt.
- Datering: 13de-14de eeuw.
- Het betreft een goed in ruimte en tijd gedefinieerde context.
- Bewaringstoestand: goed. Schijnbaar geen post-depositionele beïnvloeding of verstoring die heeft geleid tot een slechte bewaring

2.3.7.4 Gehanteerde techniek

- Snelle visuele inspectie van het gedroogde zeefresidu.
- Beoordeling van het potentieel op kenniswinst

2.3.7.5 Kennispotentieel

Er dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de zeefresten die te associëren zijn met de pre-stedelijke nederzetting enerzijds en met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt anderzijds.

2.3.7.5.1 Pre-stedelijke nederzetting

Wat de pre-stedelijke nederzetting betreft, kan het macrorestenonderzoek van de zeefresidu's een belangrijke aanvulling zijn op het onderzoek van de referentiemonsters en het palynologisch onderzoek. Analyse van de macroresten kan bijkomende informatie geven over de lokale vegetatie, het al dan niet voorkomen van akkerbouw binnen de oudste nederzetting en de voedsel economie.

2.3.7.5.2 Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

Wat het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt betreft, kan verwezen worden naar 1.9.6.4.2.

2.3.7.6 Inventaris

Tabel 11. Overzicht van de zeefstalen

Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	Vulling	Monster	Verzamel	Opmerking	Volume (L)	uitgezeefd	referentiestaal
36	1	1		6001	33	MA	AANV		10	5	5
37	1	1		3	1	MA	AANV		10	5	5
134	1	1		6001	39	MA	AANV		3		3
135	1	1		6001	30	MA	AANV		3		3
136	1	1		6001	31	MA	AANV		3		3
									29	10	19
Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	Vulling	Monster	Verzamel	Opmerking	Volume (L)	Uitgezeefd	referentiestaal
141	2	1		6002	83	MA	AANV	onderkant l83	10	7,38	2,62
142	2	1		6002	8315	MA	AANV	l83-15	3	3	
156	2	1		6002	10	MA	AANV	2,5m leiding, 1,3m t.o.v. kassen	10	7,74	2,26
157	2	1		6002	7	MA	AANV		3	1,24	1,76
158	2	1		6002	14	MA	AANV		10	8,51	1,49
160	2	1		6002	12	MA	LAAG	2,5m leiding, 1,5m t.o.v. kassen	10	5	5
219	2	1		6002	12	MA	AANV	5,8m leiding, 167cm t.o.v. kassen	10	7,3	2,7
220	2	1		6002	12	MA	AANV	5,4m leiding, 167cm t.o.v. kassen	10	8,4	1,6
221	2	2		9	1	MA	AFW	vervalt			
252	2	1		6002	21	MA	AFW		10	8,14	1,86
306	2	1		6002	70	MA	AANV		3	0	3
308	2	1		9	1	MA	AANV	einde sleuf; 40cm t.o.v. bovenkant sondering	10	7,8	2,2
309	2	1		6002	82	MA	AANV			0	
310	2	1		6002	25	MA	AANV		10	7,36	2,64
311	2	1		6002	24	MA	AANV		10	7,73	2,27

Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	Vulling	Monster	Verzamel	Opmerking	Volume (L)	uitgezeefd	referentiestaal
83	3	1		6003	64	MA	AANV		3	3	0
119	3	1		4	1	MA	AANV		3		
120	3	1		6003	39	MA	AANV	Segment B, 104cm t.o.v. 2de worteldoek	6,13	3,65	2,48
121	3	1		6003	10	MA	AANV	Segment B, 98cm t.o.v. de kasseien	10	6,08	3,92
122	3	1		6003	47	MA	AANV	Segment B, N2, min 70cm, organisch pakket	5,6	3,16	2,44
124	3	1		6003	59-61	MA	AANV	Segment A, 138cm t.o.v. kasseien	7	4,34	2,66
125	3	1		6003	59	MA	AANV	Segment A, 118cm t.o.v. kasseien	7,9	5,22	2,68
126	3	1		6003	59	MA	AANV	Segment A, 118cm t.o.v. kasseien	8	5,32	2,68
127	3	1		6003	51-52	MA	AANV	Segment B, N2, min 25cm bovenkant sondering, mestpakket	10	7,49	2,51
128	3	1		6003	36	MA	AANV	Segment B, einde sleuf, 103cm t.o.v. 2de worteldoek	4,2	2,6	1,6
129	3	1		6003	47	MA	AANV	Segment B, N2, min 70cm bovenkant sondering	6,8	3,69	3,11
130	3	1		6003	51	MA	AANV	Segment B, N2; min 15cm bovenkant, mestpakket	5,5	3,16	2,34
131	3	1		6003	15	MA	AANV	Segment B, 165cm t.o.v. kasseien, organisch pakket	4,5	2,71	1,79
132	3	1		6003	50	MA	AANV	Segment B, N2	3,73	2,07	1,66
133	3	1		6003	49	MA	AANV		3	1,86	1,14
307	3	1		6003	8	MA	AANV	vervalt		0	
312	3	1		6003	15-26	MA	AANV	Segment B, 138cm t.o.v. kasseien, zeer compact niveau onder mestpakket	5	4,278	0,722

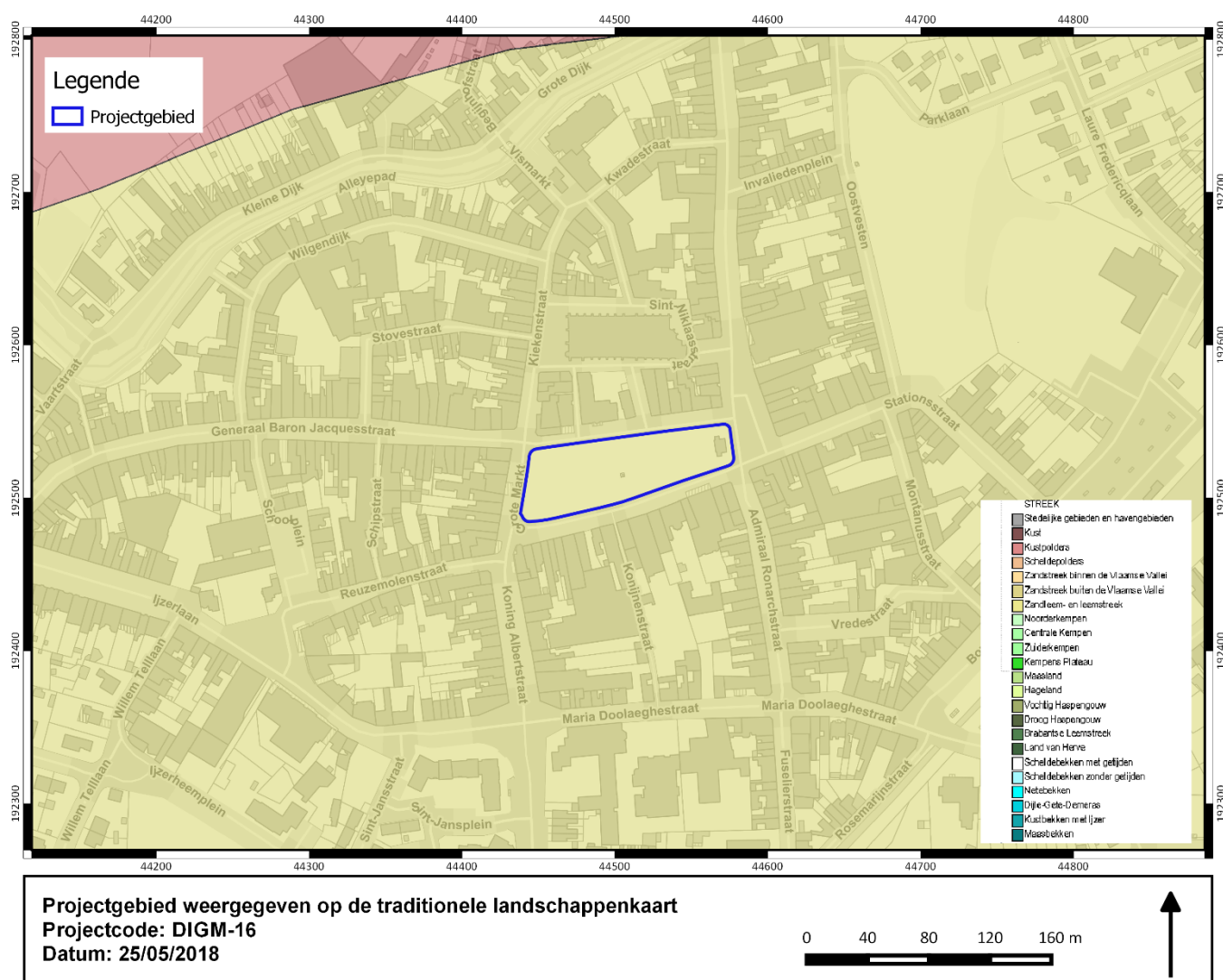
2.4 Assessment onderzocht gebied

2.4.1 Landschappelijke ligging

Diksmuide ontstond op de rand van een overstromingsgebied, op de grens van de pleistocene zandleemstreek en de polders.

2.4.1.1 Traditionele landschappenkaart

Het projectgebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek. Deze is gekenmerkt door de aanwezigheid van een dik eolisch dek variërend tussen zandleem en leem.

Figuur 54. Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

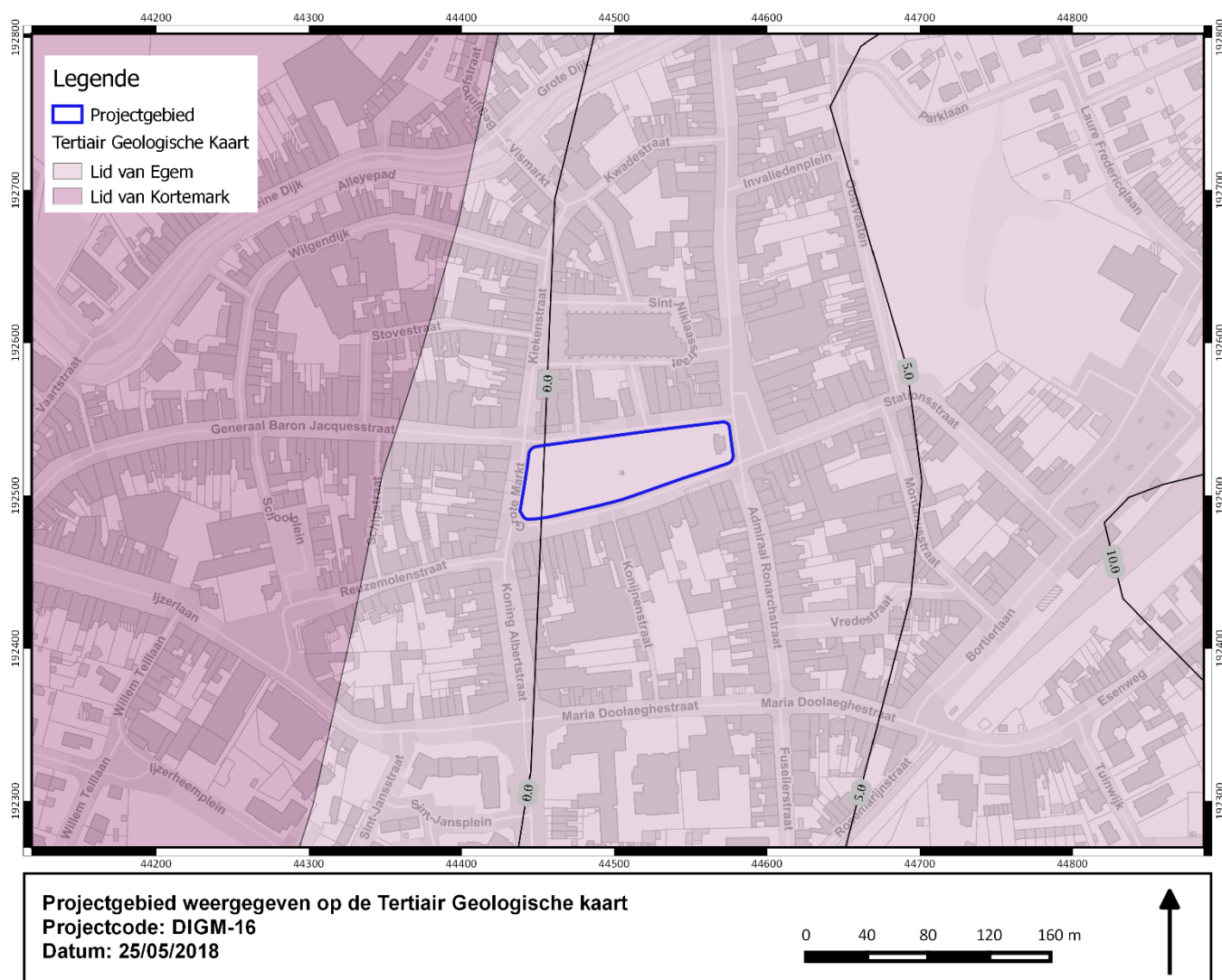
2.4.1.2 Geologie

2.4.1.2.1 Tertiair

Het projectgebied ligt in het Lid van Egem, wat onderdeel is van de Formatie van Tielt. De Formatie van Tielt bestaat uit fijnzandige en zandige mariene sedimenten.

Het Lid van Egem is een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar de top toe en is afgezet in ondiep-mariene omstandigheden. Het vertoont een fijne horizontale en kruisgewijze gelaagdheid met dunne siltige laagjes. Er kunnen verharde niveaus van nummulitenkalksteen voorkomen. Het fijn zand heeft een groenige kleur door de aanwezigheid van het glauconiet.

Het wordt gebruikt in de bouwnijverheid en wegenbouw en de nummulietenrijke kalksteenlagen werd plaatselijk gebruikt als bouwsteen.

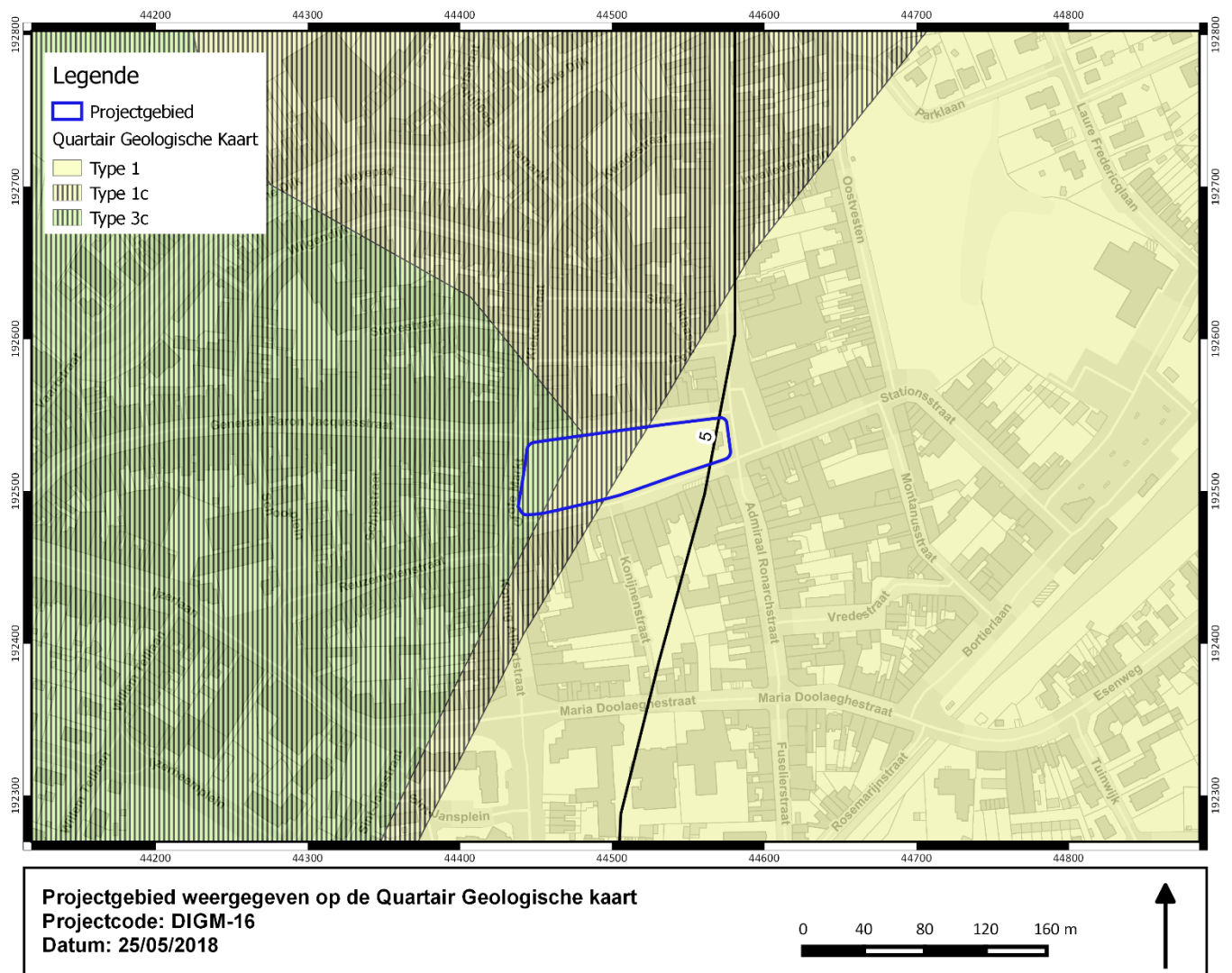
Figuur 55. Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

2.4.1.2.2 Quartair

Er zijn 3 gekarteerde types Quartair aanwezig. Het **Type 1** bestaat uit een dik pakket van eolische afzetting (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen, 126 ka – 11,7 ka) tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Er kunnen hellingsafzettingen voorkomen.

Het **Type 1c** bestaat uit een basis van hetzelfde eolisch pakket als **Type 1** maar bovenop dit eolisch pakket is een getijdenafzetting (marien en estuarien) van het Holoceen aanwezig.

Het **Type 3c** bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) met daarboven hetzelfde eolisch pakket als in **Type 1** en **Type 1c**. Bovenop het eolisch pakket ligt dezelfde getijdenafzetting als bij **Type 1c**.

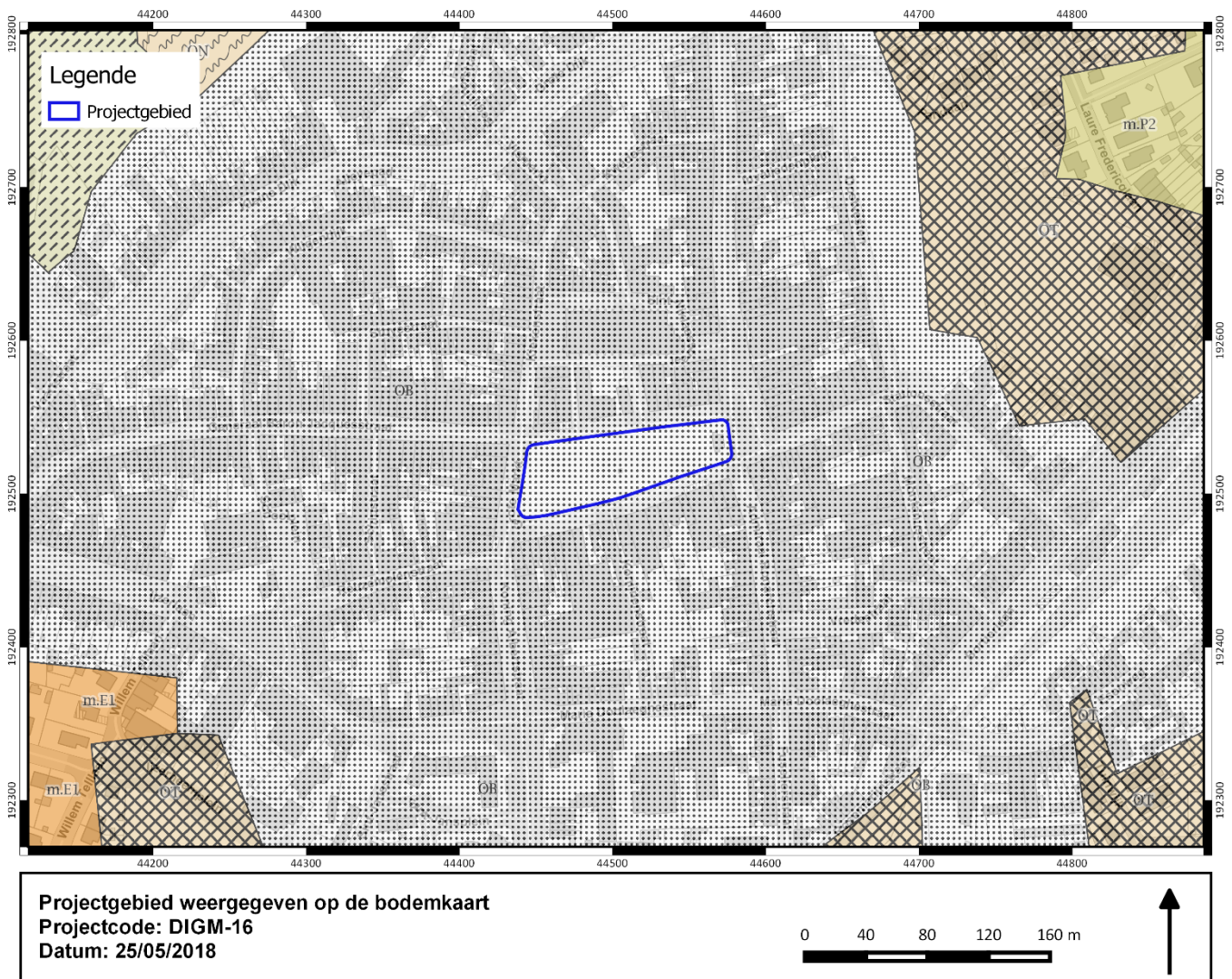

Figuur 56. Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

2.4.1.3 Bodem

2.4.1.3.1 Bodemtypes

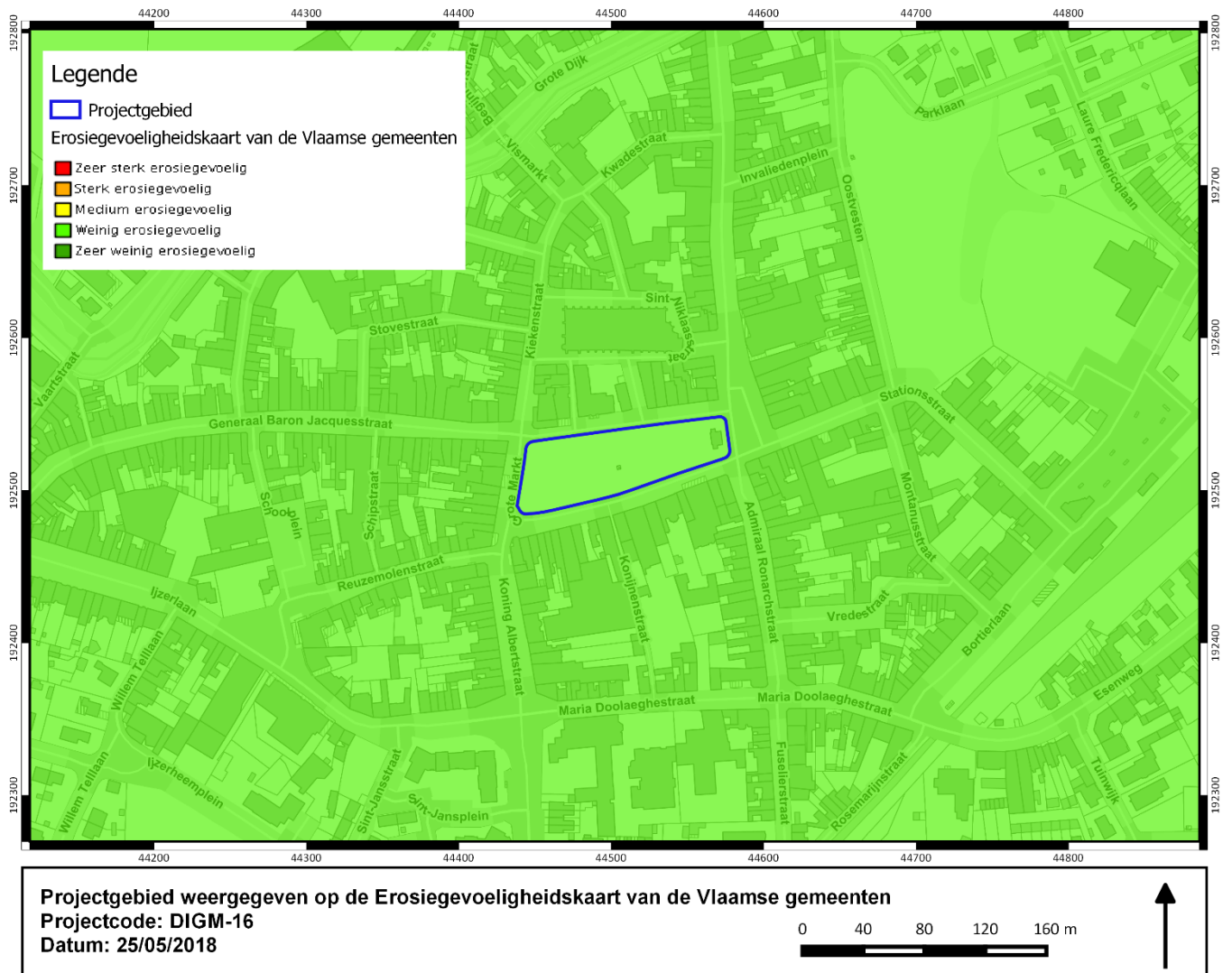
Er is geen informatie gekend over de natuurlijk aanwezige bodem in en rondom het projectgebied. Het gekarteerd bodemtype is **OB** wat kunstmatige grond, bebouwd betekend. De natuurlijk aanwezige grond kan door deze bebouwing sterk verstoord zijn en niet meer herkenbaar zijn.

Figuur 57. Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).

2.4.1.3.2 Bodemerosie

De gemeente Diksmuide is weinig erosiegevoelig. Wanneer er ook rekening wordt gehouden met het DHMV, dan is het hoogteverloop van het projectgebied vlak waardoor er geen aanwijzingen zijn dat erosie een rol zal spelen/gespeeld hebben in het projectgebied.

Figuur 58. Projectgebied weergegeven op de erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten (bron: Geopunt).

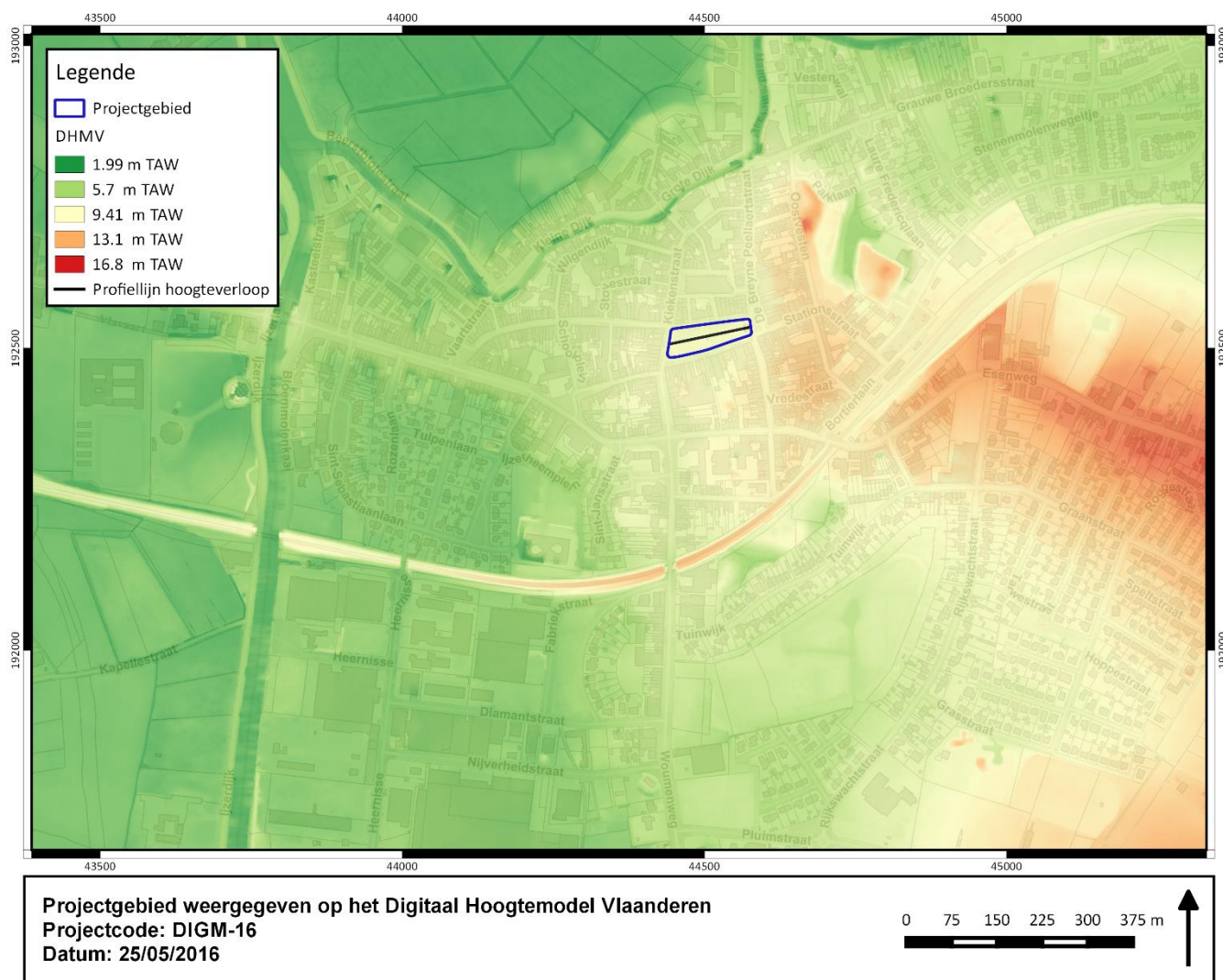
2.4.1.3.3 Huidig gebruik en verstoringen

Het projectgebied is in gebruik als openbaar domein (Grote Markt).

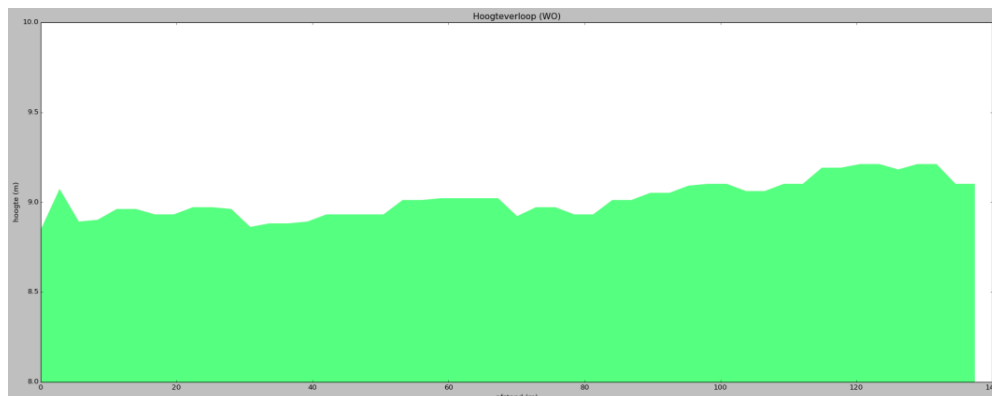
Wat de verstoringen betreft, dient gewezen te worden op de vele nutsleidingen onder het marktpllein en de rioleringen rond het marktpllein.

2.4.1.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV)

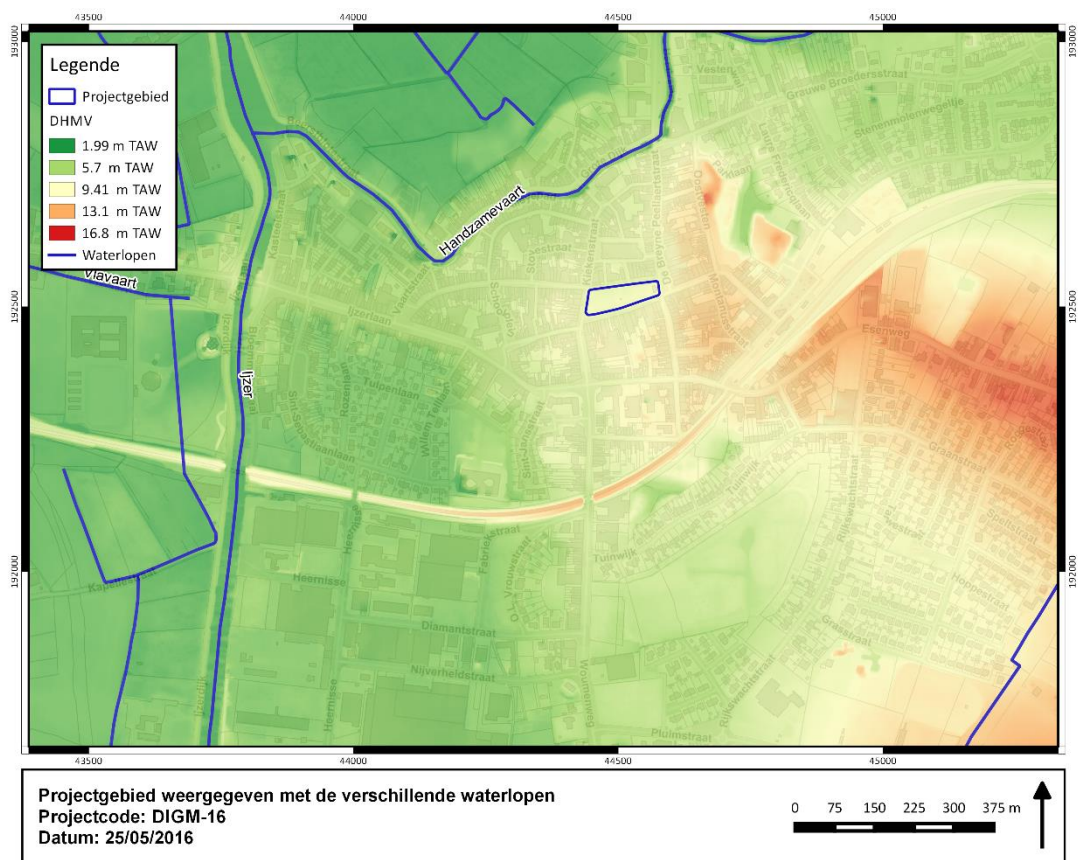
Het projectgebied ligt net aan de rand van de alluviale vlakte van de IJzer in het noordwesten en tevens is het gelegen aan de rand van een zandleemrug in het oosten. Het projectgebied is gelegen op ca. 9 m TAW en kent een vlak verloop.

Figuur 59. Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

Figuur 60. Hoogteverloop (van west naar oost) van het projectgebied volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

Figuur 61. Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen (bron: Geopunt).

2.4.1.5 Hydrografie

Het projectgebied bevindt zich in het IJzerbekken. In het westen van het projectgebied stroomt de IJzer en is de alluviale vlakte van de IJzer duidelijk zichtbaar op het DHMV. Ten noorden van het projectgebied stroomt de Handzamevaart, die teruggaat op natuurlijke getijdengeulen. De Handzamerivier komt uit het noorden, botst op de uitloper van de West-Vlaamse heuvelrug en mondt uit in de IJzer, die eveneens teruggaat op natuurlijke getijdengeulen.

In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied zijn geen andere waterlopen aanwezig. Gezien het sterk dynamische landschap, is het aannemelijk dat dit op het ogenblik van het ontstaan van de eerste nederzetting wel het geval was. Er kan bijvoorbeeld gewezen worden op de aanwezigheid van het Sparkenvaardeke (*Spaerken vaerdeken*), die het water afvoert in de IJzer en mogelijk een relict is van een getijdengeul.

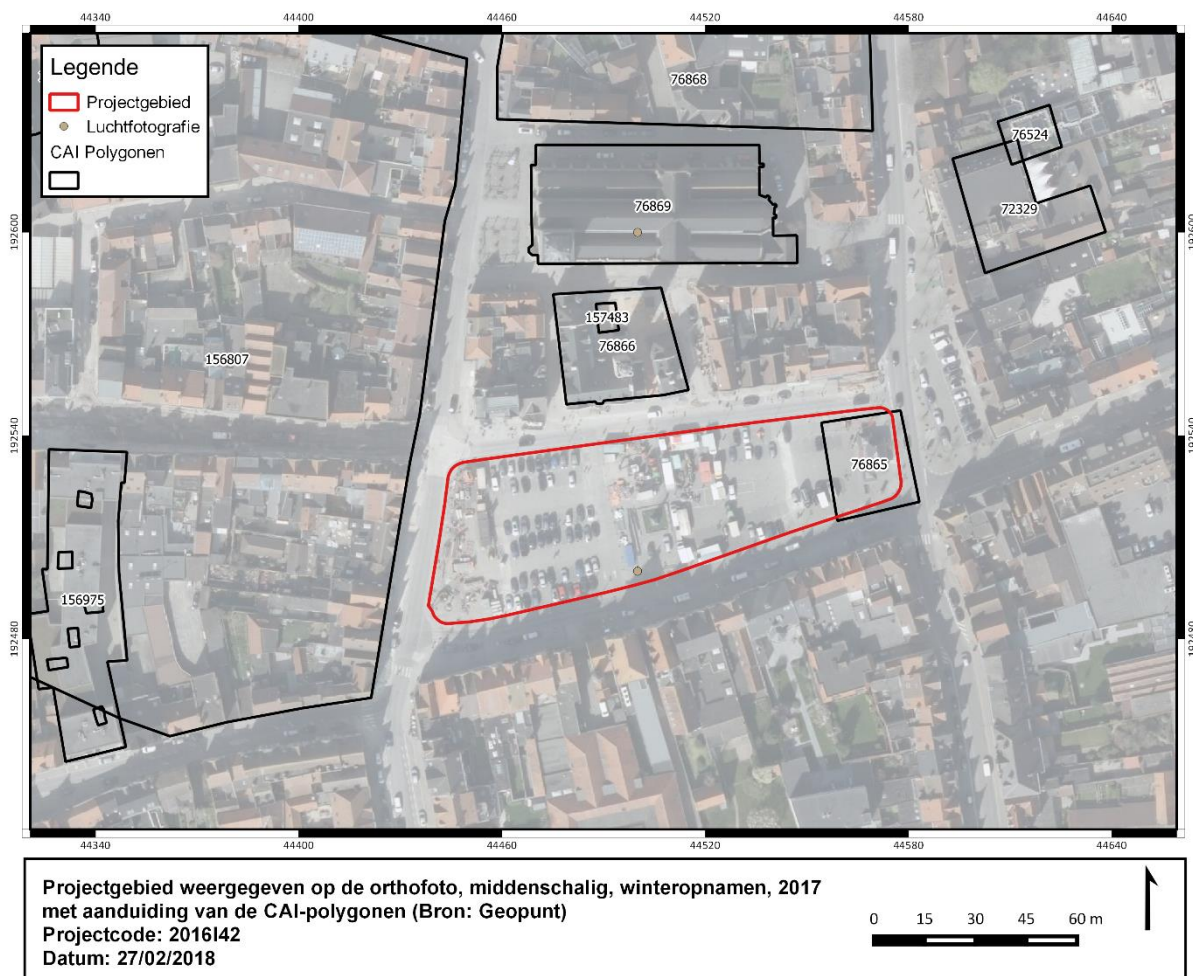
2.4.2 Historische beschrijving

Cfr. 1.2.

2.4.3 Onderzocht gebied in zijn archeologisch kader

Cfr. 1.3.

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld. In onderstaande tabel worden de voornaamste besproken.

Figuur 62. Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 met aanduiding van de CAI-polygonen (Bron: Geopunt).

Tabel 12. Overzicht van de aanwezige CAI.

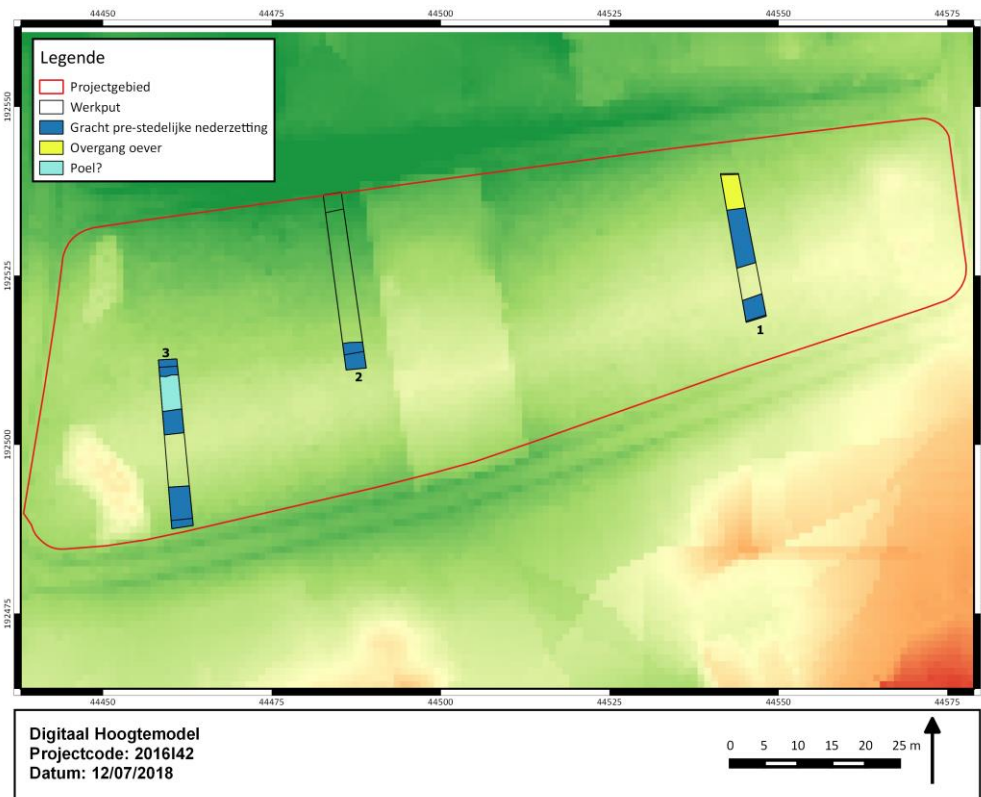
72329	Controle van werken; NK: 15 meter Middeleeuwen: drie muren waarvan funderingen en deel van de opstand bewaard zijn - uitbraakkuil wees de plaats van een vierde muur aan Late middeleeuwen: stadsmestvaalt: - verschillende mest- en afvalpakketten - een oudere oost-west verlopende afwateringsgracht - gerecupereerd schervenmateriaal: reducerend gebakken materiaal uit de 12de en 13de eeuw, een Andennescherfje, enkele scherfjes hoogversierde waar, geïmporteerd uit Noord-Frankrijk en enkele oxiderend gebakken stukjes - afvalproducten van leerbewerking - heel wat organische resten: dierlijke resten, zaden, vruchten - postmiddeleeuwse kuil met hoofdzakelijk mensenbeenderen (knekelput) - heel weinig afval uit de 14de en 15de eeuw 16de eeuw: heel de mestvaalt werd vanaf de 16de eeuw overbouwd: ten zuiden van het Bordeelstraatje: 4-tal muurfragmenten uit de 17de eeuw – waterput – afvalputten Bron: o.a. Dewilde, M., Eryvynck, A., Van Neer, W., Lentacker, A. & Van Wanzele, P. 1992: Worstelen met de geschiedenis van Diksmuide. De inbreng van de archeologie, Biekorf 92.1, 32-44.
76524	Controle van werken; NK: 15 meter Late middeleeuwen: beerputten - gedeelte van de stadsmestvaalt: van de afboording werden 3 palen teruggevonden: uit de vulling kwam reducerend gebakken aardewerk (einde 12e-begin 13de eeuw), botmateriaal en lederresten – waterput – muurresten en kuil Bron: Dewilde, M., Eryvynck, A., Van Neer, W., Lentacker, A. & Van Wanzele, P. 1992: Worstelen met de geschiedenis van Diksmuide. De inbreng van de archeologie, Biekorf 92.1, 32-44.
76865	Indicator cartografie; NK: 250 meter Late middeleeuwen: lakenhalle Bron: Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse.
76866	Controle van werken (2011); NK: 15 meter Late middeleeuwen: stadhuis - heel wat menselijke resten: dit verwijst naar het historische kerkhof rondom de Sint-Niklaaskerk in de nabijheid van het stadhuis – muren uit verschillende bouwfases Onbepaald: muurstructuren, vermoedelijk resten van de gevangenis uit de 2de helft van de 17de eeuw Bron: Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse.
76868	Indicator cartografie; NK: 250 meter Volle middeleeuwen: motte (archeologisch onderzoek ontbreekt) Bron: Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse.
76869	Onbepaald; NK: 15 meter Volle middeleeuwen: kerk

	Bron: Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Inventaris van het bouwkundig erfgoed. Provincie West-Vlaanderen. Gemeente Diksmuide. Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse.
156807	Indicator luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: circulaire vorm in het stratenplan (oude stadskern) Bron: De Meulemeester, J. 1981: Circulaire vormen in het Vlaamse kustgebied, Archaeologia Belgica 234, Brussel.
156975	Opgraving (2011); NK: 15 meter Volle middeleeuwen: gracht - oost-west georiënteerde gracht met beschoeiing, mogelijk 12 m breed (gaat mogelijk terug op de 9de-eeuwse burchtgracht en de gracht rond de pre-stedelijke kern van de 11de eeuw), waarschijnlijk werd de gracht helemaal opgegeven na voltooiing van de nieuwe stadsgracht, aangelegd tussen 1270 en 1359 - een groot aantal kuilen: terrein was vrij intensief aangewend voor de extractie van het onderliggende substraat (klei), dit kan in verband gebracht worden met bv de bereiding van huttenleem of bepaalde artisanale activiteiten zoals pottenbakken - ophogingspakket net boven de moederbodem uit de 12de - 13de eeuw met veel vondstmateriaal - ophoging van het terrein en indeling ervan in bouwkavels ahv greppelstructuren (vanaf late 12de eeuw of vroege 13de eeuw) - het zogenaamde "zwarte" pakket is geen homogeen organisch pakket, maar een opeenvolging van verschillende pakketten verspitte moederbodem en organische (mest)pakketten, die in meerdere fasen tot stand gekomen zijn vanaf de late 12de - vroege 13de eeuw tot de late middeleeuwen (dus de delen van het terrein van de pre-stedelijke kern werden opgegeven, genivelleerd en opgenomen binnen de verdere "stads"uitbreiding – aardewerk – organisch materiaal (textielfragmenten, dierlijk botmateriaal, leerfragmenten) - glas Late middeleeuwen: baksteenstructuren waaronder een rioolstructuur - baksteenstructuren waaronder een waterput - baksteenstructuren waaronder een beerput – tonwaterputten – L-vormige gracht - baksteenstructuren waaronder een poer, muren, een circulaire structuur, een rechthoekige structuur, een cirkelvormige constructie uit gele baksteen met nog een deel van een bakstenen koepel, een bakstenen vloerrestant, een bakstenen putkraag (mogelijk te interpreteren als een voorraadkuil) en een bakstenen steunbeer Bron: Pype, P., Boncquet, T. & De Gryse, J. 2011: Archeologisch onderzoek op de Gouden Leeuw-site (Diksmuide, prov. West-Vlaanderen), onuitgegeven rapport Ruben Willaert bvba, Lapeirre woningbouw bvba.
157483	Onbepaald; NK: 15 meter WO II: schuilplaats bij het stadhuis

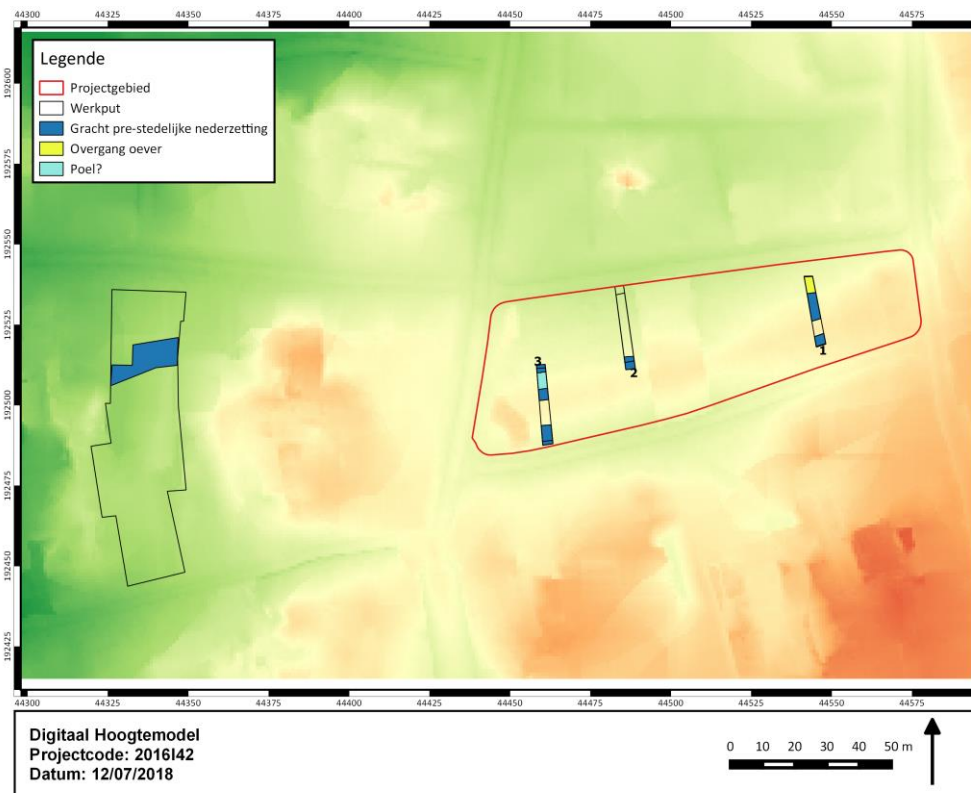
2.4.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

2.4.4.1 Pre-stedelijke omwalling

2.4.4.1.1 Versterkingsgracht

Figuur 63. Synthesekaart m.b.t. de pre-stedelijke nederzetting, geprojecteerd op de DHM-kaart

Figuur 64. Synthesekaart m.b.t. de pre-stedelijke nederzetting, geprojecteerd op de DHM-kaart, met aanduiding van de Gouden Leeuw-site

Tijdens het prospectieonderzoek op de Grote Markt werd een gracht aangesneden, die op basis van de stratigrafische gegevens in verband te brengen is met de oudste stadsversterking. Voor het eerst kon archeologisch aangetoond worden dat de pre-stedelijke nederzetting, waaruit de stad Diksmuide zich ontwikkeld heeft, versterkt was d.m.v. een brede gracht.

Het verloop van de walgracht (Figuur 63) is op basis van de huidige puntwaarnemingen moeilijk te reconstrueren. Het valt niet uit te sluiten dat de versterking van de pre-stedelijke nederzetting nogal geïmproviseerd was en men zoveel mogelijk gebruik heeft gemaakt van natuurlijke elementen, zoals laagtes/depressies/beken¹⁰⁹. Mogelijk werden enkel grachten aangelegd in zones waar het strikt noodzakelijk was. De kenmerken van het vullingspakket van de omgrachting kunnen hierdoor op korte afstand sterk variëren, waardoor ze archeologisch moeilijk leesbaar zijn.

Mogelijk kan hierdoor verklaard worden waarom de walgracht het best gedocumenteerd kon worden in de meest oostelijke proefsleuf (WP1)¹¹⁰. WP2 en WP3 zijn in vergelijking met WP1 lagergelegen en bijgevolg natter. Deze zones waren wellicht op een natuurlijke wijze beschermd tegen indringers. WP1 daarentegen situeert zich op de overgang naar de heuvelrug. Mogelijk was het hier vanuit defensief oogpunt wel noodzakelijk om een echte versterkingsgracht aan te leggen. Deze hypothese dient verder onderzocht te worden. Eén van de vragen die zich bij deze hypothese stelt is de landschappelijke context van de site Diksmuide Gouden Leeuw, waar bij archeologisch onderzoek eveneens een grachtrestant aan het licht kwam. Wellicht is het niet toevallig dat net ten oosten van deze site een hogere opduiking voorkomt.

Ter hoogte van WP1 bedraagt de breedte van de gracht minstens 17m; de bodem situeert zich op 3,1m t.o.v. de pleinverharding voor de herinrichtingswerken. Wat het profiel betreft, lijkt de gracht een vrij vlakke bodem te hebben. Het steriele, zwarte slibpakket dat op de bodem van de gracht voorkomt, kwam tot stand tijdens het langdurig openliggen van de gracht. Deze fase is m.a.w. de eerste gebruiksfase van de versterking.

In WP1 kon de noordelijke rand van de gracht vermoedelijk gelokaliseerd worden. In de noordelijke sector van de proefsleuf werden verschillende diagonale pakketten vastgesteld, die wellicht in verband te brengen zijn met het afkalven van de oever.

De waarnemingen in WP2 zijn niet volledig eenduidig. In elk geval werden nergens in WP2 gelijkaardige diagonale pakketten vastgesteld, die zouden wijzen op de overgang naar een oever. Het zwarte slibpakket dat over een grote afstand op de moederbodem vastgesteld werd en gekenmerkt werd door een groot aantal aardewerkfragmenten is in elk geval niet te beschouwen als de gebruiksfase van de gracht.

Ook in WP3 werden in beide segmenten slibpakketten vastgesteld. In het noordelijke segment situeren de deze slibpakketten zich op een opmerkelijk dieper niveau. Het stratigrafisch onderzoek toont duidelijk aan dat hier sprake is van een gedempte structuur, die gekenmerkt werd door stilstaand water. Het is evenwel niet duidelijk of deze structuur te interpreteren is als een restant van de walgracht, dat lokaal langer is blijven openliggen of eerder in de richting van een poel gedacht dient te worden. In dit verband kan bijvoorbeeld verwezen worden naar de Vatevijver in de stad Lo. In verschillende polderdorpen, waar veel brak water aanwezig was, werd een vate aangelegd om het regenwater op te vangen. Deze functioneerde als drinkwaterput en drenkplaats. Daarnaast werden ze gebruikt als watervoorraad om te wassen en bij brand.

¹⁰⁹ De situatie is wellicht vergelijkbaar met bijvoorbeeld de gracht rond de Sint-Pietersparochie te Ieper. Deze handelsnederzetting ontwikkelde zich in de loop van de 10de eeuw. Wat de aanleg van de versterkingsgracht betreft, werd zoveel mogelijk gebruik gemaakt van natuurlijke elementen, zoals de Coliebeek en de Ieperlee (Mus 2010, 28).

¹¹⁰ Mondelinge mededeling M. Dewilde.

2.4.4.1.2 Wallichaam?

Nadat de versterkingsgracht zijn oorspronkelijke functie verloren had, werd deze in het begin van de 13de eeuw gedempt. De aard van de dempingspakketten konden slechts op 1 locatie, nl. in WP1, in detail geregistreerd worden. In deze zone bestaat de finale opvulling van de gracht uit een dik pakket sterk heterogene, groene klei. Op basis van de textuur van dit pakket en de situering van deze pakketten op de overgang naar de oever kan men zich de vraag stellen of dit pakket een restant kan zijn van het wallichaam dat zich aan stadszijde bevond. Ook op andere opgravingen, zoals bijvoorbeeld te Aalst, kon vastgesteld worden dat het wallichaam na de opgave van de oude omwalling in de gracht werd geschoven¹¹¹.

Tijdens het stratigrafisch onderzoek van de noordelijke sector van WP2 werden geen nergens diagonale pakketten vastgesteld of compactie van de onderliggende lagen. Ook tijdens het proefsleuvenonderzoek dat door het toenmalige IAP werd uitgevoerd werden geen sporen van een wallichaam vastgesteld. Het is niet uit te sluiten dat het wallichaam, na de opgave, volledig werd genivelleerd. Zoals hierboven beschreven is het echter ook mogelijk dat de afwezigheid van een wallichaam het gevolg is van de afwezigheid van een echte, gegraven, vestingsgracht.

¹¹¹ DE GROOTE 1995, 100.

2.4.4.2 Demping van de gracht en nivellering van het terrein

Hierboven werd reeds besproken dat de gracht gedempt werd in het begin van de 13de eeuw. De nivellering van het terrein is op basis van het aardewerk te dateren in de eerste helft tot het midden van de 13de eeuw. Het dempen van de gracht en het nivelleren van het terrein zijn in verband te brengen met het ontstaan van de Grote Markt als centraal marktplein. De demping vertegenwoordigt m.a.w. een nieuwe fase binnen het verstedelijkingsproces van Diksmuide. De pre-stedelijke nederzetting is geëvolueerd naar een stad en de Grote Markt heeft de locatie van de huidige Vismarkt vervangen als centraal marktplein.

2.4.4.3 Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

De horizontale pakketten die onder de 21ste-eeuwse niveaus voorkomen, zijn te interpreteren als ophogingspakketten. Deze lagen zijn in verband te brengen met het ontstaan en de ontwikkeling van het marktplein. Het ontstaan van de Grote Markt is te situeren in de eerste helft van de 13de eeuw. De ophoging loopt door tot diep in de 14de eeuw. De dikte van het ophogingspakket bedraagt ca. 1,2m. Heel wat pakketten zijn sterk organisch. Uit de studie van de bodemlagen kan afgeleid worden dat de Grote Markt geleidelijk werd opgehoogd. Het marktplein werd m.a.w. niet in 1 beweging meer dan 1m opgehoogd. Het voorkomen van de ophogingspakketten betekent dat het centrale marktplein tijdens de late Middeleeuwen niet verhard was.

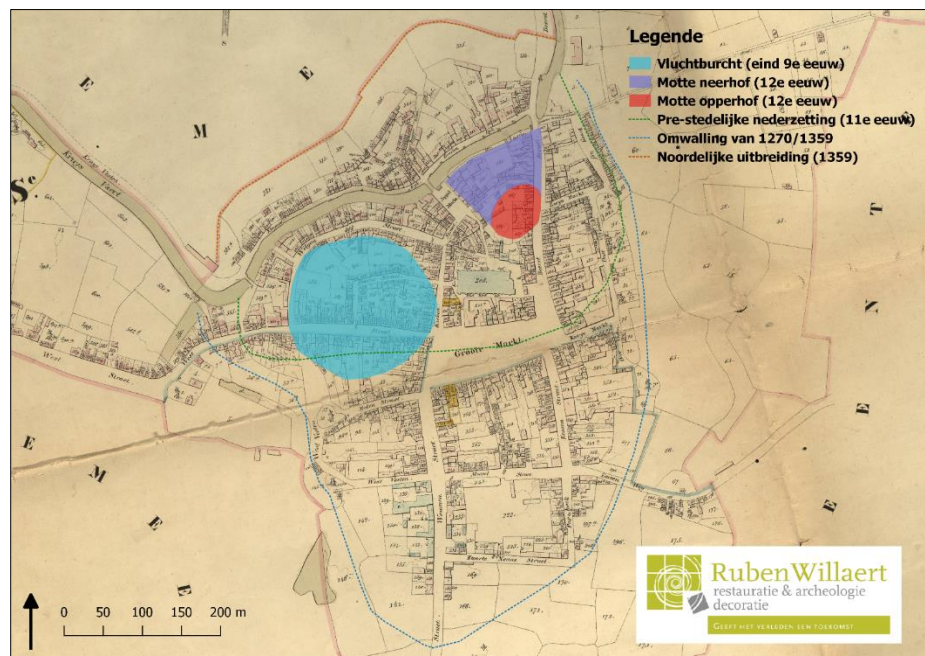
2.4.4.4 Fossilisatie van het marktplein

De jongste ophogingspakketten zijn te situeren in de 14de eeuw. Het ontbreken van bodemlagen uit jongere periodes heeft niets te maken met verwoestingen tijdens WOI of WOII, maar is het gevolg van de fossilisatie van de Grote Markt. Dit betekent niet noodzakelijk dat het marktplein vanaf deze periode ook verhard is.

2.4.5 Confrontatie met de bevindingen van bureauonderzoek

2.4.5.1 Pre-stedelijke nederzetting

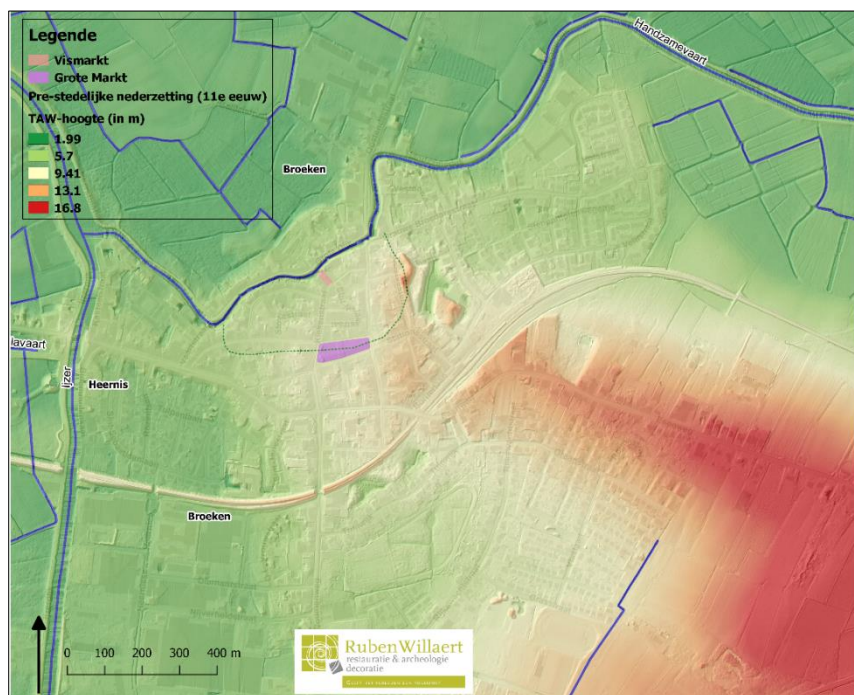
2.4.5.1.1 Reconstructie van de stadsontwikkeling: verfijning m.b.t. de begrenzing van de pre-stedelijke nederzetting

Figuur 65. Reconstructie van de stadsontwikkeling van Diksmuide t.e.m. de 14de eeuw, geprojecteerd op de kadasterkaart van Popp.

Op basis van de waarnemingen van het huidig vooronderzoek kon de begrenzing van de oudste kern, zoals destijds opgemaakt door M. Dewilde (Figuur 5), verfijnd worden. Binnen het tracé van de pre-stedelijke versterking werd ook de gracht, die aangetroffen werd op de Gouden Leeuw-site, opgenomen (cfr. 1.4.3). Het is aannemelijker dat deze in verband te brengen is met de pre-stedelijke kern dan met de 9de-eeuwse vluchtburcht. De stratigrafische gegevens zijn bovendien sterk gelijkaardig met die van het huidig onderzoek.

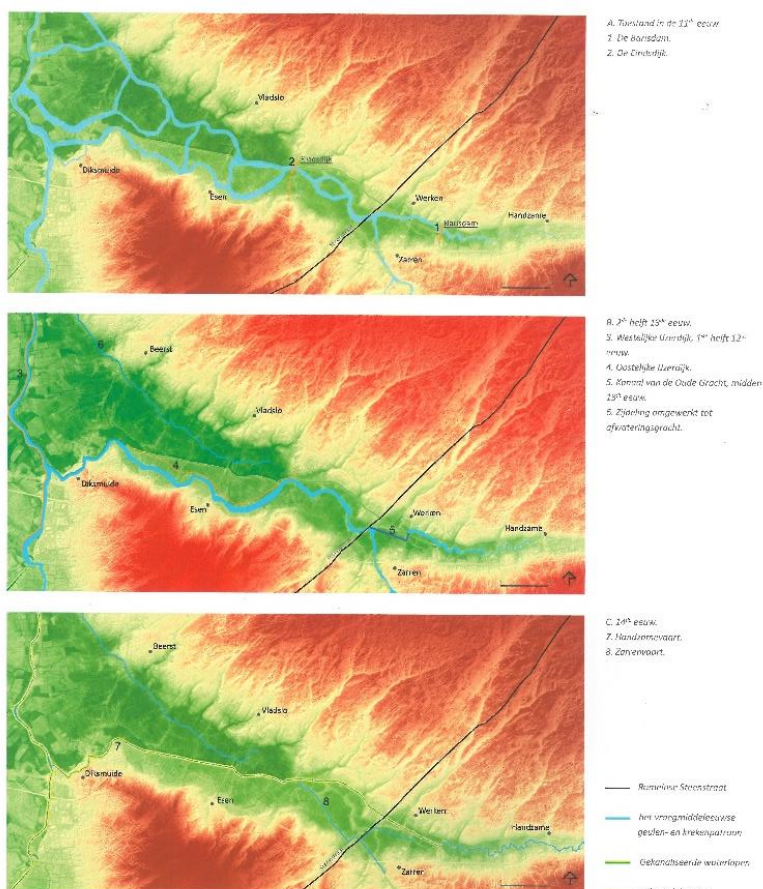
2.4.5.1.2 Inplanting van de 11de-eeuwse nederzetting

Figuur 66. Pre-stedelijke nederzetting op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen

Het aansnijden van de pre-stedelijke stadsversterking vormde de aanleiding om het ontstaan van de pre-stedelijke kern binnen zijn landschappelijke context opnieuw onder de loep te nemen.

De inplanting van de 11de-eeuwse nederzetting werd bepaald door specifieke defensieve en economische factoren. Diksmuide ontwikkelde zich tussen de 2 laatste bochten van de Handzamerivier, net voor de monding in de IJzer. De bewoningskern ontstond op de uitloper van de Midden-West-Vlaamse heuvelrug, op de rand van de droog vallende kustvlakte (Figuur 66).

Figuur 67. Toestand Handzamevallei in de 11de eeuw (TERMOTÉ 2011, 27)

De nederzetting werd aan noordelijke zijde begrensd door de Handzamerivier. Figuur 67 is een reconstructie van het landschap in de 11de eeuw op basis van het DHM en de historische topografie¹¹². Het is duidelijk dat de Handzamerivier in de 11de eeuw nog niet gekanaliseerd was, zoals nu het geval is¹¹³. Op basis van geologisch onderzoek kon afgeleid worden dat de oorspronkelijke Handzamegeul zich tegen de zuidflank van de vallei situeerde¹¹⁴. Ten noorden daarvan komt een tweede, kleinere geul voor. De hoofdgeul had zich vrij diep in het landschap ingesneden, wat tot gevolg had dat de rand van de vallei aan zuidelijke zijde vrij steil was. Aan noordelijke zijde was de valleirand veel glooiender. Het ontstaan van Diksmuide op de zuidelijke rand van de vallei was duidelijk strategisch omwille van defensieve redenen. Ook de moerassige broeken in het noorden en het westen van de nederzetting speelden een belangrijke rol binnen het verdedigingssysteem van de nederzetting.

¹¹² TERMOTÉ 2011, 27.

¹¹³ De Handzamerivier werd vermoedelijk vanaf de tweede helft van de 13de eeuw gekanaliseerd. De benaming Handzamevaart wordt gebruikt vanaf de 16de-begin 17de eeuw (TERMOTÉ 2011, 26).

¹¹⁴ TERMOTÉ 2011, 25.

De inplanting van Diksmuide nabij de samenvloeiing van 2 bevaarbare waterlopen bood tevens heel wat economische troeven. Dit werd nog versterkt door het feit dat de nederzetting ontstond op de rand van 2 vruchtbare landbouwzones. Diksmuide ligt op de rand van de pleistocene zandleemstreek en de alluviale gronden (polders).

Na de laatste grote overstromingen van 1014 en 1042 vormde zich in de omgeving van Diksmuide een uitgestrekt schorrenlandschap¹¹⁵. Wanneer het gebied droog genoeg was, evolueerden de schorren naar zilte weiden. Het toponiem heernis (cfr. industrieterrein Heernisse) herinnert hier aan. Het toponiem gaat terug tot de tweede helft van de 11de eeuw en betekent 'schapenweide'¹¹⁶. In dit schorregebied kwamen vanaf het midden van de 11de eeuw belangrijke schaapsboerderijen (*bercariae*) voor¹¹⁷. De uitbating van deze boerderijen is in verband te brengen met de productie van wol voor de lakenindustrie, die voor de steden van kust-Vlaanderen een periode van grote bloei bracht¹¹⁸.

De omschakeling van schapenteelt naar graan- en veeteelt is te situeren in de tweede helft van de 12de eeuw¹¹⁹. Vanaf dit ogenblik zijn de schorren voldoende ontzilt om akkerbouw (graanteelt) in de polders mogelijk te maken. Behalve landschappelijke factoren is de omschakeling ook een gevolg van een nieuw economisch beleid tijdens het bestuur van de graven van den Elzas¹²⁰.

2.4.5.2 Ontstaan en evolutie van de Grote Markt

Het huidig onderzoek bevestigt de hoofdlijnen van het onderzoek, uitgevoerd door het toenmalige IAP in 1992. Enkel de datering van het ontstaan van de Grote Markt werd iets bijgesteld naar de eerste helft van de 13de eeuw. Wat de evolutie betreft, is de aanwezigheid van jonger aardewerk op deze locatie opmerkelijk. In het huidig onderzoek ontbreekt immers aardewerk jonger dan de 14de eeuw.

¹¹⁵ VERHULST 1999, 136. R. Degryse meldt dat reeds in het midden van de 11de eeuw sprake is van uitgestrekte schorren ten zuiden en ten noorden van de stad. Rond 1100 is er voor het eerst sprake van schorren in de onmiddellijke omgeving van Diksmuide zelf (DEGRYSE 1947, 12).

¹¹⁶ CLEMENT-ZWAENEPOEL 1983, 31.

¹¹⁷ VERHULST 1999, 108.

¹¹⁸ Verhulst wijst erop dat de enorme hoeveelheden wol die op de schorren geproduceerd werden onmogelijk lokaal verwerkt werden in de weinige dorpen die niet getroffen werden door de stormvloeden. Wellicht werd het getransporteerd langs de IJzer en de Ieperlee naar Ieper, dat omwille van deze reden reeds in de tweede helft van de 11de eeuw een belangrijke stad en centrum van de lakenindustrie werd (VERHULST 1999, 108, 136).

¹¹⁹ TERMOTE 2011, 24.

¹²⁰ TERMOTE 2011, 24.

2.4.6 Synthese

De archeologische prospectie op de Grote Markt werd uitgevoerd n.a.v. de geplande herinrichting van het marktplein. De werkzaamheden vormden mogelijk een bedreiging voor eventueel aanwezig ondergronds erfgoed. De opzet van het onderzoek is een archeologische evaluatie: het bepalen van de noodzaak, omvang en opzet van een archeologisch vervolgtraject. De prospectie werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba, in opdracht van Stad Diksmuide.

In het verleden werden op of in de onmiddellijke omgeving van de Grote Markt reeds verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd. Deze locaties zijn als archeologische vindplaats opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris. Relevant voor het huidige onderzoek zijn de onderzoeken uitgevoerd op de Memlingsite (Salons Saint Germain, toenmalig IAP), de Grote Markt (toenmalig IAP) en de Gouden Leeuw-site (Ruben Willaert bvba).

Het huidige prospectieonderzoek, waarbij de gracht van de pre-stedelijke nederzetting werd aangesneden, geeft een nieuwe inkijk in het stadswordingsproces van Diksmuide. Diksmuide wordt in de historische bronnen voor het eerst vermeld in 1089, maar het is duidelijk dat de wortels van de stad ouder kunnen zijn. Veel vragen m.b.t. de vroegste nederzetting blijven in deze fase van het onderzoek nog onbeantwoord. Het is duidelijk dat dit basisrapport geldt als vertrekpunt voor verder onderzoek.

Net zoals andere pre-stedelijke kernen, had de vroegste nederzetting wellicht een sterk agrarische component. Informatie m.b.t. de functionele indeling van de oudste kern ontbreekt zo goed als volledig. Structurerende elementen waren: de bidplaats en het centrale marktplein (huidige Vismarkt) en in latere fase ook de haven en de motte. Vermoedelijk is de Wilgendijk, die parallel met de Handzamerivier aangelegd werd, één van de weinige bewaarde pre-stedelijke relictten. Dergelijke relictten leggen tot op de dag van vandaag de link tussen het pre-stedelijke, agrarische landschap en de latere stad. In heel wat gevallen heeft de aanwezigheid van pre-stedelijke relictten ook een impact gehad op de structuur van de pre-stedelijke kern.

De bewoningskern werd vermoedelijk gekenmerkt door langwerpige percelen, die relatief bescheiden van omvang waren en zich met de korte zijde aan de rooilijn bevonden¹²¹. De oppervlakte van de percelen nam volgens W. Boerefijn tijdens het stadswordingsproces geleidelijk af. Aan de basis hiervan liggen het meer algemeen worden van het stedelijke huistype dat hoger en compacter was dan op het platteland, het afnemen van de grootte van de doorsnee leefeenheid van de *extended family* tot het gezin en het toenemen van de waarde van de grond¹²². Daarnaast zal ook de bevolkingstoename gedurende de late 11de en 12de eeuw geleid hebben tot een grote druk op de beschikbare ruimte en tot versnippering van de oorspronkelijke (familie)domeinen.

Ook m.b.t. de begrenzing van de vroegste nederzetting, blijven heel wat vragen onbeantwoord. Wanneer werd de gracht precies aangelegd? Welke politieke gebeurtenissen liggen aan de basis? Het is vrij waarschijnlijk dat de gracht werd aangelegd in een periode van militaire onrust. Werd de gracht, net zoals bijvoorbeeld die van Oudenburg, aangelegd in de woelige periode na de moord op Karel de Goede in 1127? Radiokoolstofdatering op de gebruiksfase van de pre-stedelijke gracht kan een antwoord geven op deze vraag. De chronologische situering van de gracht is onlosmakelijk verbonden met de vraag wie het initiatief nam tot deze grootschalige werken. K. De Groote merkt m.b.t. de oudste stadsversterking van Aalst, aangelegd in de tweede helft van de 11de eeuw, op dat de aanleg van een versterking rondom een pre-stedelijke bewoningskern een arbeidsintensieve en dure onderneming was. Het initiatief tot dergelijke infrastructuurwerken, die o.a. een grote impact hadden op de oorspronkelijke bezitsstructuren, kan volgens hem slechts uitgaan van een lokale heer¹²³. Deze was de enige die hiervoor de financiële en

¹²¹ Volgens W. Boerefijn valt het te verwachten dat op deze percelen oorspronkelijk nog eerder landelijke huistypes voorkwamen (BOEREFIJN 2008, 136).

¹²² BOEREFIJN 2008, 136.

¹²³ DE GROOTE 2013, 19-20.

organisatorische draagkracht had. In hoeverre is de situatie in Diksmuide gelijkaardig of verschillend? Is de aanleg van de versterkingsgracht in Diksmuide eerder een ad hoc gebeurtenis?

In elk geval is de aanleg van de gracht een belangrijke stap binnen het urbanisatieproces. De nederzetting werd voor het eerst fysiek begrensd, wat ongetwijfeld een grote impact zal gehad hebben op de identiteit van de bewoningskern. De ontwikkeling van de pre-stedelijke kern tot stad in socio-economische en constitutionele zin is een bijzonder complex proces, dat -zeker voor de kleinere steden in Vlaanderen- nog onderbelicht is¹²⁴. In Aalst wordt de aanleg van de 11de-eeuwse stadsversterking beschouwd als het einde van het stadswordingsproces en de definitieve aanvang van de ontwikkeling als stad. Het is momenteel onduidelijk of het transitieproces in Diksmuide volgens een gelijkaardig schema verliep. Er dient natuurlijk benadrukt te worden dat Aalst reeds een lange ontstaansgroei kende en de evolutie in Diksmuide misschien eerder een light versie hiervan was.

R. Rutte beschreef in zijn bijdrage *Stadslandschappen. Een overzicht van de stadswording in Nederland van de elfde tot de vijftiende eeuw* de factoren die een invloed hebben op de totstandkoming van een stad in de Middeleeuwen aan de hand van een driepolig model¹²⁵. Volgens de auteur zijn er 3 essentiële voorwaarden voor de totstandkoming van een stad, nl. de mogelijkheid tot economische opbloei, de aanwezigheid van een groep ondernemende lieden die uit was op autonomie en het streven van een heer om de samenleving op een bepaalde plaats anders te organiseren¹²⁶. Toegepast op Diksmuide, is het duidelijk dat alle voorwaarden gunstig waren om het stadswordingsproces in gang te zetten. Wat de eerste voorwaarde betreft, dient opgemerkt te worden dat de late 11de en 12de eeuw gekenmerkt werd door een economisch gunstig klimaat. De snelle ontwikkeling van deze nederzetting in het bijzonder is het gevolg van zijn gunstige vestigingsplaats (*genius loci*). Het is duidelijk dat het ontstaan en de evolutie van de nederzetting die later uitgroeide tot de stad Diksmuide sterk bepaald is door de defensieve en economische troeven van het natuurlijke landschap. Wat de tweede en derde voorwaarde betreft, is het vrij waarschijnlijk dat de oprichting van het mottekasteel ten oosten van de bewoning een grote impact had op het belang van de nederzetting. Dankzij de vestiging van de burggraven was de nederzetting nu verbonden met een feodale heer, wat de status van de snel evoluerende nederzetting vermoedelijk nog deed toenemen. De oprichting van de motte zal daarnaast wellicht ook geleid hebben tot een aanzienlijke bevolkingstoename binnen de nederzetting, bijvoorbeeld door het aantrekken van handels- en ambachtslieden. Men kan zich de vraag stellen of de oprichting van de burcht in Diksmuide, net zoals in andere steden, kan beschouwd worden als de hefboom voor de wording tot stad¹²⁷.

Het is duidelijk dat het verstedelijkingsproces reeds begon lang voordat Diksmuide door rechten of omwallingen als stad zichtbaar was. De toekenning van stadsrechten omstreeks het midden van de 12de eeuw, vermoedelijk voor 1163, kan gezien worden als de bekroning van het urbanisatieproces. Het transitieproces valt hiermee echter niet stil. Getuige hiervan zijn de verschillende stadsuitbreidingen die Diksmuide tijdens de late middeleeuwen kende. In het begin of op het einde van de 13de eeuw kreeg Diksmuide, na een beperkte uitbreiding in noordelijke richting, een aanzienlijke lobvormige uitbreiding aan zuidzijde. De zuidelijke uitbreiding sloot aan op de oudste kern en was in oppervlakte groter dan de oorspronkelijke pre-stedelijke nederzetting. Binnen deze 13de-eeuwse versterking werd de Grote Markt het nieuwe centrale marktplein. De huidige prospectie leverde een *terminus ante quem* voor deze stadsuitleg, die duidelijk het gevolg was van een weloverwogen rationele planning.

Het eindverslag vormt geen eindstation, maar eerder een basis van waaruit verder interdisciplinair onderzoek naar de ruimtelijke ontwikkeling van de stad Diksmuide kan voortvloeien.

¹²⁴ DE GROOTE 2013, 27.

¹²⁵ RUTTE 2008, 143-169.

¹²⁶ RUTTE 2008, 145.

¹²⁷ DE GROOTE 2013, 18.

2.5 Potentieel op kennisvermeerdering

2.5.1 Aard van de potentiële kennis

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek kan geconcludeerd worden dat zelfs een beperkte opgraving ter hoogte van de technische ruimte van de fontein zal resulteren in het vergroten van de kennis m.b.t. het ontstaan en de evolutie van (de Grote markt van) Diksmuide.

2.5.2 Beantwoording van de onderzoeksvragen

- Wat zijn de gekende historische en archeologische gegevens?
 - Historische gegevens: cfr. 1.3
 - Archeologische gegevens: cfr. 1.4
- In welke mate is er verstoring van het terrein te verwachten?
 - De impact van de huidige pleinverharding was onbekend.
 - De impact van WOI/WOII was eveneens onbekend.
 - De impact van subrecente leidingen was eerder beperkt.
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
Cfr. 2.2; 2.4.4.
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
De sporen bevinden zich in stratigrafisch verband. Schijnbaar is er geen post-depositionele beïnvloeding.
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefsleuven?
En hoe zijn die over de verschillende sleuven heen gelinkt?
Cfr. profieltekening 1, 2 en 3.
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?
Cfr. 2.4.4. Alle vondsten zijn te situeren tussen de late 12de/vroeg 13de eeuw en de 14de eeuw. Jongere vondsten ontbreken.
- Zijn er sporen te linken aan de middeleeuwse of vroegere bewoning op deze locatie?
 - Er werden geen bewoningssporen aangetroffen, in de vorm van paalkuilen of dergelijke, die dateren voor het ontstaan van de Grote Markt.
 - Er werden geen sporen aangetroffen, die in verband te brengen zijn met (middeleeuwse) bebouwing op of aan de rand van de Grote Markt. Hieruit kan afgeleid worden dat de Grote Markt reeds zijn ontstaan steeds in gebruik geweest is als een open plein.
- Zijn er indicaties voor oudere (pre-middeleeuwse) aanwezigheid en zo ja, hoe uiten deze zich?
Cfr. 2.2.3; 2.4.4-2.4.5. Verschillende structuren zijn in verband te brengen met de omwalling van de pre-stedelijke nederzetting. Deze situeert zich stratigrafisch onder de pakketten die in verband te brengen zijn met het ontstaan en de evolutie van de Grote Markt.

- Zijn er archeologische sporen die het beeld uit de iconografie tegenspreken, zijnde een terrein dat sinds de late middeleeuwen onbebouwd is?
Het archeologisch onderzoek bevestigt het beeld dat we kennen op basis van de cartografische bronnen.
- Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte en functie?
Cfr. 2.4.4-2.4.5.
- Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen/ van de verschillende afbakeningen / van de vindplaats in zijn geheel?
De bewaringstoestand is opmerkelijk goed. Er zijn schijnbaar geen sporen van post-depositionele beïnvloeding.
- Wat is de waarde van de verschillende afbakeningen / van de archeologische vindplaats in zijn geheel?
Het onderzoek van het stedelijk wordingsproces steunt grotendeels op archeologische data. Historische bronnen zijn in deze periode immers nog schaars en ook bouwhistorische en cartografische bronnen ontbreken. De resultaten van de huidige prospectie zijn dan ook bijzonder belangrijk voor de reconstructie van de topografische groei van de stad Diksmuide. Zonder twijfel zal de huidige prospectie functioneren als kapstok voor andere archeologische onderzoeken binnen de stadskern van Diksmuide, zowel uit het verleden als in de toekomst. Dit zowel op vlak van de sporen, de vondsten als het natuurwetenschappelijk onderzoek.
- Wat was de invloed van de bestaande verhardingen op het archeologisch erfgoed?
De bestaande verharding heeft weinig impact gehad op het archeologisch erfgoed. De archeologische resten zijn goed bewaard.
- Waar bevinden zich de schuilkelders?
Tijdens de prospectie werden geen sporen aangetroffen, die in verband te brengen zijn met WOI of WOII.
- Kunnen er maatregelen genomen worden om de archeologische waarden *in situ* te behouden? Welke?
Wat betreft de planeffecten op het archeologisch erfgoed kon vastgesteld worden dat de hoogste archeologische niveaus zich manifesteren op een diepte van ongeveer 80cm onder de huidige bestrating. Dit houdt in dat de voorziene uitkoffering op de meeste plaatsen de archeologische niveaus niet zal raken, waardoor hier geen archeologisch onderzoek vereist is. Deze niveaus kunnen bijgevolg *in situ* bewaard blijven, zonder extra maatregelen.
- Indien behoud *in situ* niet kan: Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones waar een vervolgonderzoek nodig is? Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden? Wat is de te volgen opgravingsstrategie en welke andere aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een vervolgonderzoek?
Na grondige analyse blijkt het grootste en enige knelpunt de voorziene fontein en technische ruimte te zijn. Op deze locatie is het noodzakelijk om te voorzien in een (kleinschalige) voorafgaande opgraving. Deze heeft als doel om de aanwezige archeologische resten te documenteren en tevens om een aantal inzichten te verschaffen die zullen toelaten om de waarnemingen uit de prospectie beter te plaatsen. De diepte van de technische ruimte is op heden niet gekend.

Dit eindverslag bevat geen programma van maatregelen voor de geadviseerde opgraving. De opgraving zal immers uitgevoerd worden onder de oude wetgeving, wat betekent dat het Agentschap Onroerend Erfgoed bijzondere voorwaarden dient op te stellen.

2.5.3 Kader voor exploitatie voor potentieel op kennisvermeerdering

Het potentieel is te bereiken via natuurwetenschappelijk onderzoek in een vervolgtraject, academisch onderzoek of syntheseprojecten.

3 Bibliografie

- BOEREFIJN W. 2016, De totstandkoming van de stedelijke vorm, in: Rutte R. & van Engen H. (red.) 2008, *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar een overzicht*, 123-142.
- BORREMANS R. & WARGINAIRE R. 1966, La céramique d'Andenne. Recherches de 1956-1965, Rotterdam.
- CLEMENT-ZWAENEPOEL G. 1983, Heirnesse, in: *Den Dyzere* 1, jg. 2, 30-31.
- DE GROOTE K. 2008, Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de -16de eeuw). Deel I. Brussel.
- DE GROOTE K. 2013, De stadswording van Aalst. Of hoe een Merovingische nederzetting uitgroeide tot een laatmiddeleeuwse stad, in: *M&L*. jg. 32-1, 4-32.
- DE GROOTE K. 2015, Technische en typologische analyse van het aardewerk uit drie afvalcontexten (13de-16de eeuw) afkomstig uit de cisterciënzerabdij van Herkenrode, in: *Relicta* 13, 201-300.
- DE GROOTE K. & MOENS J. 1995, De oudste stadsversterking van Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), in: *Archeologie in Vlaanderen* IV, 95-148, Zellik.
- DEGRYSE R. 1947, Oude en nieuwe havens van het IJzerbekken in de Middeleeuwen, uit: *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, 5-40.
- DE MEULEMEESER J. 1978, De Singelberg te Beveren-Waas, in: *Archaeologia Belgica*, 208, Brussel.
- DE MEULEMEESTER J. 1979A, De Singelberg te Beveren-Waas, in: *Archaeologicum Belgii Speculum*, XI, Brussel.
- DE MEULEMEESTER J. 1979B, De circulaire versterking en de Warandemotte te Veurne, *Conspectus MCMLXXVIII, Archaeologia Belgica* 213, 152-156.
- DE MEULEMEESTER J. 1980, De circulaire versterking te Veurne, *Conspectus MCMLXXIX, Archaeologia Belgica* 223, 109-113.
- DE MEULEMEESTER J. 1981, De Warande-motte te Veurne, *Archaeologia Belgica* 238, 72-75.
- DE MEULEMEESTER J. 1982, De grafelijke motte te Veurne, *Conspectus MCMLXXXI, Archaeologia Belgica* 247, 117-121.
- DE MEULEMEESTER J. 1984, *De vroegste geschiedenis van Diksmuide: met archeologische bril bekeken*, in: *Den Dyzere* 1, jg. 3, 4-9.
- DE MEULEMEESTER J. 1986, Burchten en stadsontwikkeling: archeologische beschouwingen bij de kaarten van Jacob van Deventer, in: *De Duinen*, nr. 16, Koksijde, 73-91.
- DEWILDE M. 1986, *De topografische groei van Diksmuide - deel 1*, in: *Den Dyzere* 4, jg. 5, 134-147.
- DEWILDE M. 1987, Archeologische waarnemingen te Diksmuide-Slot, in: *Den Dyzere* 4, jg. 6, 118-122.

- DEWILDE M. 1993, Stadsarcheologie in Diksmuide (W.-VI.), in: *Archaeologia Mediaevalis* 16, 61-62.
- DEWILDE M., ERVYNCK A., VAN NEER W., LENTACKER A. & VANWANZELE P. 1992: Worstelen met de geschiedenis van Diksmuide De inbreng van de archeologie, Biekorf 92, 32-44.
- DEWILDE M., PYPE P. & WYFFELS F. 2004, Het kasteel van Diksmuide (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis*, 27, 84.
- ERVYNCK A. 1998, *Van oerrund tot middeleeuws huisrund*, in: De Ark, nr. 4. Oosterzele.
- ERVYNCK A. & VAN NEER W. 2017, *Beef, pork and mutton: An archaeological survey of meat consumption in medieval and postmedieval towns in the southern Low Countries (Flanders & Brussels, Belgium)*, in: *Quaternary International* 460, 65-73.
- HENDERIKX P. 2008, Graaf en stad in Holland en Zeeland in de twaalfde en vroege dertiende eeuw, in: RUTTE R. & VAN ENGEN H. (RED.) 2008, *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar een overzicht*, 47-62.
- HILLEWAERT B. & HOLLEVOET Y. 1995, Huisvuil onder het wegdek. Een vroeg-13de-eeuws aardewerkcomplex uit de Marktstraat te Oudenburg (prov. West-Vlaanderen), in: *Archeologie in Vlaanderen IV*, 279-289, Zellik.
- MORTELMANS R. 1983, Diksmuide door de eeuwen..., in: *Den Dyzere* 4, jg. 2, 145-151.
- MUS O. 2010, *De Geschiedenis van de Middeleeuwse grootstad Ieper: Van Karolingische villa tot de destructie in 1914*, 92 p.
- PYPE P., BONCQUET T. & DE GRUYSE J. 2011, *Archeologisch onderzoek op de Gouden Leeuw-site (Diksmuide, prov. West-Vlaanderen)*, onuitgegeven rapport Ruben Willaert bvba.
- RENES H. 2008, De stad in het landschap, in: Rutte R. & van Engen H. (red.) 2008, *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar een overzicht*, 15-32.
- RUTTE R. 2008, Stadslandschappen. Een overzicht van de stadswording in Nederland van de elfde tot de vijftiende eeuw, in: RUTTE R. & VAN ENGEN H. (RED.) 2008, *Stadswording in de Nederlanden. Op zoek naar een overzicht*, 143-169.
- TERMOTE J. 2008, Dankzij de dijken, Bedijkingsgeschiedenis en de inname van de Westelijke Kustvlakte van Vlaanderen, in: *Archikrant*, jg. 18-3, 71-98.
- TERMOTE J. 2000, Speelbal van grote koninkrijken. De militaire lotgevallen van een grensstreek, in DE ROO N. (red.), *De verbeelding van de Westhoek*, Tielt, 72-93.
- TERMOTE J. 2011, *De bedijkingshistoriek van de IJzer- en de Handzamevallei*. In: ZWAENEPOEL A. & VERHAEGHE F. (red.), *De broeken van de IJzer- en Handzamevallei*, 17-31.
- TRIMPE BURGER J.A. 1964, Een oudheidkundig onderzoek in de Abdij te Middelburg in 1961, *Berichten van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek*, 14, 97-132.
- TRIMPE BURGER J.A. 1975, *The geometrical fortress of Oost-Souburg (Zeeland)*, Château Gaillard VII, Caen, 215-219.

TROMMELMANS, R., MESTDAGH, B., HEYVAERT, B. & ACKE, B. 2009: Archeologische prospectie Vismarkt Diksmuide (prov. West-Vlaanderen), onuitgegeven rapport, Vzw Katholieke Bejaardenzorg Westhoek

VAN WERVEKE H. 1965, De oudste burchten aan de Vlaamse en de Zeeuwse kust, *Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren*, jg. XXVII,1, Brussel.

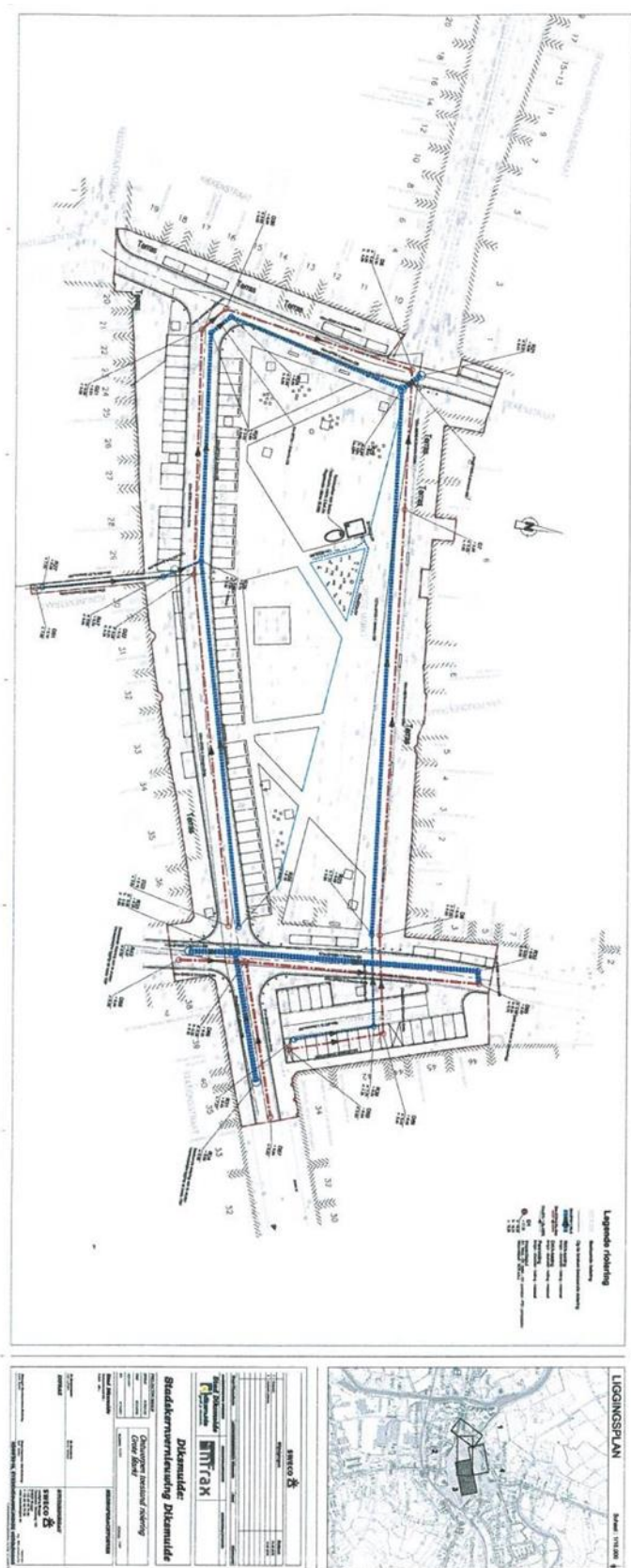
VERHAEGHE J. 2008: Diksmuide ommuurd. De geschiedenis van een middeleeuwse stad vanuit militair-architecturaal standpunt (9de eeuw-15de eeuw), onuitgegeven licentiaatsthesis Katholieke Universiteit Leuven.

4 Bijlage

4.1 Allesporenplan

Figuur 68. Allesporenplan

Figuur 70. Ontworpen toestand

Figuur 73. Ontworpen toestand wegenis Grote Markt

4.3 Plannenlijst

Projectcode	2016J230
Onderwerp	Plannenlijst
Plannummer	Figuur 1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/08/2017
Plannummer	Figuur 2
Type plan	Tekening
Onderwerp plan	Reconstructie motte
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 3
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Deventerkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1555-1565
Plannummer	Figuur 4
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Deventerkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1555-1565
Plannummer	Figuur 6
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Kadasterkaart van Popp
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 5
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Reconstructie stadsontwikkeling op Kadasterkaart Popp
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 7
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Grote Markt Diksmuide
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1914-1918
Plannummer	Figuur 8
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Grote Markt Diksmuide
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1914-1918
Plannummer	Figuur 9
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Wederopbouw Grote Markt Diskmuide
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 10
Type plan	Onderzoeksplan

Onderwerp plan	Aanduiding 4 abris de protection
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 11
Type plan	Onderzoeksplan
Onderwerp plan	Aanduiding deksels
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 12
Type plan	Foto
Onderwerp plan	In-en uitgangen schuilkelders
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 13
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Lokalisering archeologisch onderzoek rond de Grote Markt
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 14
Type plan	Tekening
Onderwerp plan	Profieltekening proefsleuf IAP
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Analoog
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 15
Type plan	Onderzoeksplan
Onderwerp plan	Lokalisatie gracht
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2011
Plannummer	Figuur 16
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied met aanduiding verstoorde zones
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/28/2017
Plannummer	Figuur 17
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Lokalisatie proefsleuven
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 18
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Profielen, segmenten en sonderingen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26/03/2018
Plannummer	Figuur 19
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Boringen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26/03/2018
Plannummer	Figuur 20

Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	TAW-hoogtes
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	28/08/2017
Plannummer	Figuur 21
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto WP1/segment 1
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 22
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto WP1/segment 2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 23
Type plan	Tekening
Onderwerp plan	Profieltekening WP1
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 24
Type plan	Foto
Onderwerp plan	WP1-sondering 1
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 25
Type plan	Foto
Onderwerp plan	WP1-sondering 1
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1555-1565
Plannummer	Figuur 26
Type plan	Foto
Onderwerp plan	WP1-sondering 2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1555-1565
Plannummer	Figuur 27
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Detail S2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 28
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Aanduiding dempingspakket
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 29
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Aanduiding dempingspakket
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 30
Type plan	Foto

Onderwerp plan	Paal S1
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 31
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Zuidelijk segment WP1/segment 2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1555-1565
Plannummer	Figuur 32
Type plan	Tekening
Onderwerp plan	Profieltekening WP2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 34
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Aanduiding zuidelijke insnijding kuil S5
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 33
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Detailfoto kuil S5
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 35
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto S6
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 36
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto bodemopbouw t.h.v. S6
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 37
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Aanduiding zandpakket
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 38
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Aanduiding kuil S9
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 39
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Kuil S9
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 40
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto segment 1

Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 41
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto segment 2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 42
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Detailfoto sondering ter hoogte van segment 1
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 43
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto segment 2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 44
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto noordelijke sondering segment 2
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 45
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Segment 1. Kleiige dempingspakketten
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 46
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto S4
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 47
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Overzichtsfoto met zandige pakket L19
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 48
Type plan	Tekening
Onderwerp plan	WP1, diagnostisch aardewerk
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 49
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Hoogversierd aardewerk: afkomstig uit Noord-Frankrijk
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 50
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Steun van een tuit, Andennewaar

Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 51
Type plan	Foto
Onderwerp plan	Wandfragment hoogversierd aardewerk, ingedrukte malversiering
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 52
Type plan	Tekening
Onderwerp plan	Veranderingen in de bouw van het rund doorheen de tijd
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 53
Type plan	Grafiek
Onderwerp plan	Evolutie van de gemiddelde schofthoogte van het rund doorheen de tijd
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 54
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/05/2018
Plannummer	Figuur 55
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/05/2018
Plannummer	Figuur 56
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/05/2018
Plannummer	Figuur 57
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/05/2018
Plannummer	Figuur 58
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Erosiegevoeligheidskaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/05/2018
Plannummer	Figuur 59
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/05/2016
Plannummer	Figuur 60

Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 61
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	25/05/2016
Plannummer	Figuur 62
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Middenschaling
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2017
Plannummer	Figuur 63
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Synthesekaart m.b.t. de pre-stedelijke nederzetting
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/07/2018
Plannummer	Figuur 64
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Synthesekaart m.b.t. de pre-stedelijke nederzetting
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	12/07/2018
Plannummer	Figuur 65
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Reconstructie stadsontwikkeling Diksmuide op Kadasterkaart Popp
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	14 ^{de} eeuw
Plannummer	Figuur 66
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Pre-stedelijke nederzetting
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend
Plannummer	Figuur 67
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Toestand Handzamevallei in de 11 ^{de} eeuw
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

4.4 Fotolijst

Projectcode	2016J230
Onderwerp	Fotolijst
ID	Figuur 7
Type	Profielfoto / spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	08/09/2016
Werkput	Sleuf 1
Profielnummer	Profiel 9
Spoornummer	32
X-Coördinaten P9-1	126960,76
Y-Coördinaten P9-1	180944,72
X-Coördinaten P9-2	126959,142
Y-Coördinaten P9-2	180944,684
ID	Figuur 8
Type	Profielfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Profielnummer	Profiel 1
X-Coördinaten P1-1	126960,41
Y-Coördinaten P1-1	180950,57
X-Coördinaten P1-8	126960,84
Y-Coördinaten P1-8	180937,78
ID	Figuur 11
Type	Overzichtsfoto / Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	1 – 2
ID	Figuur 12
Type	Overzichtsfoto / Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	4 – 6
ID	Figuur 14
Type	Overzichtsfoto / Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	19
ID	Figuur 15
Type	Overzichtsfoto kelderzone
Vervaardiging	Digitaal
Datum	08/9/2016
Werkput	Sleuf 1

ID	Figuur 16
Type	Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	08/09/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	30
ID	Figuur 17
Type	Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	10
ID	Figuur 18
Type	Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	10
ID	Figuur 20
Type	Spoorfoto grondvlak + doorsnede
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	32
ID	Figuur 21
Type	Spoorfoto doorsnede
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	32
ID	Figuur 22
Type	Overzichtsfoto / Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	3,7 en 9
ID	Figuur 23
Type	Overzichtsfoto / Spoorfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	08/09/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	3 en 9
ID	Figuur 24
Type	Spoorfoto doorsnede
Vervaardiging	Digitaal
Datum	08/09/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	31

ID	Figuur 25
Type	Spoorfoto grondvlak
Vervaardiging	Digitaal
Datum	08/09/2016
Werkput	Sleuf 1
Spoornummer	31
ID	Figuur 27
Type	Profielfoto
Vervaardiging	Digitaal
Datum	29/08/2016
Werkput	Sleuf 1
Profielnummer	Profiel 1
X-Coördinaten P1-1	126960,41
Y-Coördinaten P1-1	180950,57
X-Coördinaten P1-8	126960,84
Y-Coördinaten P1-8	180937,78

4.5 Sporenlijst

PUTNR	VLAKNR	SPOORN	AARDSPOR	VULLINGNR	TINT	HOOFDKLEUR	TEXTUUR	GEVLEKT	INSLUITSEL	Z
1	0	9000	XXX	1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0
1	1	1 PA		1	DONKER	BR	KS1	ONWAAR		7,44
1	1	2 BPL		1		GR	LZ1	ONWAAR		0
1	1	3 GA		1		GR	KZ1	ONWAAR		0
1	1	4 VR		1		GR	KZ	ONWAAR		0
1	1	9 XXX		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0
1	1	999 REC		1		GR	KZ2	ONWAAR		0
1	1	6001 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
1	1	6002 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
1	1	9000 XXX		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0
1	2	6001 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
2	1	5 LG		1	DONKER	GR	XXX	ONWAAR	veel bot	7,57
2	1	6 MR		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		8,06
2	1	7 KL		1		GR	KZ2	ONWAAR		0
2	1	8 KL		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		6,81
2	1	9 KL		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		6,33
2	1	6002 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
2	1	9000 XXX		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0
2	2	9 XXX		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0
2	2	6002 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
3	0	9000 XXX		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0
3	1	4 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
3	1	6003 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
3	1	9000 XXX		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0
3	2	6003 XXX		1		XXX	XXX	ONWAAR		0
3	10	9000 XXX		1	XXX	XXX	XXX	ONWAAR		0

4.6 Dagrappporten

Dagrappport 15/ 06 / 2016

- Personeels bezetting: Janiek De Gryse, Iris Vanhecke, Hannes Van Crombrugge
- Machine uren: 8
- Weersomstandigheden: gunstig
- Bezoekers: /
- Overleg/afspraken: overleg met aannemer Vanlerberghe bvba (moeilijke opstart)
- Werkzaamheden: aanleg WP1 (zuidelijk segment)

Dagrappport 16 / 06 / 2016

- Personeels bezetting: Janiek De Gryse, Iris Vanhecke, Hannes Van Crombrugge
- Machine uren: 8
- Weersomstandigheden: gunstig
- Bezoekers: Marc Dewilde
- Overleg/afspraken: /
- Werkzaamheden: aanleg WP1 (noordelijk segment)

Dagrappport 17 / 06 / 2016

- Personeels bezetting: Janiek De Gryse, Iris Vanhecke, Hannes Van Crombrugge
- Machine uren: 8
- Weersomstandigheden: intense buien
- Bezoekers: Marc Dewilde
- Overleg/afspraken: Overleg tussen Vanlerberghe bvba en Stad Diksmuide i.v.m. het opvullen van WP1 en 3. De sleuven kunnen niet opgevuld worden met uitgegraven aarde. Dichting met gekalkte grond is niet voorzien in de offerte.
- Werkzaamheden: aanleg WP3

Dagrappport 28 / 06 / 2016

- Personeels bezetting: Janiek De Gryse, Iris Vanhecke, Hannes Van Crombrugge
- Machine uren: 8
- Weersomstandigheden: bewolkt
- Bezoekers: /
- Overleg/afspraken:
- Werkzaamheden: aanleg WP2 (noordelijk segment)

Dagrappport 29 / 06 / 2016

- Personeels bezetting: Janiek De Gryse, Iris Vanhecke, Hannes Van Crombrugge
- Machine uren: 8

- Weersomstandigheden: intense buien
- Bezoekers: /
- Overleg/afspraken:
- Werkzaamheden: aanleg WP2 (centraal segment)

Dagrapport 30 / 06 / 2016

- Personeels bezetting: Janiek De Gryse, Iris Vanhecke, Hannes Van Crombrugge
- Machine uren: 8
- Weersomstandigheden: intense buien
- Bezoekers: /
- Overleg/afspraken:
- Werkzaamheden: aanleg WP2 (zuidelijk segment)